

Fredagen den 2 juni

Kl. 09.00

Meddelande om sammanträdet tisdagen den 6 juni

Ändrad sammansättning av den svenska EFTA-delegationen

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Meddelande om sammanträdet tisdagen den 6 juni

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av gällande sammanträdesplan kommer arbetsplenium tisdagen den 6 juni att börja kl. 10.00. Ändringen är bl.a. föranledd av att det till socialförsäkringsutskottet återförvisade ärendet om ny utlänningslag denna dag tas upp till fortsatt behandling.

Som tidigare har meddelats kommer sammanträdet att inledas med ett högtidlighållande av nationaldagen.

2 § Ändrad sammansättning av den svenska EFTA-delegationen

Anf. 2 TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt ett från valberedningen inkommet protokollsutdrag har valberedningen vid sammanträde i går beslutat föreslå att den svenska EFTA-delegationen, som i dag består av 5 ledamöter och 5 suppleanter, fr.o.m. den 1 juli skall bestå av 5 ledamöter och 8 suppleanter. Om kammaren bifaller valberedningens förslag kommer nuvarande ledamöter och suppleanter att avsäga sig sina uppdrag, varefter val av den nya delegationen kan företas vid inledningen av kammarsammanträdet den 6 juni.

Kammaren biföll valberedningens förslag.

3 § Justerades protokollet för den 25 maj.

4 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU21 Jordbruksprisreglering m.m. (prop. 1988/89:140) och

konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU39 Ökat stöd till riksdagens ledamöter (förs. 1988/89:28).

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

Tredje vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling jordbruksutskottets betänkande 21 om jordbruksprisreglering m.m.

Jordbruksprisreglering m.m.

Anf. 3 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! När det gäller det betänkande som vi nu har att diskutera, vilket behandlar regeringens proposition om prisregleringen på jordbruksprodukter, har jordbruksutskottet på en rad punkter på kort sikt avvärjt hoten mot jordbruket. Utskottet har mestadels varit enigt i sina ställningstaganden. På flera områden har utskottet förändrat sin inställning och därmed gynnat näringen mera än vad propositionen gör.

I utskottets skrivning tas med att vi har förståelse för den oro och osäkerhet som råder inom jordbruksnäringen. Med tanke på de långsiktiga förändringar som förestår – bl.a. med anledning av GATT-förhandlingar, diskussionen om avreglering, arbetet inom den parlamentariska arbetsgruppen m.m. – uttalar jordbruksutskottet att det inte nu finns anledning att mera ingående behandla en rad olika förslag som framställts i motioner till riksdagen, utan utskottet anser i stället att det är angeläget att den parlamentariska arbetsgruppen får ta del av motionernas innehåll. Sedan får man återkomma för en mer grundlig behandling för att på lång sikt lösa dessa frågor.

Jag har för avsikt att här i huvudsak uppehålla mig vid jordbrukspolitiken på kort sikt, som behandlas såväl i propositionen som i betänkandet. Jag kommer också att göra en liten utvikning om vår framtida jordbrukspolitik.

Man kan säga att den gångna våren har präglats av ett ovanligt mildt och vackert väder, vilket man som jordbrukare många gånger naturligtvis har varit tacksam över. Samtidigt har den jordbrukspolitiska debatten varit betydligt stormigare och kyligare än det milda vårvädet. Det är mycket av det som kommit fram i debatten som har fått jordbrukarna att känna sig hotade. Redan förra året tog riksdagen ställning till ett slopande av tvåprissystemet när det gäller mjölk. I och med detta har man inom näringen övervägt faran av en ökning av produktionen, som då också skulle leda till en prissänkning.

Vid de förhandlingar som fördes mellan näringen och konsumentdelegationen – det är resultatet av dessa förhandlingar som ligger till grund för regeringens proposition – kunde man inte komma överens. Så småningom framlade jordbruksnämnden ett eget förslag, vilket också utgör underlag för propositionen. Det är aldrig tillfredsställande när en förhandling måste avslutas på det sätt som har skett. Det är betydligt bättre om det går att uppnå enighet. Så var inte fallet i år.

GATT-överenskommelsen i början av april innebar att gränsskyddet skulle frysas, vilket ledde till att de påslag som föreslagits av jordbruksnämnden inte kunde göras på sedvanligt sätt, utan de får då göras på något annat sätt, t.ex. genom att beräkna påslaget som man gjorde förr, då det baserades på värdet av djurantal och areal. Också detta förhållande medförde en ökad oro inom jordbrukarleden.

Så småningom framlades också kompletteringspropositionen med förslaget om slopade mjölksubventioner. Det är visserligen en fråga som i huvudsak berör konsumenterna, men det står klart att den slopade subventionen skulle innebära en sänkning av konsumtionen och därmed skulle de problem som jordbruket har att reda ut förvärras. Jordbruksministern föreslog sedan i prisregleringspropositionen att Omställning 90 inte skulle förlängas. Detta är några exempel på åtgärder som ledde till en stark misstämning i bondeleden, och från LRF:s sida agerade man också ganska hårt under ett antal veckor tidigare under våren.

Statsministern och jordbruksministern gjorde så småningom ett visserligen ganska magert men vänligt uttalande. Jag tror att detta uttalande också delvis har legat bakom en något förändrad hållning även hos socialdemokraterna i jordbruksutskottet.

Det finns anledning att peka på en del av de förändringar som utskottets behandling av prisregleringspropositionen har medfört. En sådan förändring gäller samhällets delansvar för överskottsarealens kostnader. Utskottsmajoriteten förordar att delansvaret skall bedömas till 40 % av de verkliga kostnaderna vid normalskörd, dvs. utan avtrappning. Enligt majoriteten i utskottet är detta i överensstämmelse med det riksdagsbeslut som fattades 1985, och det bör således betraktas som gällande lagstiftning och därför också förenligt med det GATT-avtal som träffades i april. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner denna bedömning om det statliga delansvaret för 1989 års spannmålsskörd. Tyvärr har utskottets socialdemokrater reserverat sig på den här punkten. De anser att anslaget inte kan överstiga den summa som betalades ut förra året.

Det har funnits en stark kritik mot hur regeringen har agerat när det gäller dispositionen av dessa medel för överskottsarealens kostnader. Man har agerat på ett självsjäldigt sätt. Utskottet föreslår därför att regeringen skall ges till känna att kommande beslut om dispositionen av ansvarsmedel bör fattas i nära samråd med näringen. Jag tror det är bra att riksdagen här talar om för jordbruksministern och regeringen att det är så vi vill ha det. Det måste föras samtal om dessa förhållanden.

Jag nämnde tidigare att jordbruksministern föreslår att Omställning 90 inte skall fortsätta. Jordbruksutskottet noterar att en omställning med samhällets stöd ändå bör fortgå på något sätt. Det innebär inte att man behöver fortsätta med just den form av omställning som Omställning 90 innebär, utan regeringen och näringen bör komma överens om hur det skall gå till. Reglerna behöver kanske ändras så att omställningen blir mer långsiktig och miljöinriktad, men jordbruksutskottet slår fast att en fortsatt omställning är nödvändig.

En annan fråga som har varit föremål för diskussion är frågan om de kompensationsbelopp som skall tillföras jordbruket till följd av de överläggningar som har skett mellan konsumentdelegationen och näringen. Kompensationen skall utgå på ett annat sätt än tidigare. Det utgår 720 milj. kr. i en första omgång vid årsskiftet, och senare tillkommer 450 milj. kr.

Utskottet godtar den bedömning som regeringen gör, men säger samtidigt att ingenting motsäger att överläggningar bör kunna upptas om en uppräknings om det blir en hög inflation. Jordbruksutskottet gör ett uttalande om

detta. Jag anser att detta bör kunna ligga till grund för överläggningar om det skulle visa sig att inflationstakten blir fortsatt hög och de 450 milj. kr., dvs. den summa som skall utbetalas senare, urholkas redan innan de kommer jordbruket till del.

När det gäller GATT-avtalet och de kommande avtal som kan bli aktuella, och även det avtal som träffades i april, har regeringen uttalat att det inte kan bli fråga om en ensidig svensk avreglering. Det är naturligtvis alltid en bedömningsfråga hur man tolkar internationella avtal. Det har från olika håll antytts, t.ex. från den parlamentariska arbetsgruppen, att vi i Sverige naturligtvis inte skall övertolka avtalen, men att vi ändå från svensk sida måste vara mycket försiktiga, eftersom vi har en stor utrikeshandel. Vi måste vara mycket strikta i tolkningen av avtalen.

Det kan då hända att vi från svenskt håll kommer att vara strikta i tolkningen, medan man i andra länder är mindre strikt. Även om man inte gör något formellt fel sker det en snabbare avreglering för det svenska jordbruket än vad som är fallet i omvärlden. Av det skälet vill utskottet att riksdagen ger regeringen till känna att regeringen vid en lämplig tidpunkt bör redovisa för riksdagen hur man i andra länder tolkar GATT-avtalet. Jag tror det är viktigt att vi för en debatt om detta så att vi vet vad som sker inom GATT, vad som sker i Sverige och hur denna fråga hanteras i andra länder.

I regeringens proposition tas också upp frågan om sockerbetsodlingen. Regeringen säger att odlingsstrukturen bör bestå under året, men bruksstrukturen kan komma att ändras. Jordbruksutskottet behandlar i denna fråga ett antal motioner. I flera av de motionerna påpekar man att det finns ett starkt samband mellan bruksstrukturen och odlingen och att hänsyn bör tas till miljöfrågor, transportfrågor och den regionala sysselsättningen.

Frågan om sockerbruksstrukturen har tidigare utretts, men man tog då i huvudsak hänsyn till de företagsekonomiska förhållandena i bruken. Jordbruksutskottet anser, att innan man gör någon förändring av bruksstrukturen med nedläggning av vissa bruk, bör en mer allsidig utredning göras i vilken man tar hänsyn även till effekterna på odlingsstruktur, transporter, miljö och sysselsättning. Utskottet föreslår att riksdagen skall ge regeringen detta till känna. I den debatt som har förevarit i utskottet har vi utgått ifrån att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i det här ärendet, innan något beslut fattas. Det bör då vara möjligt att fatta beslut i den här frågan samtidigt som ett större jordbrukspolitiskt beslut fattas nästa vår. Jag tror att det är viktigt att vi under denna debatt reder ut det här förhållandet. Håkan Strömberg som företräder utskottets socialdemokrater kan väl komplettera det jag sagt på den här punkten.

I propositionen föreslås också en ändrad status för Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg, och detsamma gäller för SMAK, dvs. Svensk matpotatiskontroll. Jordbruksministern har här aviserat att det skall tas upp samtal om de här frågorna med de berörda myndigheterna. Utskottet har under behandlingen erfårit att några sådana samtal hittills inte förts och avstyrker därför en förändring på den här punkten till dess att samtal har förts och frågan blir mer klarlagd. Vi anser att jordbruksministern har varit för tidigt ute med ett förslag utan att ha haft de nödiga kontakterna med de människor som är berörda, och effekterna av en förändring är inte heller fullständigt utredda.

När det gäller prisstödet till jordbruket i norra Sverige förordar utskottet en höjning av prisstödet som är dubbelt så stor som det som regeringen föreslår, 110 milj. kr. i stället för 55 milj. kr. När det gäller de särskilda åtgärderna har regeringen föreslagit en höjning med 45 milj. kr. – det har varit 100 milj. kr. två år tidigare. För detta år har regeringen föreslagit att anslaget inte skall få användas till jordbrukets investeringar, utan endast för kompletterande verksamhet.

I denna fråga säger jordbruksutskottet att man i och för sig kan tänka sig den här modellen, men att användningen av dessa medel bör vara så flexibel som möjligt. Det innebär att användningen av dessa medel bör bli mer fri än vad som föreslås i propositionen.

Trots en betydande enighet finns det naturligtvis ganska många reservationer från olika partier. Centerpartiet har avgett reservationer om regionalpolitiken, etableringskontroll, frågan om jordbruk och miljö och alternativ odling. Jag skall inte närmare gå in på dessa frågor. En fråga som jag tycker är viktig är självförsörjningsgraden för socker. Regeringen föreslår att den på sikt skall sänkas. Vi tycker att den bör ligga kvar på den nivå den har i dag, nämligen ungefär 95 %.

Likadant är det när det gäller stödområdesindelningen. Jordbruksnämnden har föreslagit en ändring. Även om hela systemet måste omprövas är det ändå litet konstigt, när vi har beställt en ändring av jordbruksnämnden, att regeringen föreslår att man låter bli att följa jordbruksnämndens förslag. Vi reserverar oss alltså till förmån för den stödområdesindelning som jordbruksnämnden har föreslagit.

I betänkandet behandlas också frågan om genteknik, som tas upp i propositionen. Regeringen vill ha ett bemyndigande att agera som om det funnes en lagstiftning. Centerpartiet har upprepade gånger i riksdagen framfört att vi bör ha en gentekniklag. Vi misstänker att regeringen på detta sätt förhalar hela denna hantering. Vi tycker därför att detta förslag från jordbruksministern skall avslås. I stället bör vi se till att så snart som möjligt få fram den lagstiftning som är nödvändig.

Herr talman! Även om det finns mycket att tala om när det gäller detta betänkande, vill jag ägna någon minut åt jordbrukets situation på längre sikt. Världens situation undergår ganska snabba förändringar. Vi vet att befolkningen ökar och att livsmedelsbehovet ökar. Vi vet att storskaliga miljöproblem, miljöförändringar påverkar produktionen i sänkande riktning. Detta påverkar också behovet av biomassa såsom råvara till energisektorn och industrin. Vi vet att åkerarealen minskar på grund av jordförstöring och bebyggelse. Det är i dag inte längre troligt att utökad teknikanvändning och förbättrad växtförädling kan kompensera detta bortfall. Efter 1986 har det skett en trendförändring, kan man säga. Produktionsökningarna har inte kompenserat konsumtionsökningarna.

En sak som är märklig är att den debatt som pågår runt om i världen inte synes ha nått hit, i varje fall inte till den svenska regeringen. Man kan också fråga sig varför USA som land i de internationella överläggningar som pågår är så intresserat av att skaffa sig marknadstillträde. Det kan sannolikt inte bero på att det inte på sikt skulle vara intressant att producera livsmedel. Snarare är det just på grund av att det på sikt kan vara intressant som man är så angelägen.

Vi vet mycket litet om världsmarknadsprisernas utveckling. Vi vet att spannmålsagren i stort sett är tömda eller ibland bedöms som för små. Jag läste ett meddelande från Reuter den senaste veckan där man säger att risken för spannmålsbrist nu minskar, eftersom vädret är något så när hyfsat. Här talar man alltså om att risken för brist blir mindre. Det är en annan nyans i de uttalandena än i det man hör i den svenska debatten. Anledningen till att denna risk minskar är att man tar nya arealer i anspråk såväl i EG som i USA och Canada. Även om vi inte vill förorda att man tar nya arealer i anspråk för spannmålsodling, kan det vara skäl i att ta ställning för att bevara de arealer som finns, därför att de på sikt kommer att behövas.

Det finns trender i dag mot att vi skall låta marknaden styra, mot liberalisering och avreglering. Det tycks som om regeringen, eller i varje fall delar av den, också ställer upp på det budskap som fanns i Dagens Nyheters ledare i går, där man sade: Befria bönderna från politikerna! Det finns ett par saker som gör att man inte kan lyda detta förenklade budskap. Dels är det frågan om naturresurshushållning, en uthållig biproduktion som är nödvändig för att klara försörjningen med viktiga råvaror och livsmedel på sikt, dels är det frågan om landskapet, att människor vill ha en hög livskvalitet, känna trivsel i sitt boende, ha tillgång till ett öppet landskap både för boende och för turism. Detta är viktiga delar som vi måste ta med i bedömningen när vi planerar för en framtida jordbrukspolitik. Det krävs alltså politiska korrigeringar av marknadsekonomin. Ansvaret för världen och för framtiden kan inte överlåtas på brutala marknadskrafter ensamma.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till de reservationer där centern finns med och i övrigt till jordbruksutskottets hemställan.

Anf. 4 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! I går gick framträdande LO-ekonomer ut och anklagade regeringen för att ha tappat greppet om den ekonomiska politiken. Av de vidlyftiga och långtgående kraven i kompletteringspropositionen finns det egentligen inte mycket kvar. Man får en känsla av att det viktigaste för regeringen är att få sitta kvar. De senaste veckornas politiska spel talar ganska tydligt för detta. Snabba, dåligt genomtänkta beslut och uppgörelser vars konsekvenser är svåra att se – allt detta talar i den riktningen.

Den kritik som framförs drabbar naturligtvis också det borgerliga parti som med liv och lust deltagit i detta spel. Utskottsordföranden talar om det kalla, kyliga klimatet. Jag tycker nog att han har försökt krypa in i någon värmestuga dessa de senaste veckorna. Det kan inte ha varit så kallt.

Jag drar den slutsatsen att regeringen och främst dess finansminister står svagare inför den kommande veckans riksdagsarbete än planerat. Jag är ganska säker på att när riksdagssessionen slutar här har han gått ut ännu svagare.

Aldrig förr har som nu avslöjats att vi har en svag minoritetsregering. Det tycks ha kommit som en chock för många i regeringspartiet. Av en del uttalanden att döma tycks inte alla ens nu ha insett det verkliga förhållandet. Jag måste också tyvärr konstatera att man nu, om man har förlorat greppet över den ekonomiska politiken, också tycks ha förlorat greppet över jordbrukspolitiken. Av jordbruksministrernas förslag när det gäller jordbruksprisreglering, det som vi i dag skall diskutera, finns egentligen inte mycket

kvar när det gäller de stora principiella frågorna. Efter kontakter och sammanträffanden mellan näringen och statsministern blev landets jordbruksminister helt överkörd. Hans ställning är nu svagare än någonsin tidigare, och det vill inte säga litet.

Redan innan uppgörelsen mellan regeringen och centerpartiet skedde, hade jordbruksutskottet klarat de flesta av de frågor som låg inom vårt utskotts kompetensområde. Detta säger jag därför att det påstås att uppgörelsen skulle vara så förmånlig för jordbruket, vilket jag inte tror att den är. Höjda skatter och avgifter, i vilken form de än presenteras, innebär inget positivt för en näring.

Herr talman! Jag tänker nu ta upp ett par frågeställningar och problem som jag tycker är särskilt viktiga i detta ärende. Först vill jag dock säga att jag inte riktigt förstår motivet bakom det regeringsförslag som gick ut på att man helt skulle slopa livsmedelssubventionerna. Det kunde inte vara att stärka den finansiella situationen. Man var nämligen samtidigt beredd att på utgiftssidan lägga ut ökade barnbidrag osv. Regeringen lade fram ett förslag om att livsmedelssubventionerna skulle slopas helt. Ett enigt utskott avslagit förslaget.

Jag är ganska övertygad om att den plan som moderata samlingspartiet har jobbat efter under en lång tid kommer att genomföras. Subventionerna kommer att avvecklas successivt. Nu finns också ledande LRF-uttalanden som stödjer denna linje. Regeringen gjorde en total felbedömning, både från finansministerns och jordbruksministerns sida. Det som framförs i vårt förslag om den successiva avvecklingen kommer säkerligen att vara det som i framtiden kommer att gälla.

Utskottets ordförande tog upp omställningsprogrammet. Regeringen föreslår ingen förlängning. Jordbruksutskottet föreslår en förlängning i någon form. Och näringen föreslår ett omställningsprogram som skall vara mer miljöinriktat än det nuvarande. Därmed inte sagt att det nuvarande omställningsprogrammet har gått emot miljöintressena. Vid överläggningarna mellan näringen och statsministern, vilka har återopats, kom man fram till att det skall bli på detta sätt. Det är vad utskottet har föreslagit, och allt talar för att riksdagen också fattar beslut om det. Återigen en överkörd jordbruksminister.

Beträffande statens ansvar för spannmålsöverskottet föreslår en majoritet i utskottet att man skall stå fast vid 1985 års beslut om ett 40-procentigt ansvar. Detta föranledde en stor aktivitet främst på handelsavdelningen på departementet. Det sägs att detta strider mot GATT-överenskommelsen, att det inte kommer att vara möjligt att förhandla, osv. Regeringens företrädare påstod också att oppositionen är ansvarslös. Men vad är det som säger att vi i oppositionen är ansvarslösa? Vårt ställningstagande har sin grund i ett riksdagsbeslut från 1985. Men detta skall ju bli föremål för förhandling i GATT. Jag dristar mig att säga att jag har svårt att förstå varför Sveriges förhandlare i GATT skall sitta och diktera och förhandla med Sveriges jordbruksutskott. Låt dem förhandla i GATT, det är ju där förhandlingarna sker. Om utskottets majoritet är ansvarslös, undrar jag hur det förhåller sig med de representanter som har skrivit reservationen. Jag skulle inte vilja vara regeringens förhandlare och ha en sådan reservation i handen när jag

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

skall förhandla med GATT. Ansvaret ligger i dag i så fall inte på majoriteten utan på minoriteten i utskottet. Jag bara konstaterar att denna reservation finns. Vi får sedan se hur det går. Men man kan återigen konstatera att jordbruksministern är svårt skadskjuten.

Regeringen har föreslagit en ökning med 55 milj. kr. till jordbruket i norra Sverige. Vi moderater yrkar avslag på det särskilda stödet på 45 milj. kr. Vi anser nämligen att det är bättre att satsa på de jordbruksföretag som i dag existerar men som har ekonomiska svårigheter än att satsa på nya projekt. Det är också utskottsmajoritetens förslag. Anslaget till jordbruksstöd ökar med 100 milj. kr. jämfört med föregående års budgetbelopp 525 milj. kr., allt enligt moderatförslaget.

Som utskottets ordförande nämnde har vi i utskottet diskuterat stödbeloppets storlek, utbetalningarna och inflationsuppräknigen. Stödbeloppets storlek går jag inte in på, eftersom vi har accepterat det förslag som har lagts fram. dvs. 1 170 milj. kr. Vi moderater har föreslagit att utbetalning skall ske vid ett tillfälle per år. Det är tekniskt och praktiskt genomförbart. Det är inget tvivel om den saken. Vi anser att det är bättre än att irritera Sveriges lantbrukare halvårsvis. Det räcker att göra det en gång om året.

Beträffande de sista 450 miljonerna, som skall utbetalas 1990, har vi moderater sagt att det inte är rimligt att grunda ett kompensationsbelopp, som sträcker sig fram till den 1 juli 1990, på en kostnadsnivå som hänför sig till vad som gällde 17 månader tidigare. Det är helt enkelt orimligt med den kostnadsutveckling som vi har i dag. Utskottet skriver också om detta i betänkandet, vilket ordföranden nämnde, och jag vill bara säga att vi moderater är öppna för förhandling. Från moderat sida vill vi gå längre, vi vill ha klarare beslut. Jordbruket skall enligt gängse normer få en kostnadsuppräknig i det här fallet. Det har vi föreslagit i reservation 19.

Det finns mycket mer i detta betänkande att kommentera, men jag har velat beröra endast de stora principiella frågorna, dvs. de frågor som vi moderater bedömer vara de viktigaste. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till de reservationer där moderaterna finns med.

Herr talman! Jag skall även tala något om framtiden. När det gäller en rad av de mest väsentliga punkterna i propositionen kommer regeringen att lida nederlag. Intrycket av en svag jordbruksminister förstärks. Jag konstaterar att utskottet har samlat sig kring förslag i den moderata reservationen och att vi moderater har varit koordinator och moderator i detta sammanhang.

Herr talman! Herr minister! Svenskt jordbruk och svensk jordbrukspolitik går nu in i ett nytt skede. Vi vet att vi i Sverige blir mer beroende av omvärlden och att det kommer att ställas nya stora och hårda krav på oss alla. Vi vet att det kommer att innebära problem för många enskilda näringsutövare men även för många regioner här i landet. På sikt tror jag ändå att det blir till fördel både för näringen och för landet som helhet. Jag vill emellertid slå fast ett par punkter i detta arbete.

Gränsskyddet, om vilket vi är ganska ense, måste i en eller annan form bibehållas. Det måste ske en avreglering av internregleringarna. I detta sammanhang vill jag poängtera tidsaspekten. Vi skall ha klart för oss att detta är stora och svåra omställningsproblem som kommer att fordra tid, och vi bör försöka vara så generösa som möjligt. Från moderat sida slår vi fast att de

jordbruksföretag som skall leva och verka i denna framtida konkurrensutsatta omgivning måste vara effektiva. Endast effektiva jordbruksföretag borgar för utveckling och konkurrensförmåga i framtiden.

Detta innebär också att vi får arealer som inte används för livsmedelsproduktion. Jag poängterar detta.

Inom näringen diskuteras nu en jordbank. Det kan kanske vara lösningen på problemet. Men det är emellertid inte den slutliga lösningen. Såvitt jag kan förstå är detta bara ett sätt att hålla det hela uppe. Vi måste hitta alternativ när det gäller jordbanken. Där kommer skogsplantering, bio-bränslen, m.m. in. Men vi måste mycket snabbt hitta alternativ. Herr talman! Vi får också vara beredda att stödja olika alternativ.

Vi skall ha klart för oss att många regioner är beroende av deltidjordbruk. Detta deltidjordbruk måste klaras genom en mer aktiv regionalpolitik med en ökning av sysselsättningen, inte inom själva jordbrukssektorn utan i form av alternativarbeten, deltidsarbeten, i andra branscher.

Vi från moderata samlingspartiet har hela tiden hävdat att om svenskt jordbruk skall internregleras fordras det även en avreglerad omgivning. All lagstiftning som så att säga tränger näringen måste ses över – jordförvärvslagstiftning, skötsellagar, skogsvårdslagstiftning, osv. Om näringen skall få arbeta fritt i en fri sektor måste hela spektrumet avregleras. Vi har i vår motion sagt att om inkomsterna inte kan ökas får utgifterna minskas. Vi har sagt att man skall gå in för att minska avgifterna – bekämpningsmedelsavgifter, gödselvärdavgifter, skogsvårdavgifter, m.m. Det är mycket stora belopp som svenskt jordbruk lägger ut på dessa avgifter i dag. Det är en väg att gå.

Till sist, herr talman, finns det en faktor, som ordföranden var inne på i slutet av sitt anförande men som han inte hann utveckla – och som inte jag heller hinner utveckla. Men jag skulle vilja säga att vi i hela det arbete som nu ligger framför oss måste se till människorna. Det är inte bara ekonomiska fakta och nationalekonomin som gäller. Jordbruket och landsbygden är inte bara statistik. Det finns andra värden, och detta var även ordföranden inne på. Men det skall vi debattera litet längre fram.

Herr talman! Det finns alltid vid förändringar en stark tendens att se svårigheterna men inte möjligheterna. Men ju mer jag arbetar med jordbruksfrågorna, desto mer tycker jag mig se jordbrukets möjligheter. Det finns en framtid för svenskt jordbruk, men det förutsätter att vi spelar korten rätt i det svåra arbete som vi har framför oss.

Anf. 5 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Något som låter vackert: Det finns väldigt många punkter där vi är fullständigt överens. Jag vill understryka den samstämmighet som råder i jordbruksutskottet. Det finns dock några punkter som inte kan stå oemotsagda. Någon antydde att jag skulle ha krupit in i en värmestuga. Nu vet jag inte hur det är med det, för faktum är att jag har blivit förskräckligt förkyld. Så mycket värme var det väl inte då.

Någon hade svepande formuleringar om höjda skatter och avgifter och antydde att några av de frågor där centern har medverkat och där beslut skall fattas nästa vecka skulle leda till sådana. Så är inte fallet. Centern har i det

här sammanhanget medverkat till att få bort dåliga förslag från regeringen om höjd moms och höjda arbetsgivaravgifter. När det gäller den miljöavgift som läggs på är egenföretagarna undantagna. Det tycker jag är värt att notera. Det var framför allt därför som jag begärde ordet.

Jag beklagar att moderaterna har reserverat sig i fråga om kompensationsuppräknning av avtalet, för det försvagar majoritetens skrivning. Jag hoppas att regeringen läser ordentligt i betänkandet på s. 53, där jordbruksutskottet uttalar att det inte finns några hinder, utan tvärtom bör man kunna ta upp frågan och förhandla om en uppräknning av de 450 miljonerna. Detta har utskottet alltså sagt, och därför är moderaternas reservation egentligen onödig.

Anf. 6 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja uppmana Karl Erik Olsson att ta det lugnt nu när han är förkyld så att han inte ställer sig i mera blåsväder, för det kan förvärra situationen.

Kostnadsuppräkningsarna varierar ju. Man vet ännu inte i utskotten heller vad det hela kommer att innebära. Men man talar i varje fall om kostnadshöjningar, eller en penningindragning på ungefär 20 miljarder. Om vi skall kalla det skatt eller avgift kan ju diskuteras.

Jag hävdar att någon aldrig har förlorat på att tala och skriva i klartext. Då vet man vad man menar. Jag anser att utskottets skrivelser inte är tillräckligt starka när det gäller uppräknningen. Vi har gett ett klart besked om vad vi syftar till.

Anf. 7 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! I vissa fall är sakpolitik bättre än kraftfulla reservationer.

Anf. 8 BENGT ROSEN (fp):

Herr talman! Vi har tidigare från de olika politiska partierna här i kammaren kommenterat den uppgörelse som nåddes inom den internationella frihandelsorganisationen GATT i början av april månad i år. Karl Erik Olsson och Sven Eric Lorentzon har berört händelsen i kammaren i dag.

Från folkpartiets sida har vi uttryckt vår stora tillfredsställelse med GATT-genombrottet, som vi anser vara ett viktigt trenderbrott. Alltsedan vi i slutet av 1800-talet införde ett gränsskydd för jordbruksprodukter har regleringar ständigt fött nya regleringar. Vi har kommit att alltmer avlägsna oss från marknadsekonomi. Åtskilliga år av utredningar har avsatt tusentals textsidor men misslyckats i ansträngningarna att minska jordbruksbyråkratien. Nu har vi äntligen anträtt vägen ur regleringsekonomi och mot en marknadsekonomi, där statsmaktens huvudsakliga uppgift kommer att bli att ange ramarna ur miljö- och djurskyddsaspekter samt regionalpolitiska aspekter.

GATT-avtalet innehåller bestämmelser som skall tillämpas både på lång och på kort sikt. Det långa perspektivet tar sin början 1991, då en successiv neddragning av olika former av jordbruksstöd och handelshinder inleds. I fortsatta förhandlingar, som skall vara avklarade senast hösten 1990, skall bl.a. klarläggas hur långt avregleringen skall gå och takten härför.

På initiativ av de nordiska länderna innehåller GATT-dokumentet bestämmelser, som ger möjlighet för de länder som ställer längre gående krav ur miljö- eller djurskyddssynpunkt att få kompensera sitt jordbruk för ökade kostnader. Denna bestämmelse ser vi som mycket värdefull ur internationell miljö- och djurskyddssynvinkel och för att det verkligen skall kunna bli en internationell konkurrens på lika villkor.

Genombrottet i GATT-förhandlingarna innebär dock inte att alla problem är lösta för det svenska jordbruket och att det bara återstår en transportsträcka fram till ett internationellt avreglerat jordbruk. Jordbruket kommer att ställas inför betydande problem under övergången.

För det första är inte våra lantbrukare vana vid att uppträda som företagare på en fri marknad. De har varit verksamma inom en näring, där staten garanterat priser och avsättning. Prisnivån har visserligen varit pressad på grund av överproduktionen, men den svårigheten har större delen av lantbrukarkåren bemästrat genom att arbeta fler timmar och genom att skaffa inkomstkällor utanför jordbruket. När nu förutsättningarna ändras och allmänna företagaregenskaper, såsom förmågan att göra marknadsbedömningar i större utsträckning, kommer att påverka resultatet, är det troligt att ett relativt stort antal lantbrukare vill lämna jordbruket för andra yrkesuppgifter. Det kommer av många att upplevas som en smärtsam omställning, och det är viktigt att samhället lämnar det stöd som behövs för att detta skall kunna ske under socialt accepterade former.

För det andra måste arbetet med att minska överproduktionen av livsmedel bedrivas målmedvetet från alla länders sida, även under den tid då en successiv avreglering skall ske. Skall GATT-avtalet kunna förverkligas fullt ut måste det föreligga någorlunda balans mellan utbud och efterfrågan när de sista regleringarna släpps. Annars uppstår en turbulens av sådan omfattning att hela avtalet kommer att raseras. Den fria konkurrensen kommer, när avregleringen är genomförd, att förändra livsmedelsproduktionen i de olika länderna, men det kommer förhoppningsvis att kunna ske i en takt som ger enskilda lantbrukare möjlighet till anpassning och omställning.

Vi har i vårt land kommit en bra bit på väg när det gäller balansen mellan produktion och konsumtion av animalier, men tyvärr svänger utvecklingen nu åt fel håll och överskotten börjar åter att öka. När det gäller spannmålsöverskottet har i stort sett ingenting skett under den femåriga omställningstid som riksdagen beslutade om 1985. Den minskning som har skett härrör från tillfälliga åtgärder, såsom betald träda. Det mest hoppningivande för framtiden vad avser alternativ till den för stora spannmålsodlingen har uppenbarat sig under det senaste halvåret i form av ett koncept för energiskogsodling som utvecklats av Örebro Lantmän. Men det behövs ett intensivt utvecklingsarbete för att denna odling skall lyckas.

När man läser årets prisregleringsproposition får man ett intryck av att regeringen tror att GATT-avtalet kommer att lösa alla problem för det svenska jordbruket. Det är oroande om regeringen inte inser att vi fortfarande dras med olösta överskottsproblem och att jordbruket kommer att ställas inför stora påfrestningar innan GATT-avtalet är uppfyllt.

Herr talman! Jag har inledningsvis uppehållit mig vid GATT-avtalets långsiktiga påverkan på vårt jordbruk. Men också i det korta perspektivet

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

har det fått betydelse för kostnadskompensationen till jordbruket under nästa budgetår. Producentpriserna får inte längre höjas, och därför har regeringen föreslagit att kostnadskompensationen skall utbetalas per djur och per areal. Konsumentpriserna kommer med regeringens uppläggnig inte heller att öka, utan det är i första hand medel inom regleringsekonomin och i någon mån budgetmedel som används. Även om den valda metoden är något "trubbig", accepterar vi förslaget.

Vi kan dock inte acceptera regeringens förslag när det gäller statens delansvar för överskottsspännmålet. Riksdagen beslöt 1985 att statens ansvar under en femårsperiod skulle gälla 40 % av exportkostnaderna för överskottet vid normalskörd. I proposition 1984/85:166 och i jordbruksutskottets betänkande 1984/85:33, som låg till grund för beslutet, redovisas den beräkning som livsmedelskommittén hade gjort och som innebar att samhällets kostnader förväntades för första året uppgå till 160 milj. kr. för att därefter minska. Totalt beräknades summan för de fem åren uppgå till 600 milj. kr. Av livsmedelskommitténs rapport framgår att kommittén bedömde att världsmarknadspriserna på spannmål skulle komma att öka och att alternativ till den för stora spannmålsodlingen skulle komma fram under perioden. Tyvärr blev det inte så.

Av någon anledning har socialdemokraterna valt att inte acceptera riksdagens beslut om ett 40-procentigt samhällsansvar under hela perioden, utan man har hävdad att beloppet skall trappas av. Eftersom man förra året fick med vpk på sin tolkning, hävdar man nu att den ståndpunkt som en majoritet av utskottet intagit strider mot GATT-avtalet. Statens bidrag för kommande budgetår kommer ju att bli högre än det är för innevarande budgetår. Vi har den uppfattningen att socialdemokraterna även på denna punkt har fel. Enligt GATT-avtalet har man rätt att fullfölja de beslut som tidigare fattats.

Ett sätt att minska kostnaderna för överskottsarealen har varit olika former av trädesprogram. Man har med rätta kunnat kritisera programmets uppläggnig och dispenser ur miljösynpunkt. Men att gå så långt att man föreslår att dessa program skall upphöra anser vi vara fel. Nu har regeringen redan i samtal med LRF lovat fortsatta trädes- eller jordbanksprogram. Det tycker vi är bra. Därmed har yrkandet i folkpartiets motion tillgodosetts.

När riksdagen förra året beslöt att avskaffa tvåprissystemet för mjölk per den 1 juli 1989 önskade vi i folkpartiet att medel skulle avsättas för att säkerställa att den produktionsökning som kunde förväntas inte skulle leda till sänkt producentpris inom stödområdet. Vårt förslag vann inte gehör. Vi har i en motion i år upprepat förslaget. Eftersom det fanns möjlighet att i utskottet få en majoritet för en ökad uppräknig av Norrlandsstödet med 55 miljoner utöver vad regeringen föreslagit, valde vi att gå på samma linje för att därmed kompensera mjölkproducenterna inom stödområdet.

Vi i folkpartiet har framställt en reservation som berör självförsörjningsgraden för socker. Regeringen har föreslagit att självförsörjningsgraden skall dras ned till 85 %, och det kan nog på sikt vara riktigt. Men vi i folkpartiet instämmer i de argument som Karl Erik Olsson här framförde. Riksdagen bör när det gäller detta beslut avvakta tills det finns möjligheter att bedöma de transport- och regionalpolitiska aspekterna på en nedläggning av socker-

bruk. Den parlamentariskt sammansatta jordbruksgrupp som skall försöka åstadkomma en helhetsbedömning av det framtida svenska jordbruket skall ha möjlighet att även betrakta denna fråga.

Vi i folkpartiet hade tänkt stödja övriga oppositionspartiernas reservation när vår inte längre kom i fråga. Men jag har erfarit att miljöpartiet inte kommer att göra det, och då tjänar det ingenting till att stödja nämnda reservation.

Jag yrkar i varje fall bifall till vår reservation 22.

Anf. 9 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! När det gäller det betänkande från jordbruksutskottet som vi nu behandlar – 1988/89:JoU21 – döljer sig bakom den för den oinvigde kanske något tråkiga rubriken "Jordbruksprisreglering m.m." ett oerhört spännande och dramatiskt innehåll. Den här våren har vi i vårt land fått uppleva att spannmål eldats och att mjölk hållts ut. Vidare har lantbruksstyrelsen blockerats. Vi har också sett landsbygdskvinnor demonstrera här i Stockholm. De har kommit hit till riksdagen för att tala med riksdagsledamöterna. En del av dessa aktioner har präglats av desperation.

Från jordbruksutskottets sida säger man i detta betänkande att man har förståelse för den oro som jordbruksnäringens företrädare känner i dag. Även om protesterna ibland kommer till uttryck på ett sätt som jag tvivlar på, har jag många gånger förståelse för dessa. Sanningen är ju den att vi står inför en ny utveckling när det gäller det svenska jordbruket. Kanske ingen av oss egentligen riktigt vet vad den kommer att leda till. Orsakerna till oron är dels den internationella utvecklingen inom jordbruket, dels den av alla partier och av jordbruksnäringens företrädare tydligt markerade ambitionen att bryta upp den svenska jordbrukspolitiken och göra grundläggande och avgörande förändringar. Alla vill ändra – men hur och till vad?

Inom ramen för GATT har diskussionen om den internationella handeln med jordbruksprodukter blivit allt viktigare under 1980-talet. Det finns olika skäl till det: stagnerande marknader i industriländerna och ökad export från utvecklingsländerna. Men samtidigt är köpkraften sämre i utvecklingsländerna i fråga om importen. Bl.a. den tekniska utvecklingen har resulterat i tidvis stora överskott och vikande marknader för de viktiga jordbruksexportländerna.

Detta förhållande, kopplat till de i många länder omfattande byråkratiska och kostsamma interna regleringarna, har ökat viljan hos många länder att minska hindren för handeln med jordbruksprodukter och att minska de interna regleringarna. Det kan tyckas få en del förvånande konsekvenser när det gäller de politiska positionerna, t.ex. i vårt land. Internationalister blir till nationalister. Forna nationalister blir plötsligt stora förespråkare för ökad internationalism. Varför denna turbulens, detta skenbara åsiktsbyte?

Enligt min mening är det inte så konstigt som det verkar. Det är egentligen ganska logiskt, och det bottnar i de skilda ideologier som olika politiska partier har – de ideologier som då och då dödförklaras men som nog trots allt lever och utvecklas. För arbetarrörelsen, för socialismen, är internationalismen en konsekvens av solidariteten. Och solidaritet betyder gemensamt

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

ansvar – att ta gemensamt ansvar för utvecklingen, att i samarbete mellan olika länder och olika folk bygga en ny värld.

För den klassiska högern är grunden för utvecklingen konkurrensen. Nationalismen blev då ett sätt att hävda det egna landet i konkurrensen med andra länder – en nationalism som i sin yttersta förlängning också kunde gå över i krigshandlingar.

För både högern och vänstern har teorierna om komparativa fördelar varit betydelsefulla. De formulerades i en tid när industrialismen sågs som framför allt positiv och som den möjliga vägen till utveckling och välbefinnande för alla länder, även om den vägen ofta gick över lik och även om den ofta kritiserades av socialismen för de fruktansvärda förhållanden den ledde till för de människor som arbetade inom industrierna.

Alla länder skulle göra vad de var bäst på. Så skulle man byta med varandra, och allt skulle bli till det bästa. Vem har inte ätit holländsk choklad, druckit engelskt te, använt kläder sydda av engelsk bomull – eller varför inte druckit svenskt kaffe?

Länderna i tredje världen ingick inte som fullvärdiga parter i dessa teorier om komparativa fördelar. De var offren. Det var deras råvaror som industriländerna använde sig av i sin egen utveckling. De länderna i tredje världen är fortfarande offren.

Förutom den oerhörda snedfördelning mellan länderna i världen som den här utvecklingen bar på tog teorierna om de komparativa fördelarna ingen som helst hänsyn till ekologiska problem. Vi har ibland en överdriven tro på att miljömedvetenheten har uppkommit i vår tid. Det har faktiskt vid tiden runt sekelskiftet väckts motioner i Sveriges riksdag som berört massaindustrins miljöförorenande utsläpp. Men i stort sett var ju ändå miljömedvetenheten mycket liten, för att inte säga obefintlig. Den är någonting som har vuxit fram mycket senare. Det gäller insikten om att råvaror är begränsade och att man måste hushålla med dem, insikten om att produktion av olika varor – såväl livsmedel som andra produkter – måste bygga på fungerande kretslopp, där man återför till jorden det som man en gång har tagit ifrån den, insikten om att en produktion som inte bygger på kretslopp ger upphov till sopor och avfall som vi för all framtid måste hantera. Den insikten är ny, och den insikten måste leda till att teorierna om de komparativa fördelarna blir högst begränsade. Bara inom de givna naturliga geografiska ramarna kan vi numera tala om de komparativa fördelarna hos olika länder.

Vi måste inse att den bästa utvecklingen är den som är mest varierad, som innehåller mest av mångfald. Det är en lärdom som vi kan dra av naturen själv. De ekosystem som bäst överlever är de som är mest varierade, som i sig innehåller flest lösningar på problemen.

För den politiska vänsterns del måste slutsatsen av allt detta bli att det internationella samarbetet på alla områden – och särskilt när det gäller livsmedel och jordbruk – måste bygga på en sund nationalism, nämligen den som innebär att olika länder tillerkänns en möjlighet till en egen rik och varierad utveckling. Det måste vara grunden i de internationella förhandlingarna.

Det hävdas i dag att u-länderna är beroende av sin livsmedelsexport för att kunna utvecklas. Den är ju i själva verket nödvändig för deras egen

utveckling. De skulle behöva äta den maten själva. Anledningen till att de tvingas till en omfattande export är ju framför allt att de dignar under en enorm skuldbörda. Det är därför som man från Peru exporterar fiskmjöl fast man så väl skulle behöva behålla fisken för det egna folkets räkning.

Det fagra talet om u-ländernas behov av utveckling, när det gäller en liberalisering av handeln med jordbruksprodukter, döljer vad det egentligen handlar om. USA och EG – stora exportörer av jordbruksprodukter – söker efter nya marknader för sina varor och har inte några planer på att begränsa sin produktion. Det är också som marknad som Sverige är intressant när det gäller handeln med jordbruksprodukter. Det är den rollen vi tilldelas om de här jättarna i fråga om jordbruksproduktion får bestämma. Vi kan – och måste – givetvis från vår sida hävda en annan ståndpunkt och se till att vi kan finna värdefulla tillskott till världsmarknaden som vi kan exportera.

När man diskuterar den GATT-överenskommelse som nyligen har beslutats, sägs det ju ofta att den sätter snäva gränser för vad vi kan tillåta oss i framtiden när det gäller vårt stöd till jordbruket. Man säger också att grunden är att olika länder bara av det skälet att de vill bli mer internationella vill ha en ökad handel. Så är det inte. Om man studerar vilka effekter GATT-avtalet har fått i andra länder, t.ex. i USA, finner man att det är på ett helt annat sätt. Enligt lantbruksrådet i Washington förespråkar USA:s jordbruksminister i oförtäckta ordalag att man skall öka exportstödet, att man skall utnyttja GATT-överenskommelsen för att öka trycket på EG. Det är alltså något helt annat än vad vi här i diskussionen ofta får höra.

När det gäller Sveriges roll i den internationella jordbrukshandeln tycks det också finnas tendenser till att man så att säga vill byta äpplen mot päron. Michael Sohlman säger i en intervju i Handelskammartidningen att vi inte kan acceptera att jordbruksprotektionismen blockerar vägen för en friare världshandel – alltså med andra produkter. Och i en promemoria som vi har fått till utskottet från utrikesdepartementet säger man: "Till slut handlar det alltså inte bara om jordbrukspolitik utan om alla svenska näringsgrenars intresse av ett väl fungerande internationellt handelssystem."

Bakom dessa formuleringar finns, tycker jag, förtäckt tanken att det svenska jordbruket inte är så värdefullt för oss, att det är någonting som vi kan byta mot en export av produkter som är betydligt viktigare i den svenska ekonomin. Detta är en syn på det svenska jordbruket som vi absolut avvisar.

Vi kan inte bortse från de internationella förhandlingarna och från vårt behov av internationella relationer. Men vi måste i vårt agerande vid dessa internationella kontakter hävda vårt lands utveckling, vårt lands jordbruk, som en grund för det internationella samarbetet.

Vi skall inte – som det ibland kallas – övertolka GATT-beslutet. Det är av det skälet som vi från vpk:s sida över huvud taget avvisar det s.k. provisorium som vi har att ta ställning till. Vi anser att vi mycket väl hade kunnat fatta ett beslut av traditionell typ i det här landet. Vi tycker nämligen att den förändring av den svenska jordbrukspolitiken som vi är i färd med att diskutera skall diskuteras långsiktigt och att vi skall komma fram till vad vi tycker är bäst för vårt land på sikt. Den förändringen skall inte forceras fram genom provisorier och kanske ogenomtänkta beslut.

Jag vill därmed yrka bifall till reservation 17.

I de internationella förhandlingarna är diskussionen om gränsskyddet viktig. Vi har i andra sammanhang – det har ju nu blivit en följetong här i kammaren – tagit upp behovet av ett kvalitativt gränsskydd, och vi gör det även i det här sammanhanget. Vi måste alltså kunna ställa samma krav på de produkter vi importerar som vi ställer på de produkter vi tillverkar här i vårt land. Detta måste gälla hygieniska krav – frånvaron av bekämpningsmedel – och det måste också kunna gälla etiska aspekter och andra förhållanden som är viktiga för livsmedelskvaliteten. Jag vill yrka bifall till reservation nr 20.

Bakom det faktum att den svenska regeringen är oerhört angelägen att hävda att GATT sätter snäva gränser, finns uppenbarligen ett behov av stöd för den politik som man vill genomföra i landet, men som man inte tycker sig ha styrka till ensam. Det kan tyckas märkligt, eftersom alla andra partier och även jordbruksnäringens företrädare är överens om att vi behöver en förändring av den svenska jordbrukspolitiken. Det behovet av förändring bottnar i de förhållanden som har kommit att formas här i vårt land.

När jag kom till jordbruksutskottet i höstas sade en av utskottets ledamöter halvt på skämt till mig att det påstås att det finns två personer i det här landet som förstår sig på jordbruksprisregleringen, men ingen vet var de finns. Efter mitt första riksdagsår, när jag har försökt att sätta mig in i de olika regleringarna inom jordbrukets område, har jag insett att det finns en hel del allvar i detta skämtsamma påpekande. Bara det faktum att den svenska jordbrukspolitiken är så komplicerad, så svår att sätta sig in i, för dem som skall besluta om den och för dem som skall leva med den, är i sig ett skäl till att förändra och förenkla den. Det är plan- och regleringsekonomi när den är som sämst. Den uppmuntrar i sig till ständigt nya klåfingrigheter. Detta gör det omöjligt för de enskilda människorna att planera och styra sitt liv i samarbete med andra.

Utifrån de uppställda målen har den också en låg måluppfyllelse. Varken konsumentmålet, inkomstmålet, det regionalpolitiska målet, sårbarhetsmålet eller miljömålet kan sägas vara uppfyllt. Sverige tillhör de länder i världen som har de allra dyraste livsmedlen. Vi har visserligen för det mesta en god hygien, men det har framförts annan kritik som rör det utslätade sortimentet, svårigheten för konsumenten att kunna variera det som köps.

Ett jordbruk där bara en knapp tredjedel av heltidsjordbrukarna kan livnära sig på sin verksamhet kan man inte heller säga uppfyller inkomstmålet. Trots beslut om att jordbruket i Norrland inte skall minska är det vad som sker. Alltså är inte heller det regionalpolitiska målet uppfyllt. Det stora beroendet av importerade insatsvaror och av långa och omfattande transporter gör också att vi har ett mycket sårbart jordbruk. Sist, men inte minst, vet vi alla att det framför allt i de södra delarna av landet uppstår oerhörda miljöproblem i samband med jordbruket. Det är utsläpp av näringsämnen till vattendrag och hav. Det är utarmning av flora och fauna. Det är behov av konstgödsel och bekämpningsmedel.

Vi behöver en politik som frigör människors fantasi och kreativitet, som ger dem utrymme för utveckling, en politik som befrämjar uppkomsten av fungerande kretslopp inom jordbruket och som leder till ett jordbruk väl fördelat över landet. Det vi har inom jordbrukssektorn i dag är en kapitalistisk planhushållning. Det vi skulle behöva är en socialistisk marknadsekonomi.

Det pågår i den nyligen tillsatta parlamentariska arbetsgruppen diskussioner om hur vi skall utveckla den svenska jordbrukspolitiken. Jag tror för min del att vi måste inse att det svenska jordbruket inte är enhetligt. Det finns helt olika förutsättningar i olika delar av landet. Vi kan inte arbeta med en generell jordbrukspolitik. Vi måste arbeta med helt olika förutsättningar, eftersom det råder helt olika förutsättningar i glesbygden och i de södra delarna av landet.

Jordbruket döljer inom sig, skulle jag vilja påstå, stora klasskillnader. Den generella jordbrukspolitiken gynnar de stora jordbruken på de smås bekostnad. Inom spannmålsodlingen skulle de stora spannmålsodlarna klara sig mycket bra utan det stöd som de får från samhället, men de får ändå den största delen av stödet. Det finns mycket små spannmålsodlare, som får den minsta delen av stödet, men som likväl inte klarar sig utan det stöd de får. Det är uppenbart att det behövs en förändring av detta.

Vi har i år slutit upp kring den inställningen att samhället skall ta ansvar för överskottet på spannmål med 40 % av normalskörden. Det markerar en uppslutning kring det svenska jordbruket i sig, en uppslutning som vi tycker är nödvändig i den här situationen, när så många inom jordbruket känner ett stort hot. Men vi har också krävt, och fått gehör för det i utskottet, att när man beslutar om hur dessa pengar skall fördelas skall det göras i samråd med regeringen och näringens representanter. Det skall göras på sådant sätt att det bidrar till att minska överskottet på spannmål, att det bidrar till en omställning.

Vi anser att det ökade stödet ger utrymme för ett fördjupat och bättre omlägningsstöd t.ex. till den alternativa odlingen. Vi menar att vi inte kan ha överdrivna illusioner om hur snabbt en omläggning av den svenska jordbrukspolitiken kan komma. Vi kan inte tro att arbetsgruppen till hösten skall ha kunnat formulera en ny jordbrukspolitik. Enligt min bedömning kommer det säkert att ta minst tio år att lägga om den svenska jordbrukspolitiken. Vi kan inte under hela den tid som en omställning tar låta t.ex. de regionalpolitiska ambitionerna vila. Vi kan inte lämna åt sidan stödområdesindelning, uppräknig av Norrlandsstöd eller åtgärdsprogram och säga att vi skall lösa detta med en helt ny jordbrukspolitik. Vi måste ännu ett bra tag framåt leva med den vi har.

Det vi i dag, med det beslut vi fattar, säger till bönderna om hur vi ser på de regionalpolitiska aspekterna, på glesbygden och deras behov utgör signaler om hur vi betraktar jordbruket i framtiden. Därför är vi från vpk:s sida besvikna över att vi inte kunde nå enighet i utskottet om ett än kraftigare stöd till stödområdet. Vi är naturligtvis glada över den uppräknig av Norrlandsstödet som utskottet ändå gjorde, men vi anser att man hade behövt gå mycket längre. Jag vill yrka bifall till reservationerna 27, 28 och 31, som på olika sätt berör dessa aspekter.

Jag skulle i sammanhanget något vilja beröra Sven Eric Lorentzons inlägg. Det vorc mig fjärran att vara lika förmäten som han när jag talar om vem som påverkar jordbrukspolitiken. Jag skulle framför allt inte vara det om jag hade så litet på fötterna som jag tycker att moderaterna har i det här fallet. Utöver det som det råder en djup enighet om hos alla, nämligen att vi skall bevara ett gränsskydd, om än i ändrad form, och att vi skall göra en intern avreglering,

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

tycks moderaternas jordbrukspolitik bestå av, som Sven Eric Lorentzon uttryckte det, att vi måste ta mark ur produktion. Moderaterna föreslog faktiskt också att man skulle slopa det särskilda åtgärdsprogrammet för stödområdet. Det tycker jag inte är en sådan jordbrukspolitik att man kan stå här i talarstolen och slå sig för bröstet. Jag tycker inte heller att det finns någon anledning att säga att det är den jordbrukspolitiken som har varit vägledande för utskottet i årets hantering. Det har den tack och lov inte varit.

Vi har i reservationer också tagit upp behovet av ett bättre och mer långsiktigt stöd till alternativ odling. Jag skulle också från talarstolen vilja ansluta mig till det särskilda yttrande som finns om biotoprestaurering, vilket genom ett olyckligt missförstånd inte har undertecknats även av vpk. Vi tycker också att det är viktigt med åtgärder mot kväveläckage, åtgärder för att minska användningen av bekämpningsmedel och konstgödsel. Våra förslag har behandlats i andra sammanhang och tas inte upp här i dag.

Allt detta är oerhört viktiga aspekter: en omläggning till alternativ odling, en minskning av miljöproblemen i det konventionella jordbruket. Detta är åtgärder i syfte att forma framtidens jordbruk. Det begränsade stöd för omläggning till alternativ odling som har införts fr.o.m. i år har bara detta första år lett till att arealen alternativt odlad mark har tredubblats, från 10 000 hektar – som visserligen är mycket litet – till 30 000 hektar. Det är en bra start för ett omlägningsstöd till alternativ odling. Med ett fördjupat och mer omfattande stöd kommer utvecklingen att kunna gå i en oanat snabb takt, enligt min mening.

Jag vill också ägna några ord åt det som sägs i propositionen och betänkandet om genteknik. Regeringens proposition innehåller en begäran om bemyndigande för regeringen eller för myndighet som regeringen utser att meddela föreskrifter om användande av genteknik på växter. Vi har inte reserverat oss mot detta förslag. Men jag vill påpeka att vi tycker att det är ett förslag som egentligen är innehållslöst.

Den handlingsförklaring som präglar regeringen i dessa frågor är förödande. Vad hjälper ett bemyndigande när det inte finns någon lagstiftning att stödja sig på? Efter vilka kriterier skall regeringen eller den myndighet som utses agera? Vad skall bedömningarna grundas på? Det kunde vara intressant att i dag få en redogörelse för detta.

Gentekniken i sig innebär både löften och hot. Det är inte så att vi som är motståndare till den snabba utvecklingen av gentekniken vill frånhända oss möjligheterna. Men vi anser att utvecklingen av gentekniken i hög grad måste styras av samhället. Grundforskningen måste byggas upp. I dag är det skrämmande nära mellan forskningen och tillämpningen av den. Det är framför allt de företag som tillverkar produkter som är gångbara på en marknad som också engagerar sig i gentekniken. Därför är det oerhört brådskande med en lagstiftning som sätter ramar, styr utvecklingen och som tar upp frågan om ekonomiskt ansvar för dem som använder sig av genteknik. Vi har därför stött kraven på att det tills vidare skall vara stopp för användande av gentekniskt manipulerade organismer och utplacering av dem i naturen. Vi tycker inte heller att patentlagstiftning skall få användas när det gäller genteknik.

Herr talman! Det finns till detta betänkande fogade många reservationer,

som vpk har undertecknat. Tiden medger inte att jag går in på någon djupare redogörelse för dem alla. Jag vill härmed yrka bifall till de reservationer som vi har undertecknat och som är fogade till betänkanudet.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

I detta anförande instämde Maggi Mikaelsson och Jan Jennehag (båda vpk).

Anf. 10 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jag vill göra ett förtydligande. Jag sade att man skall ta mark ur livsmedelsproduktion, inte mark ur produktion. Jag angav också olika vägar som man kan gå. Vi tar redan i dag mark ur livsmedelsproduktion genom Omställning 90 och det som eventuellt kommer efteråt. Jag varnade för att det kan bli en permanent bank.

Jag nämnde ordet skogsproduktion. Det är också en form av produktion. Det är inte att ta mark ur livsmedelsproduktion.

När det gäller särskilda stödåtgärder till jordbruket i Norrland, förutsätter jag att Hans Dau som behärskar detta kan förklara närmare.

Det sägs klart i propositionen, dvs. regeringsförslaget, att de 45 milj. kr. icke skall gå till gängse jordbruksproduktion, utan till särskilda stödåtgärder och sådant. Regionalpolitiken bör diskuteras där den hör hemma, inte inom jordbrukspolitiken.

Anf. 11 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag blev så mycket klokare om hur moderaterna tänker sig framtiden när det gäller livsmedelsproduktionen med hjälp av Sven Eric Lorentzons replik.

När Sven Eric Lorentzon säger att man tänker sig ta mark ur livsmedelsproduktion, skulle jag ändå vilja ha förtydligat var i landet denna mark skall tas. Var skall vi bevara livsmedelsproduktionen? Är det i glesbygderna? Är det i stödområdet som moderaterna vill vara med och bevara ett jordbruk som producerar livsmedel? Eller vilka andra delar av landet tänker man på?

Anf. 12 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Det är möjligt om man tittar på den kapitalistiska planhushållningen att det går att bestämma vilka arealer som skall tas ut. Men om man tillämpar den socialistiska marknadshushållningen, som vi kan göra här, kommer det att regleras av sig självt. Det finns ingen politiker i detta land som kan tala om vilka marker som skall tas ur produktion just nu.

Anf. 13 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det finns ändå en ganska bred uppslutning både bland politiska partier och bland människor i allmänhet om att det är särskilt viktigt, t.ex. vid en ökad internationell jordbrukshandel, att bevara livsmedelsproduktionen i det som vi kallar glesbygderna i vårt land. Därför tycker jag att det är intressant att veta hur moderaterna tänker sig denna omställning, dvs. vilka delar av landet som skall minska sin livsmedelsproduktion. Det kanske inte går att komma längre i denna diskussion just nu.

Anf. 14 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! I det nu aktuella betänkandet tas en lång rad frågor upp som rör jordbruket, och då främst de statliga stöden och prisregleringarna. De har en relativt kortsiktig karaktär med hänsyn till den övergripande omprövning av hela jordbrukspolitiken som för närvarande förbereds bl.a. i den parlamentariskt sammansatta arbetsgruppen för jordbrukspolitiska frågor.

Från miljöpartiet de grönas sida vill vi framhålla tre särskilt viktiga utgångspunkter för våra ställningstaganden i dag:

1. Det miljövänliga och naturanpassade jordbruket måste utvecklas ytterligare. Målsättningen bör vara att användning av kemiska bekämpningsmedel och konstgödning med lösliga salter i stort sett skall upphöra. Kväveläckaget från jordbruket måste begränsas kraftigt. Det ställer bl.a. stora krav på bättre balans mellan växtodling och djurhållning, och innebär även att naturliga våtmarker längs kusterna, vattendrag och sjöar skall lämnas i fred eller återställas.

2. Alla landets regioner bör ha en tillfredsställande självförsörjningsgrad av baslivsmedel, och även i övrigt ett balanserat jordbruk. Det främjar såväl miljöskyddet som en förbättrad beredskap. Det innebär att Norrlandsstöden måste räknas upp, och att även viss spannmålsodling erhåller produktionsstöd i dessa landsdelar.

3. Jordbrukspolitiken bör i möjligaste mån avregleras. Det nuvarande systemet är extremt svåröverskådligt och medför dessvärre också att jordbruket inte alltid anpassats till de behov och krav som konsumenterna och samhället ställer. Återkopplingen mellan produktion och konsumtion är helt enkelt för dålig. Ett exempel på detta är att överproduktion av spannmål stimulerats av bl.a. en avsättningsgaranti som garanterar samma pris oavsett om varan går att sälja eller inte. Effekten har blivit att bl.a. mängder av vete dumpats på världsmarknaden och att skattemedel används till att betala mellanskillnaden.

Naturligtvis har vi en rad andra målsättningar i miljöpartiet de grönas jordbrukspolitik, t.ex. krav på bättre kvalitet på livsmedlen, bättre djurskydd och en sundare ägarstruktur osv. Men de har inte aktualiserats på samma sätt i det nu aktuella betänkandet.

Vi har 13 reservationer och 6 särskilda yttranden fogade till utskottets betänkande. De mer övergripande frågorna som togs upp i vår partimotion i anslutning till propositionen har dock lämnats över till jordbrukspolitiska arbetsgruppen. Jag skall i fortsättningen kommentera reservationerna. Inledningsvis vill jag, herr talman, yrka bifall till samtliga reservationer där miljöpartiet de gröna finns med bland undertecknarna.

I reservation 2 kräver vi att användningen av kemiska bekämpningsmedel i jordbruket skall minskas snabbare och effektivare än vad som nu är fallet. Vi menar att regeringens löfte att användningen skall halveras från 1985 till 1990 skall fullföljas. Eftersom den hittillsvarande minskningen av giftspridningen på landets jordbruksmarker varit obetydlig, innebär regeringens löfte en halvering redan till odlingssäsongen 1990 räknat från i dag. Det skulle kunna ske genom någon form av kvotering baserad på genomsnitt av de inköp som har skett under de närmast föregående odlingssäsongerna. Vi menar också att användningen av bekämpningsmedel bör kunna minskas med 80 % fram till 1995.

Trots att denna minskning av bekämpningsmedel var ett framträdande vallöfte från socialdemokratin redan i valet 1985, är det endast miljöpartiet som vågat driva frågan till sin spets i utskottet. Jag hoppas verkligen att riksdagsmajoriteten, däremot, inser att det är orimligt att år efter år vräka ut tonvis med kemiska medel på landets jordar i avsikt att döda växter och djur. Detta ekologiska och miljömässiga vansinne måste minskas till ett minimum!

När det gäller konstgödningen med lättlösliga kvävesalter så har vi i reservation 3 krävt att denna skall minskas med 30 % snarast, och med 50 % inom 5 år. För att uppnå detta bör miljöavgiften på detta konstgödsel höjas kraftigt – vi har i andra sammanhang krävt en höjning i storleksordningen 300 % räknat på priset. Intäkterna från denna avgift, som för övrigt också bör omfatta de kemiska bekämpningsmedlen, skall återföras jordbruket i sin helhet genom t.ex. arealbidrag. Avsikten är bl.a. att kväveläckaget från jordbruksmark måste minskas snabbt. En lämplig målsättning vore att halvera läckaget inom tre år. Det förutsätter en rad ytterligare åtgärder, bl.a. vad gäller stallgödselhanteringen. Sålunda bör lagringskapaciteten väsentligt förbättras.

Fosforgödslet är i stor utsträckning förorenat med det allvarliga miljögiftet kadmium. Därför måste även denna form av konstgödning minskas drastiskt. Målet bör vara att 90 %, räknat från 1980 års nivå, skall bort.

Däremot bör kalkningen öka med hänsyn till den fortgående försurning som flera luftföroreningar ger upphov till. Regeringen bör initiera en ökad kalkningsverksamhet av främst de svårast försurade markerna.

I reservation 5 uppmärksammar vi att gårdar med ett stort antal djur i områden med stort kväveläckage är att betrakta som miljöfarlig verksamhet. Därför hävdar vi att koncessionsplikt enligt miljöskyddslagen bör införas för gårdar med över 50 djurenheter i dessa problemområden. Därigenom kan antalet djur i förhållande till odlingsarealen, lagringskapaciteten för stallgödsel, ammoniakavgången, ensilagehanteringen, m.m. kontrolleras på ett miljömässigt godtagbart sätt, vilket inte är fallet i dag.

Reningsverkens rötslam utgör ett speciellt problem genom att det samtidigt är ett avfall bemängt med giftiga ämnen och ett alldeles utmärkt gödningsmedel. Principen att återföra växtnäringen från reningsverken till jordarna är naturligtvis viktig att fullfölja, men det får icke ske till priset av att vi samtidigt förgiftar jordarna. Vi kräver därför i två reservationer, nr 9 och 10, att gränsvärdena för miljögifter i rötslam skall skärpas avsevärt. Ett lämpligt gränsvärde för kadmium vore 1 mg/kg torrsubstans.

Skall jordbruket i alla avseenden bli verkligt miljövänligt och naturanpassat räcker det inte med enbart åtgärder riktade mot miljöproblemen. De miljövänliga alternativen måste också stimuleras och gynnas. Till att börja med är det viktigt att rådgivningen förbättras ordentligt. I dag är den bristande rådgivningen något av ett nålsöga för den alternativa odlingens utveckling. I reservation 12 kräver vi därför att det på sikt skall finnas en rådgivare i alternativ odling tillgänglig på varje lantbruksnämnd.

I reservation 13 kräver vi att samhällets stöd för den alternativa odlingen skall vara kraftfullt, långsiktigt och välorganiserat. En särskild plan för utvecklingen av den alternativa odlingen bör utarbetas, och särskilt stöd bör utgå till de enskilda jordbruksföretag som går över till alternativ odling.

Skälet till detta sista är att initialsvårigheterna kan vara betydande.

Vi vill också framhålla att den alternativa odlingen även medför stora fördelar när det gäller att få fram högkvalitativ mat, att förbättra resurshushållningen och att uppfylla de regionalpolitiska målen.

När man ställer en rad krav på det inhemska jordbruket finns alltid risken att konkurrenskraften försämras gentemot jordbruk i andra länder, där kraven är lägre eller obefintliga. Den internationella handeln med livsmedel och jordbruksprodukter är ju mycket omfattande. Om vi inte ställer samma krav på importerade jordbruksprodukter som på de inhemska producerade, såväl när det gäller kvalitet som produktionsform, riskerar vi dessutom att helt enkelt exportera bl.a. miljöproblem till andra länder. Det måste, som vi skriver i reservation 20, vara möjligt att förbjuda import av livsmedel producerade med metoder eller tillsatser som inte är tillåtna i den inhemska produktionen.

När vi i höstas behandlade denna fråga vad gällde äpplen och päron röstade moderaterna för en sådan linje. Men i dag tvingas vi konstatera att moderaterna inte finns med bland reservanterna. Jag hoppas verkligen att moderaterna ändå kommer att stödja reservationen vid den kommande voteringen – om inte annat så för den politiska ärlighetens skull!

En bra och allsidig livsmedelsproduktion i norra Sverige är viktig för hela landets försörjning och jordbrukspolitik. Det möjliggör bl.a. att jordbruket i södra Sverige kan bedrivas med lägre intensitet, vilket är till stor fördel för bibehållande av såväl miljö som ett rikt kulturlandskap. Beredskapsskålet talar också för ett kraftfullt stöd till Norrlandsjordbruket.

Det är med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att utskottsmajoriteten kunnat acceptera vårt krav att inte, som regeringen begärt i sin proposition, försämra Norrlandsstödet. Dessutom har vi i utskottet fått gehör för vårt synsätt att produktionen i jordbruket i Norrland är av stor betydelse. Regeringen betraktar däremot i sin proposition frågan om Norrlandsjordbruket endast som en regionalpolitisk fråga.

Vi anser följaktligen att Norrlandsstödet i första hand bör utgå som produktionsstöd även i fortsättningen och att produktionsvolymen skall bibehållas. Vitsen med produktionsstöd är att det håller uppe själva produktionen, vilket är viktigt att göra just i Norrland. Vi anser inte, som resten av utskottet, att GATT-överenskommelsen skulle hindra ett stöd enligt denna nu gällande ordning. Vi har därför tvingats reservera oss på den punkten.

I reservation 28 kräver vi dessutom att anslaget till särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige skall höjas från föreslagna 45 miljoner till 100 miljoner. Med hänsyn till att jordbruksproduktionen i norr faktiskt sjunker och att jordbruket där till stor del tyvärr måste betraktas som en krisbransch torde detta vara nödvändigt. Tyvärr har inte utskottsmajoriteten insett detta ännu. Däremot har utskottsmajoriteten, till skillnad från regeringen, insett att detta anslag även i fortsättningen skall ha en flexibel användning.

En stor del av jordbrukarna i norra Sverige är äldre människor som snart går i pension, om de inte redan har gjort det. Nyrekryteringen av unga jordbrukare går mycket trögt. Vi menar därför – och framför det i reservation 30 – att ett etableringsstöd bör införas så snart som möjligt. Ett sådant stöd

skulle också kunna få en viktig positiv psykologisk effekt.

Jordbruksnämnden har föreslagit en justering av stödområdesindelningen i Värmland och Dalarna som vi funnit befogad, och därför har vi i vår partimotion föreslagit att den genomförs. Eftersom utskottsmajoriteten inte vill acceptera det heller har vi tvingats reservera oss även på den punkten – det är reservation 31.

Vi har i olika sammanhang, bl.a. i en partimotion till riksdagen som kommer att behandlas i höst, krävt att en gentekniklag införs i Sverige. Vi finner det djupt otillfredsställande att detta område i dag är praktiskt taget helt oreglerat, trots att riskerna med genmanipulation av många seriösa bedömare anses vara mycket stora.

I betänkandet föreslås att regeringen skall bemyndigas att föreskriva förbud mot eller villkor för användning av genteknik vid växtodling, m.m. Det förslaget har vi tillstyrkt, eftersom det ändå förhoppningsvis medför en viss kontroll. Vi framhåller dock i ett särskilt yttrande att detta kan godtas endast som en temporär åtgärd och att det på sikt krävs lagstöd för att det skall få någon egentlig effekt.

I betänkandets sista reservation, som bär nr 34, begär vi att returförpackningar för mjölk skall införas. Försök med returförpackningar i bl.a. Västtyskland och Schweiz har slagit väl ut. I Schweiz har returförpackningarna i dag ungefär halva marknaden. Det blir billigare och resursslöseriet kan minskas liksom avfallsproblemet.

I samma reservation föreslår vi att småbrukare i glesbygd skall ges rätten att leverera mjölk, eftersom lantbrukskooperationen har monopol och det inte är tillåtet att sälja från gården.

Jag vill också, avslutningsvis, visa på att miljöpartiet de gröna har ytterligare några särskilda yttranden som gäller naturvården i jordbrukslandskapet, fårskötseln, prisregleringen för ägg, m.m., fogade till det här betänkandet. Jag avser dock inte att gå närmare in på dem i detta anförande.

I detta anförande instämde Gösta Lyngå och Lars Norberg (båda mp).

Anf. 15 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill göra Roy Ottosson uppmärksam på att vänsterpartiet kommunisterna inte tolkar GATT-avtalet så, att det skulle utesluta ett produktionsinriktat stöd. Vi har faktiskt en reservation på just den punkten. Även om utskottet inte har delat den uppfattningen har utskottet i alla fall tillstyrkt ett vpk-krav i anslutning till detta, nämligen att regeringen till hösten skall återkomma med en redogörelse för hur man i andra länder tolkar GATT-avtalet, just för att vi skall kunna göra en rimlig jämförelse mellan vår tolkning och den som görs i andra länder.

Vi delar den uppfattning som Roy Ottosson framfört att ett produktionsstöd även fortsättningsvis kommer att vara nödvändigt, särskilt i Norrland och glesbygderna. Det var just det som jag avsåg när jag sade att vi inte kan arbeta med en, generell, jordbrukspolitik utan att det behövs olika typer av åtgärder i olika delar av landet, beroende på skilda förutsättningar.

Anf. 16 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag får tacka för stödet för vår uppfattning att det behövs ett produktionsstöd i just norra Sverige. Det hänger ihop med att just spannmålsproduktionen är relativt olönsam i norr. Det kan alltså vara billigare att köpa spannmål söderifrån. Det behövs ett stöd till just den delen av odlingen för att jordbruket där uppe skall vara balanserat.

Jag konstaterar att GATT-överenskommelsen faktiskt lämnar möjlighet för denna typ av regionalpolitiskt stöd och inte alls stänger dörren på det sätt som utskottsmajoriteten vill antyda.

Anf. 17 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Det är aldrig någon lätt uppgift att ta ställning till prisavtalet inom jordbruket när parterna, jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen, inte har kunnat enas, vilket blev fallet vid de senaste förhandlingarna. Lyckligtvis är detta mycket ovanligt; som regel har man alltsedan 60-talet kommit överens om ett avtal.

Reglerna säger att det då ankommer på jordbruksnämnden att för regeringen framlägga ett förslag om prisavtal som skall utgöra underlag till den proposition som riksdagen alltså nu har att ta ställning till.

Situationen blev ännu mer komplicerad då det förslag som jordbruksnämnden först utarbetat inte stod i överensstämmelse med det GATT-avtal som undertecknades i april i år. Det avtalet innebär att ökade priser till jordbrukarna inte skall stimulera ökad livsmedelsproduktion för att problemet med stigande livsmedelsöverskott därigenom inte skall förvärras. Det var därför som ett förslag till nytt avtal framlades som syftade till att produktionen inte skulle öka.

Utskottets ordförande, Karl Erik Olsson, har tidigare i dag sagt att det har riktats mycket hård kritik mot detta förslag från jordbrukets sida under våren, och det är riktigt. Då kan man ställa sig frågan vilka orsakerna var till att jordbrukarna slog ut mjölk till ett värde av tusentals kronor. När jordbrukets representanter preciserade sina krav visade det sig att de ville träffa regeringen. De fick den framställan bifallen och träffade regeringens företrädare.

En annan fråga som kan ställas är: Vad gör vi med Omställning 90? Under innevarande år pågår ett arbete, och vi bör först utvärdera det program som framställs innan vi föreslår ett nytt.

Vidare uppgavs från jordbruksnäringen att dess representanter inte fått vara med i den parlamentarikergrupp som utarbetar en ny jordbrukspolitik. Av de hittills 15 sammanträden som hållits har LRF:s representant deltagit i 9. Den kritik som framfördes visade sig alltså inte innehålla särskilt mycket när man på detta sätt analyserar den.

Herr talman! Utskottet har i samband med den proposition som vi nu behandlar också behandlat icke mindre än 238 motionsyrkanden som har anknytning till de frågor som tas upp i propositionen. Vi socialdemokrater i utskottet ställer oss i huvudsak bakom propositionens förslag och yrkar avslag på flertalet motioner. När det gäller stödet till Norrlandsjordbruket kommer Margareta Winberg senare att redogöra för vårt ställningstagande.

Också när det gäller strukturen på sockerbruket anser vi att vi, innan vi går

vidare och diskuterar bruksstrukturen och eventuella nedläggningar av sockerbruk, skall utreda hur förändringar kan drabba inte bara bruksstrukturen utan också odlingsstrukturen när det gäller sockerbeter. Vi bör också utreda effekterna av transporter, miljö och sysselsättning i samband med sockerproduktionen.

När utskottets ordförande här nyss tolkade utskottets skrivning på det sättet att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om hur denna struktur skall utformas tror jag att detta bara ytterligare komplicerar situationen. Ingenting i utskottets skrivning innebär en begäran om att regeringen skall återkomma till riksdagen i denna fråga. Jag tar för givet, att om en sådan utredning skulle visa markanta förändringar i odlingsstrukturen, är regeringen beredd att förelägga riksdagen förslag till de åtgärder som kan behöva vidtas.

Utskottet anser också att, innan man bestämmer tidpunkten för ändrat huvudmannaskap för kvalitetskontrollen av mejeriprodukter, ägg och potatis, regeringen skall ta upp förhandlingar med näringen om att den själv skall svara för kontrollen och även ta över den personal som i dag arbetar med kvalitetskontrollen. Detta behöver inte betyda någon egentlig försening, eftersom det var tänkt att näringen själv skulle ta över kontrollen den 1 juli 1990. Det är mest med tanke på personalen inom kontrollorganisationen som utskottet anser att förhandlingar med branschen bör genomföras, innan man bestämmer tidpunkten för övertagandet.

Herr talman! Till utskottsbetänkandet har fogats 34 reservationer. Vi socialdemokrater svarar för en reservation, nämligen nr 14. Den behandlar samhällets delansvar för spannmålsöverskottet.

I regeringens proposition 1984/85:166 om livsmedelspolitiken anförde departementschefen att samhället bör ta ett delansvar för kostnaderna för överskottsarealen. Samhällets andel bör vara 40 %, medan näringen skulle ansvara för 60 % räknat på normalskörd. Samhällets kostnader beräknades första året bli 160 milj. kr. De skulle därefter minska. Det beräknades att under en femårsperiod samhällets kostnader sammanlagt skulle bli 600 milj. kr.

Riksdagen anslöt sig till departementschefens uttalande och de gjorde kostnadsberäkningarna, men poängterade också att det i första hand bör ankomma på jordbruket att aktivt arbeta för att anpassningsåtgärderna på vegetabilieområdet skulle leda till att samhällets delansvar för finansieringen av överskottsproduktionen skulle kunna upphöra. Det var vad utskottet sade.

Vid förra årets behandling av kostnaderna för överskottsarealen sade utskottet i sitt betänkande nr 25 att utskottet åter vill understryka att det i första hand får ankomma på jordbruket att aktivt arbeta för att anpassningsåtgärderna på vegetabilieområdet faktiskt leder till att samhällets delansvar i finansieringen av överskottsproduktionen kan upphöra.

Utskottet sade också att det är angeläget att de medel som staten under en övergångsperiod ställer till förfogande för att underlätta produktionsanpassningen utnyttjas på ett sådant sätt att de stödjer en inriktning av produktionen som så snart som möjligt minskar kostnadsbelastningen på samhället och på jordbrukets ekonomi.

Att nu föreslå, som utskottsmajoriteten gör, att statens ansvar skall vara 40 % av kostnaderna för spannmålsöverskottet upp till 1 miljon ton är ett helt nytt ställningstagande, eftersom majoriteten nu frångår principen att näringen skall medverka i sådana åtgärder som nedbringrar spannmålsvolymen. Dessutom innebär det med stor sannolikhet att kostnaderna blir betydligt högre för staten än de var förra året.

Detta står enligt vårt förmenande inte heller i överensstämmelse med GATT-överenskommelsen om att bidragen till jordbruket inte får ökas utan på sikt skall minskas. Annika Åhnberg gjorde en bra redovisning av spannmålskostnaderna. Det är framför allt de stora spannmålsodlarna som gynnas av att staten tar ansvaret.

Annika Åhnberg, ni bara permanentar systemet. Det innebär inte någon förändring och innehåller inte någon antydning om inriktning på annan produktion än spannmål.

Vi var överens förra året. Annika Åhnberg. Vi fick då för första gången en annan inriktning. Jag förstår inte varför ni nu ändrar uppfattning. Även Roy Ottosson berörde frågan att det inte är någon mening att späda på spannmålskassorna, för det leder inte till minskad volym eller annan inriktning.

Dessutom sade Annika Åhnberg att vi måste medverka till en minskning även på andra områden och hänvisade till förhandlingarna. Men vad händer om de förhandlingarna inte leder till någonting? Då gäller enligt mitt förmenande det som står i utskottsbetänkandet, nämligen att de regler som riksdagen fastslog 1985 och som innebär att samhället skall gå in med bidrag till spannmålskassorna skall tillämpas. Jag hoppas därför att riksdagen i dag ansluter till detta ställningstagande och bifaller den socialdemokratiska reservationen, där vi föreslår den ändrade inriktning som är så viktig i detta sammanhang.

Beträffande övriga reservationer i utskottsbetänkandet vill jag utan att gå in på detaljer i reservationernas innehåll säga, att förslag av den art som finns i reservationerna i de allra flesta fall inte representerar något nytt. Det har prövats i olika sammanhang tidigare och har då avvisats av riksdagen. Det har inte heller nu framkommit något som ger anledning att ha någon annan uppfattning här i dag.

Många av frågorna kommer igen i arbetet inom den kommitté som sysslar med dessa frågor. Vi hoppas att nästa vår ha anledning att diskutera en ny inriktning av jordbrukspolitiken. Därför yrkar jag avslag på samtliga reservationer med undantag av reservation 14, som jag yrkar bifall till.

Låt mig också framhålla att utskottet i likhet med vad som framhålls i propositionen ser årets förslag till prisuppgörelse som ettårigt och som ett provisorium i avvaktan på förslag som skall komma från den kommitté som för närvarande arbetar med nya tankar inom jordbrukspolitiken. Jag tror att det är nödvändigt att försöka hitta former för avreglering av det nuvarande och så omfattande regelsystem som präglar hela jordbruksnäringen, om vi skall kunna komma till rätta med problemen.

Nuvarande regelsystem, som genomfördes i början av 30-talet, hade från början ett helt annat syfte än vad det nu har. Vi hade brist på livsmedel här i landet, och för att bygga upp en egen livsmedelsproduktion infördes

gränsskydd och avtal med jordbrukarna om fasta priser. I dag är situationen på livsmedelsområdet den omvända. Vi har alltså överskott på livsmedel, men vi har ändå byggt vidare på det regelsystem som var avsett för att möta andra problem.

Vi måste naturligtvis även framdeles ha regler för att kunna nå målen med jordbrukspolitiken, bl.a. en tryggad livsmedelsförsörjning, men också en rad andra mål. Vi kan inte heller ensidigt avreglera vårt jordbruk.

Vi måste också skydda oss mot låga, tillfälliga dumpningar av importpriser. Jag hoppas att vi om ungefär ett år här i kammaren skall ha förslag till en ny livsmedelspolitik, som skall ha en helt annan och mera offensiv inriktning än den nuvarande.

Låt mig också något kommentera Sven Eric Lorentzons anförande, där han gick till mycket hårt angrepp både mot propositionen och mot utskottsbetänkandet. Nio av reservationerna vid utskottsbetänkandet är underskrivna av moderata ledamöter, men i dessa reservationer finns inte mycket av underlag till den kritik som Lorentzon från denna talarstol gjorde sig till tolk för. I huvudsak ställer sig Lorentzon bakom skrivningarna i utskottets betänkande.

Med detta, herr talman, vill jag återigen yrka bifall till reservation nr 14 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 18 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Först några ord om utredningen av sockerbruksstrukturen. Det är riktigt, som Håkan Strömberg säger, att det i skrivningarna inte finns något som direkt skulle innebära att regeringen skulle vara skyldig att komma tillbaka till riksdagen i den frågan. Men vad jag refererade i mitt inledningsanförande var den debatt som hade förts i utskottet. Jag tror att vi där var ganska samstämmiga i bedömningen att det är naturligt att denna fråga, med miljöaspekter, sysselsättningsaspekter och annat tas in i den mera samlade bedömning av jordbrukspolitiken som skall göras nästa år. Det vore felaktigt att ta ställning till denna fråga tidigare än till andra.

När det sedan gäller statens delansvar för, som det heter, överskottsarealens kostnader – det är ju egentligen inte fråga om kostnaderna för spannmålsöverskottet – har det förts en debatt år efter år. Den uppfattning som Strömberg nu förfäktar vann majoritet i riksdagen förra året. Tidigare har vi haft den uppfattningen att statens delansvar skall vara 40 % men gjort den bedömningen att kostnaderna skulle komma att minska. Nu har vi samma uppfattning igen, och den har varit företrädd här i kammaren fler gånger än vad Strömberg hävdar. 1985 års beslut är enligt GATT-avtalet att anse som gällande lagstiftning och kan alltså accepteras med tanke på detta.

När det gäller överskottet på livsmedel tycker jag att det är viktigt, Håkan Strömberg, att vara medveten om att produktionen av livsmedel i världen i varje fall under första hälften av 80-talet var 1–1,5 % större per år än konsumtionen. Under de senaste tre till fyra åren har man haft en produktion som har varit lika stor som eller något mindre än konsumtionen. Denna fråga finns på något sätt inte med i den socialdemokratiska argumentationen, och det tycker jag är en brist när man diskuterar framtiden.

Jag vill också säga att det är synd att Håkan Strömberg inledde så

nonchalant med att säga att jordbrukarna inte behöver vara oroliga. De var oroliga på grund av de signaler som kom från regeringen, framför allt från jordbruksministern. Sedan fick de träffa statsministern, och då kom delvis andra signaler, som varit mera i linje med den debatt som vi har fört i jordbruksutskottet. Jag tror dock att det är viktigt att notera den stora skillnad som fanns mellan å ena sidan de tidiga signalerna från jordbruksministern och å andra sidan de senare signalerna från statsministern och från socialdemokraterna i jordbruksutskottet. Det är viktigt att Håkan Strömberg tar också detta ad notam.

Anf. 19 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att Håkan Strömberg bagatelliserar det som har hänt under våren. Han sade att det som bönderna ville var att få träffa regeringen, och det fick de ju också göra – sedan fanns det väl inte så mycket att orda om. I och för sig tycker kanske böndernas företrädare att det är trevligt att få träffa regeringen, men det var nog egentligen inte det som var drivkraften till att man ville få till stånd det mötet, utan det var nog den oro och osäkerhet som man kände över det svenska jordbrukets framtid och de svårigheter som man hade att få något slags besked om vad som skulle hända. Att man fick träffa regeringen har väl också i varje fall i viss mån visat att de har en vilja att diskutera, men jag tror inte att det har stillat oron. Vi har ju inte kommit fram till någon lösning av hur vi på sikt skall ha det. Oron finns nog alltså kvar, och vi får fortsätta att arbeta med dessa frågor i arbetsgruppen.

När det gäller spannmålsöverskottet vill jag säga att det förhållandet att man gynnar stora jordbruk mer än små är ett systemfel i den svenska jordbrukspolitiken i stort – vi har ju en enda generell jordbrukspolitik. Man har sedan lappat på med särskilda åtgärder för t.ex. glesbygden och Norrland, men det har inte förändrat den svenska jordbrukspolitikens huvudsakliga karaktär.

Vi anser inte att man under det sista året av ett femårigt program kan göra stora förändringar i stödet till spannmålsodlingarna, dvs. när det gäller åtgärder som skall gälla för ett enda år. Diskussionen om att förändra jordbrukspolitiken så att den främjar dem som bäst behöver stödet måste vi föra när vi nu diskuterar den framtida långsiktiga jordbrukspolitiken. Det var dock inte läge att diskutera det när det gäller statens delansvar för spannmålsöverskottet. I en situation där jordbruksnäringen i så hög grad präglas av en bristande framtidstro och där man mycket väl av en lång rad rapporter och debatter som förts kan dra den slutsatsen att det svenska jordbruket inte längre är speciellt intressant för politikerna är det viktigt att markera en politisk uppslutning kring det svenska jordbruket över huvud taget. Vi anser att vi har gjort det genom att medverka i beslutet om statens delansvar för spannmålsöverskottet.

Anf. 20 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp den av Håkan Strömberg berörda frågan om ansvaret för överskottsarealen. Jag har här i min hand utdrag ur livsmedelskommitténs betänkande, vilket låg till grund för det livsmedelspolitiska

beslutet 1985. Av detta betänkande framgår att livsmedelskommittén räknade med att världsmarknadspriserna på spannmålen under kommande femårsperiod skulle komma att stiga. Det framgår också att livsmedelskommittén räknade med att alternativen till den för stora spannmålsodlingen skulle komma fram.

Det är detta som har gjort att både i propositionen 1984/85:166 och i jordbruksutskottets betänkande, som låg till grund för riksdagsbeslutet, står det att andelen för samhället bör vara 40 % medan näringen svarar för 60 %, räknat vid normalskörd, och att samhällets kostnader beräknas – observera beräknas! – första året bli 160 miljoner för att därefter minska. För en femårsperiod beräknas kostnaderna uppgå till 600 milj. kr.

Som jag påpekade i mitt tidigare anförande, fick livsmedelskommittén fel i sin bedömning. Det blev i stället kraftigt sänkta världsmarknadspriser, och det har inte kommit fram något alternativ.

Varje år har en enig opposition gått emot den tolkning om avtrappning som socialdemokraterna har velat göra, utom förra året. Då hände det att vpk stödde socialdemokraternas tolkning. För oss var det litet uppseendeväckande, för vpk gick därmed emot sin egen partimotion på området.

Nu är frågan tillbaka i samma läge som tidigare. Socialdemokraterna har hävdat att vår tolkning skulle strida mot GATT-avtalet. Vi är väldigt nogga från folkpartiets sida att inte bli kritiserade för att inte följa GATT-avtalet, så vi föreslog vid behandlingen i jordbruksutskottet att det skulle tas med en skrivning, att om det vid en juridisk bedömning skulle visa sig att det skulle strida mot GATT-avtalet att ersättningen blir högre kommande år än förra året, skulle GATT-avtalet gälla.

När socialdemokraterna inte kunde gå med på denna skrivning, som hade fått majoritet, ansåg vi att denna fråga inte har med GATT-avtalet att göra, utan att det är fråga om att trappa ner statens ansvar.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 21 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg har rätt så till vida att GATT-avtalet naturligtvis komplicerar förhandlingsprocessen ytterligare i det här skedet och säkerligen också ett tag framåt. Detta är vi helt överens om.

Men jag blir bekymrad när Håkan Strömberg försöker bagatellisera vad som har hänt. Han frågade: Varför hällades mjölken ut? Och varför träffa regeringen? Jag kan inte i min vildaste fantasi, herr Strömberg, fatta att det här problemet är så enkelt att det bara gällde att få träffa regeringen. Så kan det inte vara, utan problemet måste ligga betydligt djupare.

Näringens företrädare har i dag att hantera en väldigt svår oro ute bland sina medlemmar. Okej, vi hoppas att det lugnar ner sig litet grand nu.

Håkan Strömberg säger att moderaternas reservationer inte är av något större värde. Nej, det är givet att vi inte behövt avge reservationer av någon hög dignitet, eftersom vi har fått igenom det mesta av det vi har motionerat om. Men jag polemiserade, vilket herr Strömberg inte fattade, mot propositionen och inte mot utskottets förslag. Det är möjligt att propositio-

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

nen är helt överspelad. Eller kommer möjligen herr Hellström att försvara propositionen? Är propositionen helt borta, behöver vi inte diskutera den längre, för då är regeringens förslag vad som nu ligger i jordbruksutskottets betänkande.

Jag vill dock framhålla att det finns *en* reservation från det moderata hållet som bör observeras, och det är den som gäller inflationsuppräknning av kompensationen. Det är en oerhört tung reservation. Sedan finns det ett par andra som är rena följdreservationer med anledning av anslagsframställningar. Dem kan man glömma i det här sammanhanget, för de har ju tillkommit på grund av den budgettekniska konstruktion som vi har att arbeta med. Men uppmärksamma den som gäller kompensationen för inflationen!

Anf. 22 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! GATT-avtalet kan tolkas på olika sätt, har vi hört här i dag. Vi upplever litet grand att det används som tillhygge för att driva igenom en politik som i stort sett går ut på att minska statens utgifter.

I avtalet står det att "existing legislation" skall följas, dvs. man skall inte ändra gällande regler. Avtalet om samhällets delansvar för överskottsarealen för spannmålsproduktion ingicks för fyra år sedan, och det är ett år kvar av den period som det skall löpa. Det finns väl då all anledning i världen att fullfölja det. Det som hände förra året, när vpk bytte fot, innebar som flera andra talare har visat en avvikelse.

Också med tanke på att vi nu håller på att omvärdera jordbrukspolitiken och att det antagligen kommer att fattas ett stort jordbrukspolitiskt beslut nästa år finns det anledning att ytterligare ett år hålla fast vid det löfte som gavs för fyra år sedan.

När det gäller den rena kostnadsaspekten bör framhållas att nu stiger spannmålspriset på världsmarknaden. Det hänger ihop med det som Karl Erik Olsson tog upp, nämligen att överskottet har minskat och att man nu t.o.m. börjar tala om eventuell brist på en del håll. Det gör ju att kostnaden inte behöver bli så stor som regeringen tydligen befarar.

Sedan viftade Håkan Strömberg bort alla reservationer med att det som tas upp där har diskuterats i andra sammanhang och därför inte behöver bemötas. Jag frågar mig vad regeringspartiets företrädare menar när de lovar saker i valrörelsen. 1985 lovade de att användningen av bekämpningsmedel skulle halveras till 1990. Vi har reserverat oss för att det löftet skall fullföljas. Det vore intressant att få en kommentar från Håkan Strömberg om hur det blir med det löftet. Skall verkligen miljöpartiet ensamt stå för att socialdemokraternas vallöften från 1985 skall infrias?

Ett konkret krav som inte bemötts alls är det om kadmiumhalten i rötslam. I den senaste valrörelsen angrep man miljöpartiet för att inte ställa tillräckligt höga krav. Nu har vi ställt vårt krav, som är ett milligram per kilo torrsubstans. Är inte det bra då? Borde man inte kunna ställa upp på det?

Och varför kan man inte ställa upp på kravet på förbättrad rådgivning om alternativ odling? Det är ett ganska modest krav som socialdemokraterna borde kunna ställa upp på, om de menar någonting med sitt tal om att socialdemokratin är ett riktigt miljöparti.

Anf. 23 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Karl Erik Olsson om sockernäringen. Vad som står i utskottets betänkande måste naturligtvis följas. Det som gäller för regeringens agerande måste vara vad riksdagen säger, inte andra tankar som kanske har diskuterats. Men jag återkommer till att det är helt klart att regeringen bör kunna göra en bedömning av hur frågan skall hanteras i framtiden, om det är lämpligt att ta upp den i samband med den andra översynen och förslaget till ny jordbrukspolitik eller om man vill komma med delförslag. Den bedömningen må regeringen själv göra, sedan utredningsarbetet är avslutat.

Sedan kommer jag tillbaka till frågan om samhällets delansvar. Vi fattade ett beslut förra året, och vi fattade ett beslut om att trappa ner redan 1987. Ni går tillbaka till 1984/85 års beslut och säger att det är det som skall gälla, trots att riksdagen har fattat andra beslut. Det måste väl ändå vara de senaste riksdagsbesluten som är avgörande för hur man skall hantera de här frågorna.

Jag nonchalerar inte den oro som finns ute hos jordbrukarna, men när man tar till så drastiska ord och säger att det är det program som jordbruksnämnden lägger fram som man känner oro för, tycker jag inte att det är så väldigt mycket. Allt detta är ju under övervägande i någon form, i utredningar eller på annat sätt.

Samma sak gäller Roy Ottossons reservationer om avfall. Vi får senare under året ta ställning till en proposition om avfall. Det är klart att det ligger under naturvårdsverkets arbetsuppgifter att titta på rötslammet och en rad andra frågor. Vi har inte ändrat oss när det gäller att minska kemikalieanvändningen. Det programmet fortgår.

Herr talman! Margareta Winberg kommer senare att ta upp diskussioner om vår syn på Norrlandsjordbruket, så det skall jag inte beröra. Jag vill dock ännu en gång understryka vikten av att vi inte här i kammaren nu fattar beslut som skulle spoliera de förhandlingar som har inletts i GATT. Det vore verkligen olyckligt.

Anf. 24 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Först frågan om sockret och sockerbruket. I allt politiskt arbete är det viktigt att vara medveten om bakgrunden. Vad jag har gjort här är inte att försöka skriva in några nya texter i utskottets betänkande, utan jag har velat berätta för kammaren och regeringen om den diskussion som har förevarit i utskottet och som ligger bakom den text som finns. Sedan hoppas jag att man kan ha en viss nytta av det i det fortsatta regeringsarbetet. Håkan Strömbergs kommentar motsäger mig inte heller i det här avseendet, utan vi har i stort sett varit överens.

När det gäller frågan om vad som är "existing legislation" i enlighet med GATT-avtalet måste man väl ändå bedöma det som så, att om ett beslut fattas 1985 för att gälla under en femårsperiod och om det vid fyra tillfällen av fem tillämpas på samma sätt – nämligen så att det skall vara 40 % av kostnaderna vid normalskörd – är det "existing legislation". Jag tror inte att det finns någon anledning att ifrågasätta det korrekta i sammanhanget. Om man försöker tolka in någonting annat, är det naturligtvis därför att man vill reducera kostnaderna för samhället på det här området.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

Anf. 25 BENGT ROSEN (fp) replik:

Herr talman! Statens delansvar för spannmålsöverskottet än en gång. Precis som Karl Erik Olsson framhöll var det 1985 som vi fattade beslut för en femårsperiod. Det var inte så, att vi förra året, när vi plötsligt fick en annan majoritet i utskottet och i riksdagen, bestämde för två år framåt, dvs. de två år som återstod, utan det var 1985 som vi fattade beslutet. Det står tydligt både i propositionen och i jordbruksutskottets betänkande att statens andel skall vara 40 %. Ordet avtrappning är över huvud taget inte nämnt. Men man har redovisat den beräkning av kostnaderna som livsmedelskommittén gjorde och som visade sig vara felaktig.

Det är alldeles riktigt som Roy Ottosson påpekade, att det är beslutet 1985 som skall gälla ur GATT-synpunkt. Då är det den lagstiftningen som reglerar förhållandena en tid in på GATT-avtalets område, men man får också beakta de beslut som har fattats sedan.

Det är obegripligt att socialdemokraterna hela tiden har försökt att hävda avtrappningen. Om Håkan Strömberg kommer ihåg det, så hade Svante Lundkvist inledningsvis den enkla modellen att det var 160 miljoner för första året som riksdagen hade beslutat om, men det gick inte socialdemokraterna i jordbruksutskottet med på, utan första året blev det 338 miljoner, och det stämde utan någon avtrappning. Det är bara att läsa innantill vad riksdagen beslutade 1985. Om sedan socialdemokraterna tycker att det beslutet var alltför generöst mot jordbruksnäringen, får de ändå finna sig i de beslut som har fattats.

Anf. 26 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det som jag ändå tycker är bra med förra årets beslut är att man klart slår fast att ansvaret för en omställning också vilar på samhället. Det är inte näringen enbart som skall verka för en omläggning från spannmålsodling, utan samhället kan också gå in mera aktivt. Det är t.ex. det som har resulterat i det omlägningsstöd för alternativ odling som gäller fr.o.m. i år. Det tycker jag är bra, och jag anser att man med det här beslutet kan gå vidare på den vägen. Men utskottet har sagt, efter ett yrkande från vpk, att man skall bete sig litet bättre i fortsättningen än vad man har gjort i år och göra detta i samarbete med näringen.

Då undrar Håkan Strömberg vad man skall göra, om sådana förhandlingar inte leder någonstans. Varför skulle de inte leda någonstans? Det finns en misstänksamhet, som Håkan Strömberg ger uttryck åt, hos socialdemokraterna i förhållande till bönderna, som om de inte skulle vara intresserade av en omläggning av det svenska jordbruket som gagnar hela landet. Så är det faktiskt inte.

Det är väl också den misstänksamheten som har kommit till uttryck i de omfattande protester som har varit här under våren, och det är mycket olyckligt. Jag tycker att socialdemokraterna skulle inse att bönder faktiskt är kloka människor som med stöd av samhället vill driva ett jordbruk som är till gagn för alla människor i det här landet, som är miljövänligt och som producerar bra livsmedel. Det finns inga delade meningar om det.

Detta har också ett samband med politik på andra områden. En omläggning t.ex. till odling av energiskog eller andra energigrödor kräver

faktiskt också en energipolitik från samhället som befrämjar en sådan utveckling. Den har lyst med sin frånvaro. Hela den här viktiga utvecklingen mot en omläggning av en del av jordbruket till sådan odling har hämmats och stoppats upp. Där hade vi kunnat nå mycket längre, om det hade funnits en litet mer genomarbetad och sammanhängande politik från socialdemokraternas sida.

Anf. 27 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Programmet fortgår, sade Håkan Strömberg, när det gäller kemikalieanvändningen. Löftet från regeringen i valrörelsen 1985 var att kemikalieanvändningen i jordbruket skulle halveras på fem år. Jag har kollat upp med SCB för ungefär en månad sedan, och det visar sig att den inte har minskat i någon nämnvärd utsträckning alls.

Man ställer sig naturligtvis frågan: Vad skall hända det sista året av de fem? Vad är det för någonting i programmet, som tycks finnas någonstans, som skall få ner kemikalieanvändningen till hälften på ett år? Det är precis detta miljöpartiet kräver i en reservation, eftersom vi tycker att det var ett bra löfte av regeringen 1985. Det vore intressant att få en upplysning om vad det här programmet egentligen innehåller som fortgår och som står färdigt om ett år enligt löftet från 1985, om Håkan Strömberg känner till det.

Sedan vet jag att det kommer en avfallsproposition i höst, och förhoppningsvis kommer rötslammet in där. Vår motion, som behandlas i dag, om att sänka gränsvärdet var så att säga en vinnande passning till socialdemokratin, eftersom man angrep miljöpartiet i valrörelsen förra året just på den punkten. Den passningen vill ni tydligen inte ha. Det visar bara att ni inte är så mycket till miljöparti, i varje fall inte än så länge.

När det sedan gäller den alternativa odlingen fick jag inget svar på varför man motsätter sig en förbättring av rådgivningen. Det har ju visat sig vara den som utgör nålsögat. Det finns en mycket stor efterfrågan på sådan rådgivning. Jag tycker därför att det borde vara ganska lätt för socialdemokraterna att nappa på det fina budet.

Anf. 28 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Bengt Rosén, att det inte står något om nedtrappning. Det står att samhällets delansvar skall minska, och det nämns också att det skall upphöra. Ordet nedtrappning nämns dock inte. Det är ändock helt klart att det måste vara riksdagens senaste beslut som gäller. Man kan inte gå tillbaka ett antal år och säga att riksdagen då fattade ett annat beslut.

Nej, Annika Åhnberg, jag är inte misstänksam när det gäller jordbrukarna och deras medverkan. Jag vet dock att det ofta är ekonomin som avgör. Har man garantier för att samhället svarar för 40 % av kostnaderna för spannmålsöverskottet upp till 1 miljon ton, väljer man självfallet den enklaste och mest lönsamma vägen. Jag är medveten om att det är problem med att hitta alternativ och andra produktionsformer, om man inte kommer fram genom de nischer som kanske hade varit önskvärdt. Det är också ganska osäkert att ge sig in på sådant. I och med att man är tryggad om man bara producerar spannmål, förblir det ju så. Vi vet ju att det inte hände någonting

de två första åren, utan spannmålsvolymen var kvar på ungefär samma höga nivå – 1,4 miljoner ton. Förra året minskade volymen, på grund av det program som vi då var överens om, Annika Åhnberg. Nu finns det risk för att den ökar igen. Det vill vi inte vara med om.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Rosén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Varje år, under den tid som jag har suttit i riksdagen, har det norrländska jordbruket tilldragit sig ett mycket stort intresse när vi har diskuterat det i kammaren. Det gläder mig, eftersom jag kontinuerligt arbetar med det på hemmaplan. Som ledamot i en lantbruksnämnd kan jag se och förstå hur de förslag och beslut som vi fattar här i Stockholm påverkar näringen och de enskilda lantbrukarna i verkligheten. Det är kanske också så att vi – jag är inte ensam om denna verklighetskunskap – påverkas till att skydda och värna om en struktur och produktionsinriktning som andra, utifrån sina utgångspunkter, söker förändra.

Det finns emellertid mycket goda grunder för att värna en fortsatt livsmedelsproduktion i norra Sverige. Utan inbördes prioritering vill jag nämna följande punkter:

- * Allt fler konsumenter kräver en decentralisering av livsmedelsproduktion och vidareförädling.
- * Miljösituationen kräver, så långt det är möjligt, att vi skall ha korta transporter för den dagliga livsmedelsförsörjningen.
- * Jordbruksproduktionen i norra Sverige utförs redan i dag på ett sätt som utgör ett mål för övriga landet, nämligen med ett minimum av konstgödning och växtgifter.
- * Vi menar att det därmed finns en chans, i ett avreglerat system, att spela en roll t.o.m. i exportsammanhang.
- * Viljan att ha livsmedelsproduktion som bas för sysselsättning och liv på landet är mycket stor. Den omfattas inte bara av lantbrukarna själva, utan också av opinionen bland de människor som bor i sådana områden.

Herr talman! Att jag nu försöker precisera motiven för att man skall ha ett jordbruk i hela landet beror på att det ibland i den politiska debatten uppstår sådana tankar som de som bl.a. finns refererade i socialdemokraternas motion nr Jo60, som är undertecknad av socialdemokrater från samtliga skogslän. Dessa tankegångar, som man vänder sig emot litet grand, har andra utgångspunkter än de jag har redogjort för inledningsvis. Dessa tankegångar har en befolknings- och sysselsättningspolitisk ansats. Det anses viktigt att det bor folk på landet, i glesbygden. Glesbygd definieras ibland som Dalsland och landet norrut, med undantag för kusten och Storsjöområdet.

Det är självfallet viktigt att det bor folk i så gott som hela landet. Vi måste då ärligt ställa oss frågan: Varför väljer folk i grunden att bo i inlandet, i de glesare delarna av Sverige?

Ja, en del väljer det därför att de tycker om miljön. De uppskattar naturen, den friska luften och det rena vattnet. Jag är övertygad om att de allra flesta,

oavsett om de driver lantbruk eller inte, har en känsla av att det finns något i de naturliga förutsättningarna i bygden som är viktigt och som utgör den fundamentala grunden för sysselsättning, bosättning och utveckling i området.

Vi har haft en gruvnäring, som har bidragit till att skapa välstånd i landet. I dag är den näringen dock i avtagande. Vi har en skogsnäring som blir alltmer mekaniserad och oberoende av ortsbefolkningen. Vi har en jordbruksnäring i dessa delar av landet som, om den inte erkänns för vad den faktiskt står för, kommer att gå samma öde till mötes som tidigare basnäringar. Vad har människor då kvar att känna stolthet över? Hur skall de känna sig nyttiga?

Herr talman! Jag känner stor tillfredsställelse över den uppslutning kring det norrländska jordbruket som har kommit till uttryck i utskottets betänkande. Vi har höjt den generella uppräknings av prisstödet, från propositionens förslag på 55 miljoner till det dubbla. Det visar att det finns en vilja hos utskottet att leva upp till 1985 års livsmedelspolitiska beslut, som innebar att omfattningen på volymen i norra Sverige bör motsvara 1984 års produktion.

Kan man då tro att Norrlandsstödet förmår svara emot denna målsättning? Går man in och studerar utvecklingen på jordbruket i Sverige så finner man, till mångas förvåning, att vid en jämförelse under 1984–1987 mellan mjölkföretag i olika delar av landet, uppvisar norra Sverige den mest lönsamma, eller man kanske skall säga den minst olönsamma, utvecklingen.

För att komplicera bilden ytterligare visar dock andra studier att trots denna relativa lönsamhet går avvecklingen av jordbruk något snabbare i norra Sverige än i riket i övrigt, trots vår målsättning från 1985. Studerar man en mycket aktuell statistik, nämligen mjölkinvägningen för årets fem första månader, finner man att den minskar i Norrbottens mejeriförening med 2,1 % och i Nedre Norrlands med 1,8 %, medan den ökar hos Arla med 2,7 %. Man måste självfallet dra några slutsatser av detta. En slutsats är att stödsystemet inom Norrland är felkonstruerat. Det skapar samma orättvisa inom den regionen som det generella stödsystemet skapar i hela riket.

Man måste emellertid också ifrågasätta om det enbart är bristande lönsamhet som är det största problemet för Norrlandsjordbruket. Det finns andra orsaker, som kanske är litet underskattade som utvecklingsfaktorer för en levande landsbygd och för ett bibehållet jordbruk.

Landsbygdens kvinnor har bidragit på ett mycket positivt sätt för att peka på detta. För några veckor sedan var LRF-kvinnor från hela landet här och demonstrerade. Även om det framstod i TV som att inget politiskt parti ville ta emot dem, så gjorde vi faktiskt det. Många av oss som är här i kammaren nu var ute på Mynttorget och talade. Vi förde dessutom timslånga enskilda samtal på våra resp. partikanslier. I måndags reste en delegation kvinnor från Jämtland hit ner. De fick träffa företrädare från alla politiska partier och framföra sina åsikter. Vi fick då ta emot åtskilligt. Grundbudskapet från kvinnorna var att vi skall ha en levande landsbygd och att detta kräver en mängd åtgärder.

Det handlar om att kunna se helheten och inte enbart delarna. Helheten består av en bra infrastruktur och en god barnomsorg även på obekväma tider. Det handlar om att fortsätta att satsa på den offentliga sektorn, eftersom den har betydelse mest när det gäller sysselsättningen på landsbygden.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

Det handlar om att förbättra de sociala och kulturella villkoren för landsbygdens befolkning.

Dessa saker har tidigare inte kommit fram så tydligt i debatten, men nu erkänns de som villkor för en levande landsbygd.

Att de unga kvinnorna flyttar tidigare än de unga männen är ett problem som vi diskuterat tidigare i denna kammare. Ett av skälen härtill är den smala arbetsmarknaden. Vi måste hitta medel för att skapa möjligheter till andra jobb än dagens. Det var den ursprungliga tanken med det särskilda anslaget till ett program för åtgärder för jordbruket i Norrland. Men eftersom nya företagsidéer inte föds samtidigt med ett nytt anslag, har dessa pengar kommit att användas också till en utveckling av det traditionella jordbruket. I årets prisproposition uttrycker jordbruksministern litet grand sitt ogillande över detta förfaringsätt genom att ge anslaget ett snävare användningsområde. Anslaget bör enligt propositionen gå enbart till kombinationssysselsättningar och kompletterande näringar, såsom den ursprungliga tanken var. Inom jordbruksutskottet har vi varit överens om att detta är en för snäv definition. Därför har vi genom vår skrivning på s. 76 velat vidga möjligheterna till ett något mer flexibelt användningsätt även kommande budgetår. Jag vill emellertid betona att jag tror att den idélusta och kampanda som kampanjen Hela Sverige ska leva! har skapat kommer att medföra att goda företagsidéer, som också håller på sikt, kommer att utvecklas, och till dessa är de här pengarna mycket bra.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan vad avser Norrlandsjordbruket och avslag på samtliga reservationer i det avseendet.

Anf. 30 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte särskilt stor anledning att gräla på Margareta Winberg efter hennes anförande. Men jag måste ändå fråga hur man efter detta anförande skall kunna förstå att regeringen utgår ur samma parti som Margareta Winberg företräder. Vad regeringen och Margareta Winberg vill stämmer ju inte något vidare överens.

När det gäller Norrlandsjordbruket hänvisade Margareta Winberg till beslutet om att man skall upprätthålla 1984 års produktionsvolym. Det har vi inte klarat. Då är det viktigt att titta på vilka siffror när det gäller uppräknigen av stödet som finns med i debatten. Jordbruksnämnden förordade en total uppräkning med 251 miljoner. Det förslaget har vi i centerpartiet stött. I jordbruksutskottet har vi så småningom i huvudsak kommit överens om 155 miljoner. Men jordbruksministern förordade bara 100 miljoner. Jag tycker att man bör ha hela detta perspektiv klart för sig när man talar om var man står.

I fråga om vad man skall göra på sikt delar jag Margareta Winbergs oro. I den parlamentariska arbetsgruppen har det redovisats att jordbruket som basnäring minskar i betydelse, och man har sagt att det i stället är viktigt att befrämja service och boende. Jag vill gärna fråga Margareta Winberg om hon tror på den tanken och om hon kan stödja de propåer som tydligen utgår från regeringshåll, nämligen att man skall nedvärdera basproduktionen jordbruket och tro att folk i glesbygderna kan syssla bara med att serva varandra. Jag

tror inte att det kommer att fungera så utan att det är nödvändigt att se till att det finns en basproduktion som är knuten till ytan. Då måste vi avvisa tankegångarna att man kan nonchalera basproduktionen – jordbruket och skogsbruket – som grund för dessa regioner. I det sammanhanget är det av ännu större vikt att man använder det särskilda stödet för åtgärder på jordbrukets område även för detta ändamål. Detta underströk också Margareta Winberg, och det vill jag gärna ge henne ett erkännande för. Det är bra, men vi måste ta ställning för en basproduktion i jordbruket i glesbygderna. Det finns nämligen inte så mycken annan basproduktion där.

Anf. 31 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det var ett sympatiskt anförande som Margareta Winberg höll och som jag till stor del vill instämma i. Jag lever också nära det norrländska jordbruket och är väl förtrogen med de problem man har där. Det är också ett av skälen till att miljöpartiet de gröna aktivt arbetat för att få förbättringar och till att vi har fyra reservationer med förslag till förbättringar utöver dem vi fick igenom i utskottet med hjälp av bl. a. Margareta Winberg.

Precis som Margareta Winberg säger är jordbruket i skogslänen väldigt viktigt för hela bygdens överlevnad och för alla näringar. Fallor jordbruket, faller på sätt och vis hela bygden. Det är fråga om ett i hög grad miljövänligt och småskaligt jordbruk, som i stor utsträckning jobbar enligt de principer som miljöpartiet vill skall gälla för hela Sveriges jordbruk. Jordbruket i Norrland är ofta kombinerat med andra sysselsättningar.

Jag skulle vilja uppmana Margareta Winberg att vid voteringen ta ställning för ytterligare förbättringar för Norrlandsjordbruket, t.ex. genom att rösta för reservation 26 om ett förbättrat produktionsstöd till Norrlandsjordbruket och för reservation 29 beträffande anslaget till särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige. Det har visat sig att det anslaget hittills använts på ett mycket bra sätt. Anslaget har fått den flexibla användning det skall ha genom de ändringar av propositionstexten som majoriteten i utskottet kommit överens om. Varför inte rösta också för reservation 30 beträffande stöd till nyetablering, vilket syftar till att få unga människor att i större utsträckning satsa på jordbruk i norr? Här kommer den stora krisen under de närmaste tio åren. Varför inte stödja också reservation 31 om en ändrad stödområdesindelning? Vi går i detta fall på jordbruksnämndens förslag och anser att det är ganska obegripligt att utskottsmajoriteten inte velat acceptera det förslaget.

Anf. 32 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det verkar som om Karl Erik Olsson försöker konstruera en motsättning mellan den socialdemokratiska gruppen i jordbruksutskottet och jordbruksministern. Det har han inte så mycket för, eftersom det inte finns någon sådan motsättning. När det gäller höjningen av Norrlandsstödet handlar det om antal kronor, och där har vi inga principiella åsiktsskillnader. Vi har haft olika utgångspunkter endast när det gäller frågan om hur stor del av spannmålet som skall vara egenproducerat. Propositionen angav en tredjedel, och utskottet, inkl. socialdemokraterna, har ansett att två tredjedelar egenproducerat spannmål är en rimlig andel – därav höjningen.

Att jordbruksproduktionen skall vara en bas för boende och utveckling i de här delarna av landet hoppas jag framgick av mitt anförande. Det är något som också stöds av övriga socialdemokrater i gruppen och av alla de socialdemokrater från Norrlandslänen som finns här i riksdagen och som har skrivit under en motion med likalydande innehåll. Jag förstår inte var det framgår att departementet eller jordbruksministern vill nedvärdera basnäringarna. I vilka papper står det? Jag har inte sett dem.

Till Roy Ottosson vill jag säga att nyetableringarna och problemen kring dessa är en av de saker som man måste ta allvarligt på framöver. Vi som tillhör utskottsmajoriteten har inga principiella invändningar mot tanken på ett nyetableringsstöd. Men det är rimligt att man inte nu, när man är mitt uppe i en omdaning av jordbrukspolitiken, inför nya typer av stöd utan att se till helheten. Jag kan mycket väl föreställa mig att resultatet av den nya jordbrukspolitiken kommer att innehålla någon form av sådant här stöd – jag tror att det är alldeles nödvändigt.

Samma resonemang vill jag hävda när det gäller områdesindelningen. Det finns orättvisor i nuvarande områdesindelning – det är helt klart. Vi har grälat om det i den här kammaren i fyra fem år. Vi får vänta det halvår som det tar innan vi är klara med det nya och kan börja göra förändringar. Det är inte bara Värmlands län det gäller – orättvisor finns på andra håll också. Att en förändring skulle behövas kan nog representanter från både Norrbotten och Jämtland vitsorda.

Anf. 33 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Margareta Winberg säger att det inte finns några motsättningar. Nej – det är klart, det gäller ju "bara" 50 miljoner, så det spelar väl inte någon roll, bara man är överens om principen. Men för Norrlandsbönderna tror jag att det är mer angeläget att få de här pengarna än att vara överens om principerna. Här finns uppenbarligen en motsättning. Men, okej, vi har gått ett steg åt rätt håll i utskottet. Vi från centerpartiet hade yrkat på full ersättning, men vi accepterar kompromissen att höja prisstödet med ytterligare 55 milj.kr.

Sedan är frågan om det inte när det gäller det särskilda stödet, som tidigare har varit 100 miljoner och nu är reducerat till 45 miljoner, hade funnits skäl att lägga på mer.

Margareta Winberg frågade var det finns papper som tyder på att man inte erkänner jordbruket som en viktig basnäring. Ja, det framgår bl.a. av den text som jordbruksministern har skrivit om att det särskilda stödet till Norrlandsjordbruket inte skall gå till jordbruket utan bara till kompletterande verksamheter. Och det har funnits med i diskussionerna i den parlamentariska arbetsgruppen – det vet Margareta Winberg. Men jag noterar med stor tillfredsställelse att Margareta Winberg nu har deklarerat att man i den socialdemokratiska riksdagsgruppen är överens om att jordbruket är en viktig basnäring i glesbygden. Jag hoppas att vi kan vara överens om detta också framöver. Jag tycker att det är positivt att jordbruksutskottet enigt har slagit fast att de 45 miljoner som nu anslås skall användas på ett flexibelt sätt – inte bara användas utanför jordbruket.

Anf. 34 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Först vill jag påminna Karl Erik Olsson om att jordbruksnämndens förslag var just 45 milj. kr. för särskilda insatser. Sedan tycker jag att man också skall notera det som vi har fått reda på i den särskilda arbetsgruppen, nämligen att lönsamheten är bättre i Norrlandslänen än vad den är i andra delar av landet. Det har vi fått papper på; de papperen har säkert också Karl Erik Olsson någonstans.

När det sedan gäller pengarna till det särskilda åtgärdsprogrammet frågar Karl Erik Olsson varför vi inte gått med på en höjning av även det beloppet. Detta anslag är litet speciellt. På ett sätt kan jag sympatisera med moderaternas idéer om att man egentligen borde använda regionalpolitiska pengar till den här typen av insatser. De regionalpolitiska medlen, som då skulle kunna användas, har emellertid sin begränsning. Man kan inte i de fall lantbruksnämnderna så skulle önska använda regionalpolitiska medel till att utveckla det traditionella jordbruket. I valet mellan att stödja den generella uppräknings av Norrlandsstödet och att eventuellt stödja en ytterligare uppräkning av anslaget till det särskilda åtgärdsprogrammet har vi stannat för att stödja en generell uppräkning av Norrlandsstödet. Vi tror att det kommer att minska behovet av stöd till det traditionella jordbruket från det här speciella anslaget, som då kommer att kunna användas på det sätt som ursprungligen var tänkt, nämligen till att bredda basen för sysselsättningen i dessa områden. Det är vårt skäl till att vi inte har haft någon erinran mot summan 45 milj. kr.

Anf. 35 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker att det är värt att uppmärksamma att riksdagen i dag fattar ett beslut med mycket bred majoritet, om man ser till utskottsbetänkandet, om en väsentlig förändring av jordbrukspolitiken. Kompensationen till jordbruket på närmare 1,3 miljarder läggs inte som förr på priset utan fördelas nu per areal, per hektar. Detta sätt att kompensera lantbrukarna är en följd av GATT-beslutet om en frysning av jordbruksstödet. Men det är också – det skall sägas även om detta är ett provisorium under den tid som GATT-förhandlingarna kommer att pågå fram till 1990 års slut – en början på en omläggning i rätt riktning. Prisstödet har sedan länge upphört att vara ett verksamt medel för att uppnå de av riksdagen 1985 beslutade målen för livsmedelspolitiken när det gäller såväl beredskapsmål, konsumentmål och inkomstsmål som regionalpolitiskt och miljöpolitiskt mål. Jag skall återkomma till det litet senare.

Den parlamentariska arbetsgruppen har ju också sedan november förra året, då den tillsattes, nu god tid på sig att utarbeta nya medel som bättre än prisstödet skall kunna uppfylla de livsmedelspolitiska mål som det råder – det tycker jag att man kan notera när man lyssnar på debatten här – stor enighet om. Från regeringens sida planerar vi för en lång remisstid, så att alla intressenter skall få ordentliga möjligheter att lägga fram synpunkter på den parlamentariska arbetsgruppens förslag. Det ökar möjligheterna för att vi skall få det som jag tror vi alla önskar, nämligen fasta och klara spelregler för jordbruket inför 2000-talet genom ett nytt riksdagsbeslut nästa år.

Sedan vill jag ta upp några av de kommentarer som har gjorts i debatten

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

utan att för den skull alltför mycket upprepa den utskottsruna som just avslutats.

Först till Karl Erik Olsson. Det framgick av Karl Erik Olssons första inlägg, tycker jag, att han menar att man skall vara försiktig och ta det lugnt med en omställning så till vida att man inte nu skall övertolka GATT-beslutet, att man skall se vad andra länder gör innan man gör något själv. Det är en god stund sedan Karl Erik Olsson höll sitt huvudanförande, men innebörden var ungefär detta. – GATT-beslutet om frysning är fattat. Karl Erik Olsson har ju i hög grad ställt upp på det genom att här ansluta sig till propositionen. Jag tror att vi politiker skulle ta ett dåligt ansvar för det svenska jordbruket, om vi uppsköt frågan om omställningen. Jag är övertygad om att det kommer att gå sämst för lantbruket i de länder som sist kommer in i den internationella omställningen av jordbruket, den omställning som nu har börjat. Det skulle vara att ta ett dåligt ansvar att inte nu i god tid, när GATT-beslutet ju är fattat, påbörja omställningen.

Karl Erik Olsson gick in på några av de frågor som är berörda i betänkandet när det gäller regeringens handläggning av jordbruksstödet. Jag tror att han använde uttrycket att vi hade uppträtt självsvåldigt och inte haft samråd med näringen i fråga om utläggningen av delansvaret. Jag vill understryka vad jag har sagt tidigare, att det är ett felaktigt intryck som ges här i kammaren, när man hävdar att regeringen inte skulle ha samrått med LRF om dispositionen av delansvarsmedlen. Det har vi gjort när det gäller såväl forskningsrådets 50 miljoner, stödet till alternativ odling och fånggrödor som de 50 miljoner som går till LRF:s egen forskningsstiftelse. Men det är självfallet också på det sättet att det ingalunda förutses i 1985 års beslut att näringen har någon sorts veto. Det talas inte om förhandlingar i 1985 års beslut. Det talas om att man naturligtvis skall ha samråd, vilket vi har haft och i många fall fått mycket positiva synpunkter från näringen. Jag tycker inte att man skall överdriva klyftan så som Karl Erik Olsson gjorde. Självfallet kommer vi också i framtiden att i samråd med näringen fatta beslut om utläggningen av delansvarspengarna.

Det finns inte heller någon grund, Karl Erik Olsson, för det som sades om att statsministern skulle ha givit andra signaler till näringen än jordbruksministern. Om man läser vår gemensamma skrivelse till LRF inser man nog att det inte är fråga om några andra signaler. När det gäller den fråga som här apostroferades, om hur man efter det att Omställning 90 avslutats skall brygga över inför 1990, var det inte någonting nytt som togs upp från vår sida i denna skrivelse, utan saken hade tagits upp med LRF på mitt initiativ flera veckor dessförinnan. Jag undrade då hur LRF mera skulle kunna engagera sig i ett omställningsprogram som bryggas över efter Omställning 90 och inför nästa livsmedelspolitiska beslut och därigenom kunna ta ett större ansvar för näringen samt undvika en del av de miljömässigt inte särskilt goda effekter som Omställning 90 har inneburit. Skrivelsen innehöll således ingenting nytt, utan denna var en uppföljning av ett initiativ som jag tog med LRF några veckor innan.

Sven Eric Lorentzons anförande präglades sammanfattningsvis något av talesättet "surt, sa räven". Jag vill ändå påminna om förra årets debatt. Jag ställde då frågan till moderaterna om hur det kommer sig att man i andra

sammanhang aggressivt angriper regeringen för att inte gå tillräckligt långt när det gäller avreglering, medan man i fråga om jordbruket är mycket tystlåtnare än andra partier beträffande den internationella omställningen som också handlar om avreglering. Jag tycker att det var som om vi i dag hörde två olika Sven Eric Lorentzon. En Sven Eric Lorentzon talade om den avreglering som i framtiden blir nödvändig. Men när Sven Eric Lorentzon talade om utskottsbetänkandet, sina reservationer och om den politik han nu tar ställning för, hörde jag inte någonting om någon avreglering. Moderaterna har två ansikten när det gäller jordbrukspolitiken. Man vänder ett ansikte till jordbrukarna, då man icke talar om avreglering i den praktiska hanteringen. Man har ett annat ansikte, då partiledare och övriga moderater går ut och aggressivt angriper regeringen generellt för att den inte går tillräckligt långt vid avregleringen. Jag vill fråga Sven Eric Lorentzon: När får vi ett samlat budskap från moderata samlingspartiet när det gäller frågan om avregleringen och jordbrukspolitiken? Vi hörde i dag två olika Sven Eric Lorentzon.

Sven Eric Lorentzon gick också in på GATT-frågorna, som här har diskuterats ganska mycket. Han talade om att våra förhandlare borde få instruktioner om hur de skall förhandla. Jag vill bara påminna om att GATT redan har fattat beslut om en frykning av jordbruksstödet. Det är fråga om hur Sverige, liksom övriga länder, nu skall agera för att fullfölja detta beslut. De förhandlingar som nu förs inom GATT handlar ju om hur det samlade stödet till jordbruket skall minska. Där har GATT uttalat att inför 1990 skall alla länder i slutet av detta år redovisa hur man vill påbörja en sänkning av stödnivåerna. Det är vad förhandlingarna just nu handlar om. Beslutet om frysningen, som Sven Eric Lorentzon apostroferade när det gällde delansvaret, är redan fattat.

Jag anser det inte vara särskilt hjältemodigt att, som en del partier nu har gjort, föreslå en ökning av delansvaret, och samtidigt ge intryck av att man just på det område som är mest inflammerat i den internationella jordbruksdebatten – dvs. finansiering av exportöverskott – är beredd att anslå ytterligare 200 milj. kr. till spannmålskassan och till överskotten utöver det som anslogs förra året. Man har mycket dålig grund för sitt förslag. Jag har här hört flera företrädare från oppositionen säga att man råkade fatta ett beslut om en trappa förra året. Det är fel. Trappan tillämpades också 1987, inte bara 1988. Från regeringens sida sades det uttryckligen 1986 att när regeringen då, efter en speciell förhandling med LRF, gjorde ett särskilt påslag, var detta ett avsteg från 1986 års trappa. Följaktligen fanns trappan med även då.

Självfallet är det inte det som olika partier under åren har uttalat i motioner som är existerande lagstiftning. GATT-beslutet innebär att det är stödnivån vid tiden för beslutet om frysning som gäller, dvs. den nivå som stödet hade i april i år. Otvetydigt hade då såväl regering som riksdag fattat ett beslut som innebar en viss nivå på delansvaret, och det är denna nivå som ni vill plussa på.

Mina förståndsgåvor kanske är begränsade, men om man läser vad utskottet skriver om att ge ytterligare flera hundra miljoner till spannmålsodlarna, undrar man om det verkligen förhåller sig på det sättet. Ja, om man

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

läser s. 46 i utskottets betänkande får man det intrycket. Men vad är egentligen innebörden av s. 47? Skall pengarna användas för att fylla på spannmålskassan, eller tänker man sig, av viss hänsyn till GATT, att gå in i andra program, och därmed inte anvisa några pengar till spannmålskassan?

På mitten av s. 47 står att läsa om utskottets ställningstagande när det gäller motionerna Jo46, yrkande 7 och Jo55, yrkande 2. Såvitt jag förstår har utskottet inte någon avsikt att bringa klarhet i den frågan. Jag vill därför fråga företrädare för oppositionen: Är det så, att ni på s. 46 har ett budskap till Sveriges bönder och att ni på s. 47 har ett annat budskap till GATT? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

Jag menar att det är viktigt med klarhet för regeringen och riksdagen när det gäller de beslut som man fattar. Karl Erik Olsson talade tidigare om att det var viktigt med bakgrund när det gällde sockret. Jag anser att det är väsentligt med klarhet i riksdagsbesluten när regeringen sedan skall hantera dem, och detta gäller i hög grad s. 46 och s. 47 i utskottets betänkande.

Frysning innebär att jordbruksstödet inte får höjas. Om vi nu ökar stödet för spannmålsodlarna, var skall vi då i så fall göra minskningar? Inför 1990 skall det samlade stödet börja att minska. Ni höjer nu ribban. Också vpk är i år berett att gå med på en ökning av stödet till den del av jordbruket som har sådana förutsättningar som det ofta handlar om, bl.a. större gårdar. Var är den fördelningspolitiska profilen som förra året var ett viktigt inslag i vpk:s sätt att hantera jordbrukspolitiken? Var finns den fördelningspolitiska profilen hos vpk, när man nu ställer sig bakom en påplussning just till spannmålsöverskotten? Min fråga är: På vad vill man minska? Detta handlar faktiskt om internationella beslut om en frysning. Höjningar på ett område får då mötas med sänkningar på ett annat.

Det här är angelägna frågor. Jag uppskattar att utskottet och oppositionen i allt väsentligt har förstått att GATT-beslutet innebär en omläggning och att vi går från prisstöd till någonting annat. Det är bra att det blir en stor uppslutning i riksdagen kring dessa avgörande frågor. Men nog är det litet opportunistiskt med de här påslagen, som så uppenbart inte hänger samman med tidigare fattade beslut och GATT, när det är fråga om just den mest inflammerade delen av den internationella jordbrukskonflikten, subventioner för exportöverskotten.

De olika delfrågorna får, som sagt, inte skymma det som är väsentligt i den diskussion som har förts. Från många håll har det i dag uttryckts att den politik som byggts upp under många decennier inte längre fungerar bra. Vi har ett medel, men vi har många mål. Att många regleringar har överlevt sig själva har framhållits av många, bl.a. LRF, och det kom för några dagar sedan en rapport från lantbruksakademien i vilken man säger sig vilja befria bonden. Vi har också hört många uttalanden om detta i debatten här i dag.

I den framtida livsmedelspolitiken måste mål och medel samverka. Medlen skall verka för målen och inte mot dem. Detta är en viktig skillnad gentemot hur det är i dag, och jag skall försöka att ge några exempel på detta.

Vi har i dag ett landskap som på många håll är enformigt, och det präglas av den produktion som är lönsam inom ramen för prisregleringen. Effekterna på miljön är väl kända. Vi har fått ett läckage av både handelsgödsel och bekämpningsmedel från vår jordbruksmark till våra vattendrag. Det intensi-

va jordbruket har också betytt en utarmning av vår flora och fauna. Det är förvisso inte bara jordbruket som är skuld till detta, utan också industrin och urbaniseringen. Men jordbruket har också bidragit.

Detta är följer av ett regleringssystem som i första hand premierar produktion av största möjliga kvantitet. Att värna det öppna landskapet är ofta ett viktigt argument för att behålla det nuvarande regleringssystemet – och därmed, menar somliga, också jordbruket. Men då bedrar man sig. Prisstödet bär, tillsammans med andra faktorer, ansvaret för att många vackra och intressanta landskap försvinner. Det är skillnad mellan en milsvid spannmålsåker och en betad hage med mandelblom och gullivivor. Prisstödet vill ha åker. När stödet driver upp markpriserna, tvingas bonden att producera med hög avkastning genom intensiva produktionsmetoder. Där har vi orsaken till näringsläckage till kustvatten och sjöar och till att rester av bekämpningsmedel finns i grundvattnet. Detta är också orsaken till att allt fler hagar och slätterängar plöjs upp och beskogas. Stödet har lett till att landskapet förfulats.

Genom införande av nya medel inom jordbrukspolitiken som står i samklang med miljömålen, kommer vi att kunna minska betydelsen av dessa ekonomiska motiv som motverkar intresset för en god miljövärd. Det kommer att bli ett större utrymme för ett resursbevarande och miljöbevarande jordbruk.

Men en avreglering kommer också att öppna möjligheter när det gäller att söka nya och mer varierade grödor. Intresset kommer att vändas från produktion av några få reglerade grödor med avsättningsgaranti till produktion av nya grödor och industriråvaror. Också detta leder till ett mer varierat landskap.

Vi har i dag ett prisregleringssystem som medför att merparten av prisstödet hamnar i de goda jordbruksbygderna i södra Sverige. Det är bara en mindre del som hamnar i de norra landsdelarna, där man har sämre förutsättningar för växtodling. Merparten av produktionen i norra Sverige är animalieproduktion. Men också på detta område finns regleringar som motverkar de regionalpolitiska målsättningarna. Det finns producentföreningar i norr som subventionerar produktionen hos mejeriföreningar i södra Sverige. På det sättet är många av våra regleringar uppbyggda. Vi har i dag ett sådant regleringssystem.

I den debatt som här förts om norra Sverige är det viktigt att komma ihåg att merparten av stödet hamnar hos de större producenterna i den södra delen av landet. Detta drar resurser från norr till söder, vilket sedan kompenseras med ett ökat Norrlandsstöd. Det går att med andra medel, som är riktade direkt mot producenterna, flytta över statens ersättning från söder till norr, från storstadsregioner till glesbygd. Det är en politik som kan ge ny livskraft åt jordbruket och vår landsbygd.

Konsumenterna förlorar också på den nuvarande stödformen. Vi får betala för mycket för maten. Sverige har under en lång period haft den snabbaste ökningen av livsmedelspriserna bland de västliga industriländerna. Hos oss driver matpriserna upp den allmänna inflationen. I Europa i övrigt är det faktiskt tvärtom. Förklaringen är att prisregleringen har gjort de olika leden i livsmedelskedjan okänsliga för kostnader. De som sålt gårdar,

maskiner, kemikalier och andra insatsvaror har kunnat höja priserna, eftersom producenterna vid förhandlingarna tidvis har fått automatisk kompensation för sina kostnadsökningar. Detsamma gäller för leden efter bonden, dvs. förädlingsindustrin och detaljhandeln med dess koncentration. Industrin har delvis varit skyddad inom regleringen, medan detaljhandeln på ett annat sätt har kunnat ta ut kostnader genom procentpåslag, vilket lett till stora kostnadsökningar som konsumenterna sedan får betala.

Vi får inte alltid den mat vi vill ha. Den svenske bonden är mycket ofta en skicklig företagare, och det är inte hans fel att han avskärmas från marknaden och konsumenten genom regleringar. Bonden får inte särskilt mycket bättre betalt för högre kvalitet. Konsumenternas signaler når inte fram, de stoppas upp av en rad regleringar.

Det lönar sig också dåligt för bonden att ägna sig åt produktion som inte ryms inom regleringen. Stödet till de traditionella produkterna gör att han ofta inte vågar ta klivet över regleringströskeln och satsa på nya alternativa produkter. Det gör att spannmålsmagasinen svämmar över, medan konsumenterna har svårt att få köpa alternativt odlade grönsaker ute i butikerna.

Prisstödet har fler nackdelar, men jag tycker att dessa argument för en förändring är skäl nog för alla dem som kan känna en naturlig tveksamhet, politiker och andra samhällsdebattörer, så att de får tillräckligt mod för att arbeta för en förändring. Det bör inte vara svårt att fatta mod när vi vet att en förändring kan ge fördelar både för bönder och konsumenter. Det skulle ge naturålskaren ett för ögat och själen rikt och varierat landskap där djur och växter kan leva i bättre harmoni utan risk för utrotning och arminskning.

För böndernas del skulle en förändring innebära en större rättvisa mellan de välbeställda och de mindre bemedlade. Bönderna befrias från förlagade regleringar som hämmar initiativ och skaparkraft, och de får större frihet att själva styra sin produktion. Det måste vara viktigt för en företagare. Vi konsumenter får en bättre möjlighet att genom vårt val av inköp bestämma vilken mat vi vill äta och vilken kvalitet vi vill ha.

Det är dags att fatta mod och våga arbeta för förändringar som innebär förbättringar både för konsumenter och för bönder. Den här debatten har visat att det avgörande beslutet har fattats. Vi har nu tid på oss att, inför det beslut som vi hoppas riksdagen kan fatta inom ett år, utarbeta en livsmedelspolitik – som har den inriktning och målsättning jag nyss försökt redogöra för – tillsammans med näringen, konsumenter och intressegrupper inom olika partier.

Anf. 36 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag funderar faktiskt på att inledningsvis ge mig in på något mycket äventyrligt, nämligen att instämma med jordbruksministern. Det gäller på den punkt han talar om avregleringen och dess betydelse för odling av nya grödor. Vi skall inte vara fångar i ett system med överproduktion av reglerade grödor. På den punkten tror jag att vi är överens. Men detta kräver på ett helt annat sätt än i dag en offensiv jordbrukspolitik, och jag är mer tveksam till om Mats Hellström och den nuvarande regeringen är beredd att bedriva en sådan politik.

Jag vill påpeka en felaktighet i jordbruksministerns anförande. Han talade

om att livsmedelspriserna stiger snabbare i Sverige än i omvärlden, och han får det att låta som att även jordbrukarnas ersättning för sina produkter skulle ha stigit snabbare än inflationen, men så är inte fallet. De reglerade priserna har stigit i en långsammare takt än inflationen. Trots detta har konsumenternas livsmedelspriser stigit snabbare, och jag tycker det är felaktigt att i det här sammanhanget belasta jordbruket för detta.

Jordbruksministern säger att det inte finns någon skillnad när det gäller signalerna från honom och från statsministern. Det är inte jag som har gjort den bedömningen att det finns en skillnad. Det har framgått av den information från jordbrukets organisationer som vi fått via media. Om det inte fanns någon skillnad mellan de ord som användes, måste det ha funnits någonting annat i dessa signaler som var olikt – men det får ni reda upp själva, det är inte mitt problem. Jag gör bara den noteringen att näringen har upplevt att det skett en förbättring.

När det sedan gäller frågan om statens delansvar fastslogs det år 1985 att det skall uppgå till 40 % av de verkliga kostnaderna vid normalskörd. Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att man benämner det hela "delansvaret för överskottsarealens kostnader". Det är inte absolut nödvändigt att detta odelat skall gå till spannmålskassan. Så står det inte heller i jordbruksutskottets betänkande. Det kan användas även på andra sätt. Ur den synpunkten framförs ingen kritik mot användningen av 1988 års stöd. Däremot skall användningen ske i nära samråd med näringen, och även näringen skall uppleva det som ett samråd.

Jag är litet orolig för vad jordbruksministern sade i sitt anförande i fråga om GATT. Det framstår som om jordbruksministern är en företrädare för GATT, vars huvuduppgift är att tillämpa detta system i Sverige. Det framstår inte som om jordbruksministern är en företrädare för svenskt jordbruk, som har att företräda svenskt jordbruks intresse i omvärlden. Så borde det vara.

Jag frågar mig också: Vad är ett uttalande från jordbruksministern egentligen värt? Han säger nämligen att en bred majoritet nu tar ställning för en omläggning av politiken i rätt riktning. Men det är inskrivet i propositionen att detta är ett provisorium! Det är inskrivet i betänkandet. Ändå tar jordbruksministern detta till intäkt för att vi nu har anträtt den väg som vi skall vandra på. Låt den debatten anstå tills beslutet kommer nästa år!

Anf. 37 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Ministern talar om att arbetsgruppen har god tid på sig. Det kan ifrågasättas. Men vi är beredda att jobba under de omständigheter och den tidspress detta innebär, och vi skall göra så gott vi kan. Jag blev också glad när jordbruksministern sade att det skulle bli en lång remisstid. Det behövs säkerligen. Men tiden går. Jag vet inte riktigt var man skall ta den tiden. Om det skall läggas fram en proposition till våren är tiden ganska snäv.

När jag såg att jordbruksministern hade antecknat sig på talarlistan frågade jag mig vad han skulle säga. Jag hade hoppats att han skulle hålla ett framtidsinriktat anförande, där han flyttade fram positionerna litet i detta sammanhang. Jag kan bara beklaga: intet nytt från ministern. Mina pojkar skulle säga att detta är snömos.

Jordbruksministern sade att mitt anförande präglades av talesättet "surt,

sa räven". Moderaterna skulle vara sura här, menade han. Varför skulle vi vara sura? Politiken går vår väg. Dessutom påstod jordbruksministern att vi skulle ha två ansikten. Han menade att vi går långt i fråga om avreglering och att vi samtidigt försöker vända oss till jordbrukarna. Visst talar vi till jordbrukarna! Vi talar till näringslivet, till Sveriges folk. Vi vet hur man känner. Det är regeringen som har tappat kontakten med verkligheten i detta sammanhang. Här finns inte något dubbelspel.

Jag avslutade mitt anförande med att säga att vi måste se till människorna. Det är inte bara ekonomiska fakta det gäller här. Detta är inte nationalekonomiska termer. Jordbruk och landsbygd är inte endast en fråga om statistik. Det finns andra värden. Det är vad det rör sig om. Jag tog också upp att tidsaspekten spelar en oerhört stor roll.

Vi kommer att hjälpa till att ändra regleringssystemet. Det är inte bra. Det styr på fel sätt. Där har vi inte delade uppfattningar, herr minister. Ministern radar upp en mängd argument mot nuvarande system. Det för inte debatten framåt. Vi har ju fattat beslut om GATT och om att vi skall gå vidare. Nu gäller det snarare att gå in och konkretisera.

Jordbruksministern talar om att ha mod att ändra. Vi är beredda att ha mod och vi ändrar. Vi vet, herr minister, vad GATT betyder, och vi kommer att jobba därefter. Jag tror också att vi kommer att lösa detta. Jag var ganska optimistisk i mitt anförande. Vi löser detta, både för lantbrukarnas och för landets bästa.

Anf. 38 ANNIKA ÅHINBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jordbruksministern frågar mig var den fördelningspolitiska profilen i jordbrukspolitiken är. Detta är rörande! Han borde fråga sig själv. Den dagen vi får vara med och forma politiken skall vi också ta ansvaret för den. Vi är beredda till samarbete. En regering som inte har en egen majoritet borde lära sig den svåra konsten att samarbeta.

Spannmålsstödet är snedfördelat, liksom jordbrukspolitiken generellt verkar snedfördelade. Vi vill gärna vara med och ändra på det. Men det är inte något hastverk. Det är ingenting man gör det sista året i en femårsperiod som omfattas av ett beslut. Det är en långsiktig förändring som bör ingå i den framtida jordbrukspolitik vi nu diskuterar. På vilket sätt anser jordbruksministern att förra årets beslut förändrade den karaktären, eftersom han så gärna framhåller det som ett mycket bättre alternativ?

Jordbruksministern frågar efter vilket budskapet till jordbruket och till GATT är. Budskapet är att Sverige tar ansvar för sitt jordbruk. Vi arbetar för att ställa om från ett prisdumpande överskott till en ny produktion, en mer extensiv produktion, en miljöanpassad produktion som också ger högre kvalitet. Men det gör vi inte genom att slå sönder det svenska jordbruket eller ödelägga jordbrukarnas livs- och arbetsvillkor.

Dessutom är inte stödet till spannmålsodlingen enbart ett stöd för att odla mer spannmål, vilket också andra har sagt här. Vi har sett exempel på det i år genom stödet till alternativ odling. Det tas ur statens delansvar för spannmålsöverskottet. Vi stödde det beslutet! Socialdemokraterna fick igenom det med hjälp av vpk och miljöpartiet. Enligt min mening är det inte exporthöjande, utan tvärtom. Detta stöd behöver fördjupas, utvecklas och

förbättras, t.ex. genom fler rådgivare i alternativ odling, något som också har tagits upp här i diskussionen och som vi har en reservation till förmån för. Det finns alla möjligheter att använda dessa resurser som ett led i en långsiktig omställning.

Det förvånar mig att jordbruksministern inte med ett ord berör gentekniken. Jag har tidigare i ett inlägg här i dag frågat vad detta nya beslut egentligen innebär. På vilken lagstiftning skall regeringen eller myndighet som regeringen utser grunda sina eventuella beslut om genteknikens tillämpning på växtodlingen? Detta beslut är ett slag i luften.

Jordbruksministern inledde med att säga att vi nu har anträtt en ny väg och genomfört omfattande förändringar. Det är precis vad vi befarade att man skulle säga. Det är därför vi har sagt att det inte är bra att börja förändringen av den svenska jordbrukspolitiken med ett ogenomtänkt provisorium. Det bör vara ett beslut som fattas efter genomgripande diskussioner och när vi har klart för oss vad vi vill på sikt.

Anf. 39 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Det blir litet tjatigt, men jag måste återkomma till statens delansvar för spannmålsöverskottet. Det finns ej något i 1985 års beslut som säger att näringen har ett veto när det gäller användningen av statens medel för delansvaret, sade jordbruksministern. Nej, det står ingenting om det i beslutet från 1985. Men det står heller inte något om att regeringen ensam skall bestämma om användningen. De första åren har medlen betalats till Svensk Spannmålshandel, till regleringskassan. Sedan har näringen och regeringen förhandlat och beslutat att använda pengar till träda, till Omställning 90 och till andra uppgifter som har tagit sikte på att minska överskottsarealen. Förra året inträffade det att vi fick en annan majoritet för nedtrappning, vilket vi tidigare har berört. Regeringen beslutade också om användningen utan att ha träffat någon överenskommelse med näringen. Man informerade näringen, men man träffade ingen överenskommelse om användningen. Vi har i och för sig inte något att invända mot användningen, men vi efterlyste överläggningar som kunde ha lett till en samsyn med näringen. Det är detta vi har försökt skriva in i årets betänkande.

Jordbruksministern förklarar varför det har gått snett under åren 1985, 1986 och 1987 med delansvaret. Det är bara att läsa betänkandena, herr jordbruksminister, och se att det fanns en samlad opposition för ett delansvar utan någon avtrappning. Därmed har det blivit på det sättet.

När det gäller årets medel har regeringen nu möjlighet att förhandla med näringen och komma överens med den om användningen. Jag vill påpeka att om pengarna betalas in till regleringskassan har regeringen i dess styrelse vetorätt. Pengarna kan därför inte mot regeringens önskemål användas för att öka spannmålspriserna.

Som vanligt är jordbruksministern positiv till svenskt jordbruk. Därför blir man litet förvånad över att regeringen samtidigt föreslår åtgärder, t.ex. en snabbavveckling av mjölksubventionerna och en minskning av stödet till spannmålsodling, som leder till att jordbrukarnas ekonomi försämras.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

Anf. 40 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande betraktar vi från miljöpartiet de gröna det beslut som kommer att fattas som ett beslut av tillfällig karaktär för det närmaste året inför det stora jordbrukspolitiska beslut som är att förvänta nästa vår. Därför är det litet förvånande när jordbruksministern säger att det här så att säga skulle vara första steget. I och för sig finns det inslag i detta beslut som ligger helt i linje med vad miljöpartiet de gröna kräver i sin politik, t.ex. i fråga om arealbidraget. Men för att ett arealbidrag skall vara bra måste det kombineras med produktionsinriktat stöd till exempelvis Norrlandslänen. Det måste också kombineras med riktigt höga avgifter på konstgödsel och bekämpningsmedel för att det skall ske en minskning av användningen av dessa och för att det skall ske en minskning av intensiteten i jordbruket och inte minst för att åstadkomma positiva effekter på miljön, inte minst i kulturlandskapet, som Mats Hellström så värtaligt nämnde.

Det görs olika tolkningar av vad GATT-avtalet skall innebära för Sveriges del. Uppenbarligen gör olika länder olika tolkningar. Jag noterar bara att den tolkning som den svenska regeringen gör sammanfaller med intresset av att minska statens utgifter. Vi från miljöpartiet de gröna anser att om man har träffat ett avtal för fyra år sedan som skall löpa under fem år om att staten skall ta ett delansvar när det gäller spannmålsöverskottet skall detta avtal fullföljas. Det innebär naturligtvis inte någon katastrof att det fullföljs. Det innebär knappast att Sverige skulle förlora förtroende i GATT-förhandlingarna, eftersom beslutet för fyra år sedan är så klart på denna punkt. Dessutom är det tidsbegränsat och gäller endast ett år till.

Jag har också tidigare framhållit att det inte ens behöver bli fullt så dyrt som regeringen tydligen befarar, eftersom vetepiserna faktiskt stiger.

Jag vill också instämma i Annika Åhnbergs uttalande att dessa pengar inte behöver användas för att gynna ytterligare spannmålsodling eller för att bibehålla en stor spannmålsodling. Dessa pengar kan användas till en lång rad andra åtgärder som redan vidtas, t.ex. att minska läckaget av kväve som hamnar i havet och att underlätta omställningen till ett miljövänligare alternativt jordbruk, osv.

Jag vill också ställa en fråga till jordbruksministern när det gäller bekämpningsmedlen. Jag tog upp den i ett replikskifte med Håkan Strömberg tidigare, men jag fick då inget svar som jag kan godta. Frågan löd: Hur skall man egentligen halvera användningen av bekämpningsmedel i Sverige redan 1985–1990 nu när det bara är ett år kvar? Enligt de uppgifter som jag har fått har det inte skett någon betydande minskning.

Anf. 41 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Karl Erik Olsson menade att jag skulle ha sagt att matpriserna hade ökat speciellt mycket i bondeledet. Men han kan läsa protokollet och se att jag inte sade det. Jag talade allmänt om livsmedelspriserna och hur de var uppbyggda. Det är självklart att mellanhänderna och handeln har en mycket stor del i ökningen.

Man kan naturligtvis göra en jämförelse. Karl Erik Olsson nämnde de reglerade jordbruksvarorna. Priserna på de reglerade livsmedlen har under

1980–1987 ökat med 99,8 %. De oreglerade har ökat väsentligt mindre, med 76,5 %. Och KPI, förutom jordbruksvaror, har ökat med 61,1 %. De reglerade varorna är så att säga ändå tunga i inflationen. Jag har många gånger tidigare sagt, vilket väl framgick av vad jag sade här tidigare i dag, att det är framför allt mellanhänderna som står för ökningen, men den initieras ju i regleringen och den bidrar också, som jag sade.

Jag tycker att det finns en liten tendens till att diskussionen ibland förs som om GATT inte fanns. Det är en diskussion som framför allt Sven Eric Lorentzon tog upp, men kanske i någon mån även Karl Erik Olsson. Men bestämmelserna inom GATT har faktiskt många länder fattat beslut om. Man får ibland intrycket att GATT är något som har uppfunnits av ett antal politiker här i Sverige som heter Sohlman, Hellström eller något annat. Men det här är en debatt som förs överallt.

I Norge har man kanske de besvärligaste omställningsproblemen, eftersom man där har kvantitativa regleringar. Lantbruksministern i Norge har nyligen uttalat att Norge måste ändra sitt importvärn. Med tanke på uppbyggnaden av det norska systemet, som i viss mån är ett helt annat, förstår man hur besvärligt och svårt det är.

I Schweiz har man helt nyligen fattat beslut om en parlamentarikergrupp som skall arbeta mycket snabbt med vissa frågor.

Jag tror att det var en fördel att vi i Sverige tillsatte vår parlamentariska arbetsgrupp i november förra året, så att vi inte hastigt och brådstörtat måste ge oss in i detta.

Detta är frågor som man verkligen diskuterar och som får konsekvenser i många länder. Då skall vi naturligtvis, Sven Eric Lorentzon, se till människorna, naturen och lantbruket i Sverige. Och jag tror att vi gör det bäst genom att vara förutseende och inte vänta för länge utan påbörja omställningen när de första GATT-besluten är fattade, och jag skall återkomma till att jag efter denna debatt är ganska optimistisk när det gäller att vi skall finna lösningar som är ganska samlande i vårt land.

Mycket av det som Annika Åhnberg sade om fördelningsfrågorna tycker jag är sympatiskt. Men vpk:s reservation handlar om att man skall stå fast vid det som faktiskt är värst med tanke på miljömålet, fördelningsmålet och det regionala målet, nämligen prisstödet. I detta sammanhang tycker jag inte att vpk:s sympatiska ord och vpk:s aktiva handling vid voteringen hänger ihop särskilt bra.

Annika Åhnberg ställde en fråga om gentekniken. I fråga om denna har vi nu möjligheter i växtskyddslagen. Men vi menar att de inte är tillräckliga. Därför begär vi detta bemyndigande.

Jag utsåg i våras en utredare som nu arbetar inom jordbruksdepartementet med att fram till oktober ta fram ett underlag som gäller både djuren och växterna och inte minst var forskningen befinner sig inom biotekniken och gentekniken. Det är alldeles riktigt, som har påpekats av flera talare, att detta är en förändring som går mycket snabbt. Det är därför viktigt att vi har instrument för att kunna möta den. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen efter den genomgång som kommer att göras på departementet i oktober av dessa frågor.

Till Bengt Rosén vill jag säga att jag inte vet hur mycket det tjänar till att år

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

efter år upprepa vad som sades 1985. Möjligen kan man dra slutsatsen att den typ av beslut som fattades 1985 om statens och näringsens ansvar för spannmålsöverskottet på 40 resp. 60 % är bra, som jag sade i mitt tidigare inlägg, om riksdagen fattar klara beslut. Det förhöll sig emellertid inte som Bengt Rosén sade, att man 1985 i riksdagsbeslut och betänkanden skrev om världsmarknadspriserna på det sätt som sägs. De var faktiskt på väg ner vid den tidpunkten. Eftersom Bengt Rosén tog upp denna fråga igen, måste jag säga att han har fel. Jag sade detta i en debatt även förra året, och det står jag fast vid.

Dessutom, vilket är litet konstigare, återkommer Bengt Rosén till att det bara var fråga om en tillfällig situation eller omständighet förra året när man gick in för en trappa och att det inte hade varit så förr. Som jag sade i mitt inlägg tidigare var det också fel, Bengt Rosén. Trappan tillämpades inte bara 1988, den tillämpades också 1987. Och 1986 sades uttryckligen från regeringen att när man i en speciell förhandling med LRF gjorde ett extra påslag var detta ett avsteg från trappan. Därför tror jag att vi ganska lugnt kan konstatera att trappan har funnits, och med inte bara ett trappsteg, samt att när GATT har fattat sina beslut har trappan faktiskt gällt. Det som är ovanför är ökningar. Därmed tar oppositionen på sig ett ansvar för en gräzonsinsats, med en generell litet opportunistisk bakgrund – det vill jag ändå upprepa.

Roy Ottosson sade att syftet skulle vara att minska belastningen på statens kostnader. GATT-besluten och inriktningen av GATT-förhandlingarna – den typ av medel som har diskuterats i detta sammanhang – fordrar mera av statliga budgetmedel än som utgått tidigare. Tvärtom kommer belastningen på staten alltså att öka, även om den minskar i fråga om konsumentpriserna, såsom uppläggningsen har varit i vårt land.

Visst är detta ett provisorium. Det sade jag uttryckligen i mitt första inlägg. Jag sade redan när regeringen lade fram det förslag som nu riksdagen, som det synes, med stor majoritet ställer sig bakom att det är ett provisorium för i år. Det viktiga är ändå att provisoriet har föranletts av ett beslut inom GATT att den form av dominerande prisstöd som vi har tillämpat i Sverige inte kommer att tillämpas i framtiden. Därför är det viktigt att konstatera att det med stor enighet om det här årets provisorium och därmed – efter de diskussioner som har varit – de målsättningar som uttrycks från olika partier och med några undantag de medel som har diskuterats, borde vara fullt möjligt att till juni 1990 enas hyggligt om inriktningen av en ny livsmedelspolitik i Sverige, med bra miljöpolitiska, regionalpolitiska och vetenskapspolitiska medel inom ett system med fasta och klara spelregler för jordbruket som är långsiktiga.

Anf. 42 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vi något så när är ense om att det framför allt, som jordbruksministern uttryckte det, är mellanhänderna som har ökat sina priser.

Jag är medveten om att GATT finns och att det är många människor som ligger bakom. När det gäller alla beslut av den här typen och alla förhandlingar med omvärlden finns olika parter inblandade. Man kommer

inte ifrån att det alltid i viss mån finns motstående intressen. Tyvärr kvarstår intrycket att jordbruksministern i detta sammanhang är en motpart till jordbruket i Sverige snarare än jordbrukets företrädare gentemot omvärlden. Det bekymrar oss naturligtvis.

Apropå talet om stöd vet jag mycket väl att begreppet stöd i den gängse vokabulären innebär hela mellanskillnaden mellan världsmarknadspriser och inhemska producentpriser. Men vi måste komma ihåg att en mycket stor del av detta s.k. stöd, en rimlig ersättning för produktionskostnaderna, egentligen är ett pris som måste betalas men som i dag räknas som stöd, därför att världsmarknaden är rutten. Den kan kanske bli bättre om vi hjälps åt inom GATT – det tror jag också.

Får jag sedan säga att statens delansvar inte innebär delansvar för överskottsspannmålen, som det ibland påstås, utan statens delansvar för överskottsarealens kostnader. Ett ordentligt tag från samhällets sida strider inte mot miljömålet. Mats Hellström. Tvärtom har vi i jordbruksutskottets betänkande framhållit att en kommande omställning skall vara mer miljöinriktad än vad jordbruket är i dag. Det finns inget som hindrar att staten går in på ett aktivt sätt och tar sitt delansvar.

I anslutning till debatten om genteknik vill jag säga att regeringen i dag försöker att skaffa sig verktyg utan att ha bruksanvisningar. Vi tycker att detta är grovt felaktigt. Låt oss vänta med att ge regeringen verktyg tills vi har talat om hur man skall använda dem. Låt oss alltså stifta en lag om genteknik här i riksdagen. Det har vi begärt för länge sedan, men regeringen har avvisat detta. Regeringen vill ha verktygen först, långt innan man har fått bruksanvisningarna.

Anf. 43 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jag vill inte ge sken av att vara grälsjuk, men jag vill ställa en fråga till jordbruksministern: Varför gick ministern in i debatten? Jag hade hoppats att det skulle bli ett framtidsinriktat anförande, men så blev det inte. Gick ministern in för att försvara sin politik, som presenteras i den proposition om jordbrukspriser som utskottet har haft att behandla? Nej, det gjorde han inte. Hans förslag har ju helt fallit. Här står han oskyldig och talar om utskottets förslag precis som om det vore regeringens förslag. Jag förstår inte riktigt vad regeringsförslagen, ursprungsförslagen, är. De finns inte med i debatten. I dag diskuterar vi det som vi har lyckats åstadkomma i jordbruksutskottet. Det tycks nu vara regeringens politik. Var regeringens förslag så dåligt underbyggda, eller var det någon annan som hade skrivit och dikterat regeringens förslag?

Till slut: Vi vet vad GATT innebär. Vi kommer att arbeta för det. Vi kommer att lojalt ställa upp i olika sammanhang, det kan jag intyga, jordbruksministern.

Anf. 44 ANNIKA ÅHNBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jordbruksministern frågar hur det kommer sig att vi vidhåller politiken om prisstöd, som ju är en så dålig politik. Jag tycker i och för sig att jag har försökt förklara det några gånger, men jag skall gärna försöka en gång till.

Jordbruk är en långsiktig näring. Jordbrukspolitiken måste därför vara en långsiktig politik. Låt oss arbeta för en förändring i denna långsiktiga politik, men låt oss inte göra det till ett hafsverk – ett år, ett provisorium. Det är inte så vi skall genomföra förändringar. Dem skall vi genomföra när vi har diskuterat oss fram till den långsiktiga politik som vi vill ha, grundad på vårt lands behov och förutsättningar och inom ramarna för GATT. Det är fullt möjligt. Men vi har alltså valt att stå kvar vid vår uppfattning. Detta sista år kunde vi ha levt med den bristfälliga jordbrukspolitik som vi har klarat oss med så många år hittills och i stället fått en mer genomarbetad och bättre långsiktig politik.

Kritiken mot jordbrukspolitiken har varit att den inte släpper fram rätt signaler. Medan konsumenterna efterfrågar alternativt odlade grönsaker, är det fortfarande mest lönsamt för bönderna att producera spannmål. Men jag har svårt att föreställa mig att ett stöd som är helt frikopplat från produktionen kan bli mer, i positiv mening, marknadsorienterad än det stöd som på något sätt håller sig till produktionen. Jag tror att ett prisstöd olika i olika delar av landet och olika för olika grödor, inte bestämt för ett visst antal grödor för all evig framtid, kan fungera som en förstärkare av bra marknadssignaler och vara ett led i den jordbrukspolitik som vi måste diskutera fram.

När det gäller GATT-avtalet är det naturligtvis precis så som jordbruksministern säger, att vi inte kan blunda och låtsas som att det inte finns. Men vi måste analysera, vi måste förstå att det för olika länder betyder olika saker. För ett land som USA betyder GATT-avtalet att man kan hitta andra marknader. För USA är andra länders subventioner ett hinder för USA:s egen export. Därför är man i USA beredd att inom ramarna för sitt totala stöd satsa mera på att främja sin export. Den dag USA har mutat in marknader åt sig kommer det inte att behövas så stort stöd. Jordbruket i USA kommer att klara sig ändå.

Men vår situation är en annan. Vi är inte en stor exportör. Trots att vi har ett visst överskott av spannmål, är inte vår funktion i det internationella jordbruket att vara en stor exportör av spannmål. Vi vill i huvudsak bevara ett jordbruk som producerar de baslivsmedel som vi vill ha i vårt land och som produceras på ett sätt som vi tycker är acceptabelt ur etiskt perspektiv och när det gäller livsmedelskvalitet och miljöhänsyn. Detta måste naturligtvis präglå vårt sätt att analysera GATT-avtalet och de slutsatser som vi drar för egen del.

När det gäller gentekniken kan jag bara konstatera att de farhågor som kommer till uttryck i det särskilda yttrande som vpk och miljöpartiet har avgivit har besannats. Detta blir ett tämligen innehållslöst beslut, som bara är till för att maskera den handlingsförklaring som präglår regeringen när det gäller gentekniken.

Anf. 45 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig få avsluta debatten om statens delansvar genom att än en gång påpeka att det icke i 1985 års jordbrukspolitiska beslut står någonting om en avtrappning. Det står att statens kostnader har beräknats till ett visst belopp, som tyvärr visat sig vara helt felaktigt. Det är inte oron för

GATT-avtalet som driver regeringen i denna fråga.

Som jag tidigare redovisat har jag i utskottsdebatten pekat på möjligheten till en skrivning här. Vi skulle då ta hänsyn till GATT-avtalet vid en juridisk bedömning av denna fråga. Förra årets belopp skulle vara ett tak här, om det skulle visa sig att detta strider mot GATT-avtalet. Efter ajournering återkom vi till frågan. Men socialdemokraterna var inte intresserade av en skrivning av nämnda slag.

Sedan vill jag upprepa en fråga som jag helt hastigt tog upp i min förra replik. Mats Hellström har ofta en sympatisk inställning till jordbruket. Det framgår när han deltar i debatter här i riksdagen eller håller tal i andra sammanhang. Det är dock litet förvånande att jordbruksministern inte visar detta i praktisk handling också.

Oppositionen har i år avvisat två förslag som, om de hade förverkligats, skulle ha inneburit allvarligt försämrade möjligheter för i första hand nystartande lantbrukare. På ett enda bräde skulle nämligen mjölksubventionerna ha avskaffats, och detta med ungefär en månads varsel. Vi i folkpartiet har under flera år upprepat vårt förslag i detta avseende: för att reformera den ekonomiska politiken bör mjölksubventionerna avskaffas. Men då har vi reserverat 250 miljoner ytterligare att användas till stöd till barnfamiljerna. Enligt vår uppläggning skulle avskaffandet av mjölksubventionerna genomföras året efter det att riksdagen fattat beslut. Om mjölksubventionerna avskaffas alltför hastigt, kan lantbrukarna inte parera konsumtionsminskningen med den minskade produktionen. Eftersom jordbrukarna själva får betala hela animalieöverskottet, blir det lägre priser. Detta är alltså vad som skulle ha blivit följderna av regeringens förslag när det gäller ansvaret för överskottsspannmålen.

Jag vill fråga jordbruksministern om han inte har varit orolig för att speciellt de nystartande bönderna skulle få det besvärligt i och med de producentprissänkningar som regeringens förslag hade inneburit.

Anf. 46 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag fick inte något svar av jordbruksministern på min fråga om en halvering av användningen av bekämpningsmedel. Ändå är det bara ett år kvar till dess att detta vallöfte skall uppfyllas. Dessutom har inte någon större minskning skett – åtminstone såvitt jag kunnat utröna.

Jag upprepar således min fråga: Är det så, att man har övergett målsättningen, eller vad är det fråga om?

Så något om det laglösa tillstånd som råder på genteknikens område. Vi har gått med på det aktuella bemyndigandet till regeringen just för att vi här ser en möjlighet till ytterligare påtryckningar för att få fram en gentekniklag så snabbt som möjligt. Vi får tyvärr inte någon bekräftelse från jordbruksministern på den punkten. Det vore dock bra om han ville belysa denna fråga litet närmare. Är jordbruksministern således beredd att arbeta för att vi får en gentekniklag i Sverige? En sådan finns ju i många andra länder.

Sedan till frågan om delansvaret. Kanske har det som jag sagt i tidigare inlägg missuppfattats. Vi har i varje fall samtyckt till att staten när det gäller delansvaret skall ta ett 40-procentigt ansvar för överskottsarealens kostnader. Det torde betyda att statens utgifter blir större, inte mindre – som

jordbruksministern nyss sade, om jag tolkade honom rätt. Det vore, som sagt, intressant att få svar från jordbruksministern på mina frågor om bekämpningsmedlen och gentekniken.

Anf. 47 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Karl Erik Olsson talar om motparter och parter. Men först och främst är det väl så, att varken Karl Erik Olsson eller jag är parter här. Politikerns roll – det gäller således även Karl Erik Olsson, som ju är ordförande i jordbruksutskottet, och mig själv i egenskap av jordbruksminister – är att väga samman intressen. I det här fallet handlar det om jordbrukets intressen, konsumenternas intressen och andra samhällsintressen – t.ex. miljövårdsintressen. Jag är övertygad om att det uttalande som jag syftar på kom litet för hastigt till. Säkerligen uppfattar Karl Erik Olsson sig inte som part på något sätt.

Så till sakfrågan. Jag vore en dålig företrädare för svenskt jordbruk om jag uppfattade GATT-förhandlingarna så, att det är bäst för oss att vänta och se vad alla andra länder gör. Under tiden skall vi alltså inte göra någonting själva. Det finns exempel på länder – jag vill dock inte nämna några namn – som vill vänta, som inte vågar fatta beslut när det gäller en omställning, trots att internationella beslut redan fattats. Jag är alltså övertygad om att de länder som fattar beslut sist gör sina jordbrukare den största otjänsten. I dessa länder kommer det att bli svårast med omställningen.

Sedan många decennier har vi i vårt land erfarenheter just när det gäller att hantera omställningar. Vi vet att det är bra att vara förutseende och att man inte skall vänta till sist. Om vi gjorde det, skulle det bli värst för Sveriges bönder. Jag menar att vi har goda möjligheter att fullfölja den omställning som vi nu har påbörjat för att på det sättet få ett långsiktigt, livskraftigt och bra jordbruk.

Jag vet inte riktigt hur Sven Eric Lorentzon har uppfattat utskottets resp. regeringens roll. Jag har varit med i riksdagen sedan 1969. Men jag kan säga att jag aldrig har varit med om att utskotten bara skulle utföra beställningsarbeten, att de inte skulle betyda någonting. Tvärtom spelar utskotten en viktig roll i det parlamentariska livet i vår livskraftiga demokrati. Det gäller såväl jordbruksutskottet som andra utskott. Så har det varit under många år, och det är bra.

Förvisso får regeringar finna sig i att utskott gör förtydliganden, kommer med beställningar eller vill ha frågor vidareutvecklade. Men det är väl bra att det är på det sättet. Även om det kanske har skiftat något från en period till en annan har det i stort sett, i varje fall under det senaste decenniet, varit så, och det är bra. Låt alltså icke detta skymma, Sven Eric Lorentzon! I de helt avgörande frågorna är det en stor majoritet i utskottet – som framgår av betänkandet – som kommer att ställa upp på regeringens proposition. Det handlar ju om att t.ex. avsätta nästan 1,3 miljarder, så det här är viktigt. Därför är det bra att uppslutningen är så god här i riksdagen.

Roy Ottosson efterlyser ett svar på sin fråga om halveringen av användningen av bekämpningsmedel. Ganska nyligen har det kommit uppgifter som visar att vi har goda möjligheter att klara av en halvering. Det är den bedömning som de tre myndigheter som arbetar med frågan tidigare har

gjort. Så sent som i maj presenterade kemikalieinspektionen sin sammanfattning baserad på senaste tillgängliga uppgifter. Av denna framgår att försäljningen av bekämpningsmedel minskat med nära 30 % under åren 1986–1988 och att doseringen har minskat med 35 %. Såvitt jag förstår finns det en optimistisk ton i kemikalieinspektionens uttalanden. I höst kommer SCB och kemikalieinspektionen med ytterligare en redovisning.

Birgitta Dahl och jag har begärt in löpande redovisning från myndigheterna under de här åren. Men vi har inte nåtts av några varningssignaler om att det inte skulle vara möjligt att åstadkomma en halvering. Tvärtom har man menat att det är fullt möjligt att klara en sådan med de program som vi beslutat om.

När det gäller gentekniken har jag redan svarat. Vi har redan i djurskyddslagen lagt fast möjligheterna när det gäller att ingripa i det avseendet. Samma sak gör vi nu på växtsidan. Dessutom arbetar en utredning, som är knuten till departementet, med dessa frågor. I oktober skall utredningen redovisa hur det förhåller sig på forskningsfronten. Vi har alltså hyggligt på fötterna när det gäller den förvisso mycket snabba utveckling som sker, vilket flera har understrukit, på forskningsområdet.

Slutligen något till Annika Åhnberg. Jag har för mig att hon uttryckte sig så, att Sverige inte har samma ambitioner som andra länder beträffande exporten av jordbruksvaror. Nej, det har vi naturligtvis inte jämfört med t.ex. USA. Däremot är jag ganska säker på att svenska bönder är duktiga företagare och att de producerar varor som är ganska attraktiva utomlands. Inte minst våra miljörestriktioner, Norrlandsproduktionen och de förhållanden som råder i norra Sverige ger goda förutsättningar för export av livsmedel på ett lönsamt och icke kroniskt förlustbringande sätt, om det blir en avreglering inom GATT-organisationen.

Det finns säkert människor nere på den europeiska kontinenten som gärna skulle vilja köpa svenska rena, goda livsmedel, om inte deras länder hade haft de barriärer som nu hindrar oss från att komma in på Europamarknaden. Jag är alldeles övertygad om att svenska bönder också har en roll i det sammanhanget.

Andre vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson, Annika Åhnberg, Roy Ottosson och Sven Eric Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 48 HANS DAU (m):

Herr talman! Margareta Winberg sade i sitt anförande att det är en massiv uppslutning här i kammaren för jordbruket i Norrland. Trots det redovisar hon siffror som visar att produktionen minskar ganska kraftigt i Norrland.

Min erfarenhet av norrländskt jordbruk är att det händer någonting mycket negativt just nu. Det pågår en snabbt accelererande avveckling av areal, och ganska mycket står oskördad. Man kan märka att det i årets vårbruk är mindre arealer som tas om hand. LRF:s inventeringar i Västerbotten har visat att det är betydligt mindre areal som odlas än vad SCB:s statistik visar. År 1986 kunde man genom en intern undersökning finna att det var 25 % mindre areal än enligt SCB:s statistik.

Margareta Winberg frågar om detta beror på att det enbart är fel på bidragssystemet. Nej, det tycker jag absolut inte. Jag vill påstå att det beror på bristen på en långsiktig, sammanhållen jordbrukspolitik. Det finns helt enkelt ingen framtidstro hos ungdomarna när det gäller att satsa på jordbruk. Den ständigt ökande medelåldern visar också detta. Antalet sökande till lantbruksutbildningarna är ju på bottennivå. Och inte har man fått någon större framtidstro på jordbruket efter att ha hört Mats Hellströms inlägg i den här debatten. Den förvirring som råder inom energipolitiken bidrar dessutom till att göra utsikterna sämre.

För att komma till rätta med den här situationen har man i föreliggande betänkande lagt fram en del märkliga, konstlade förslag, såsom etableringsstöd och olika former av nya bidrag – samtidigt som man ständigt kommer med nya regleringar och nya pålagor för jordbrukarna och befolkningen i de områden i Norrland som vi nu talar om. Djurskyddslagens utformning kommer t.ex. att medföra ganska stora ingrepp för norrländska jordbrukare. Man talar om naturvårdsgränser och en mängd andra stora ingripanden.

Vem kan då satsa på en så långsiktig näring som jordbruket? Det här med bidragen tror ju inte ungdomarna på. De ser dessutom att spelreglerna ständigt ändras. Det är fler som har nämnt detta här i dag. Finansministern får ett hugskott – att man skall ta bort mjölksubventionerna. Då skall helt plötsligt mjölkpriserna höjas med 2 kr. genom ett klubbslag. Detta gör att framtidstron saknas hos jordbrukarna, inte bara i Norrland utan i hela landet, framför allt i de känsligare bygderna. Det är otänkbart att få ungdomen att satsa på jordbruk under de här förhållandena.

Vad vi behöver är en långsiktig, konsekvent jordbrukspolitik som kan återge jordbrukarna framtidstron.

Norrlandsstödet har ju varit mycket viktigt under många år för att man skall kunna behålla en lönsamhet i de nordliga områdena; det gäller ju inte enbart Norrland. Regeringen har i ett flertal propositioner varit mycket njuigg med uppräknigen. Man har inte alls låtit uppräknigen vara av den storleksordning som skulle behövas för att hålla stödet på en reell nivå. Oppositionen har flera gånger fått köra över regeringen för att få en rimlig nivå på stödet. Även den här gången har detta hänt. Nu har för all del utskottet blivit enigt. Men det var nog under hotet av att komma i minoritet som man gick med på den moderata motionen om att fördubbla uppräknigen till 110 milj. kr. i stället för 55.

Vad jag egentligen hade tänkt tala om i den här debatten, innan jag fick i uppgift att tala om moderaternas inställning till Norrlandsjordbruket i stort, var fördelningen av Norrlandsstödet och även fördelningen av prisstödet i övrigt. Man föreslår att stödet skall fördelas per djur. Jordbruksministern sade i sitt inlägg att bonden inte får nämnvärt mer betalt för kvaliteten enligt nuvarande system. Ja, det blir ju ännu sämre om stödet skall betalas ut per djur.

Jag anser personligen – och jag har jordbruksnäringen och LRF med mig i det avseendet – att om vi skall närma oss EG, om vi skall ha den internationella avregleringen, måste vi ha ett effektivt jordbruk. Vi kan inte börja med en bidragsform med bidrag per hektar och per djur, som vissa talare här har förordat och som regeringen nu tydligen är inne på. Det

innebär ju bara att de som har dålig kvalitet och dålig produktion får samma stöd som de som är effektiva, har bra kvalitet och bra avkastning.

I min motion har jag föreslagit att man skall räkna stödet till mjölkproduktionen per "genomsnittsko". Jag behöver inte här redogöra i detalj för förslaget; det framgår av motionen. Men det skulle innebära att man fick stöd med hänsyn till att man har en bra produktion, bra djur, bra kvalitet, och att man är duktig jordbrukare. Visserligen har det blivit en positiv skrivning i detta avseende i betänkandet. Men jag tycker att man hade kunnat göra ett tillkännagivande, vilket föreslås i vår reservation 15, som jag vill yrka bifall till.

Här har det sedan talats om särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige. Vi moderater har blivit anklagade för att vi inte vill ställa upp på detta. I propositionen står det ju helt klart att man skall ha detta stöd till annat än jordbruk. Det skall utveckla kompletterande sysselsättningar. Så var det också ursprungligen. Det var 100 milj. kr. för två år sedan. Nu har ju inte detta stöd använts på det sättet. Det har irriterat jordbruksministern, och han har kommit med den här skrivningen. Nu har han fått bakläxa av utskottet, som har ändrat något på skrivningen. Men jag blev litet oroad när jag hörde Margareta Winberg, för jag tyckte att hennes argumentation för den här ändringen var litet glidande. Det var kanske i alla fall de här kompletterande sysselsättningarna som man skulle puffa för.

Min och moderaternas uppfattning är ju att de kompletterande sysselsättningar som man talar om avser regionalpolitik i allra högsta grad. Då skall man använda det stöd som finns för det området. Glesbygdstödet är därvidlag ett bra och effektivt stöd. Det är kanske det enda regionalpolitiska stöd, förutom det som har gått till utbildning och kommunikationer, som har varit väl använda pengar. Därför säger vi nej till den här typen av stöd som man har satsat 45 milj. kr. på. Vi vill använda pengarna på bättre sätt.

Om man vill ha alternativa, kompletterande sysselsättningar i glesbygderna – i Norrland och kanske också i andra delar av landet – så tror vi moderater och jag personligen att den absolut verksammaste metoden vore att ändra jordförvärvslagen. För några år sedan antog kammaren en ny jordförvärvslag. Vi föreslog att det skulle vara fritt för enskilda personer att köpa jordbruksfastigheter och att man skulle säga helt nej för juridiska personer – bolag. Vi fick inte gehör för detta. I stället ville majoriteten, där tyvärr också centerpartiet var med, att bolag skulle kunna köpa skogsfastigheter i glesbygd.

Detta kommer enligt min uppfattning att ganska snart lägga en död hand över stora områden. Jag bor själv i en sådan här bygd, och jag har nu sett vad det börjar bli för effekt, då småsågarna får köpa dessa skogsfastigheter. Det blir tomma gårdar. En stor avverkningsmaskin kommer dit från något annat område. Inga människor från orten får något jobb. Och det värsta av allt: Då säger man att detta är bra, för man kan få en effektiv sågverksnäring, en småskalig industri i de här områdena. Jag skulle kunna räkna upp en lång rad exempel på hur de här små industrierna har blomstrat ett tag, men hur de sedan, förr eller senare, alltid kommer i en kris. Det kanske inte är en ekonomisk kris, men också en duktig företagare måste bli pensionerad någon gång. Vem köper då upp företaget? Jo, de stora skogsbolagen, som lägger

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

*Jordbruksprisreglering
m.m.*

ned sågverket, flyttar all denna råvara till kusten och lägger ytterligare en död hand över dessa områden. Skall vi kunna få en levande landsbygd, måste vi radikalt förändra jordförvärvslagen. Jag är övertygad om att det är mycket effektivare än alla bidrag och andra konstigheter som föreslås, vilka aldrig har gett något resultat och inte kommer att göra det heller.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga moderata reservationer.

Anf. 49 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! I regeringens proposition om regleringen av jordbrukspriserna förekom flera för jordbruket mycket negativa förslag. Om det hade blivit som regeringen föreslog, hade det varit ett hårt slag för våra svenska bönder. Regeringen hade föreslagit ett urholkat Norrlandsstöd, en minskning av stödet till omställning av jordbruket, inget etableringsstöd och en minskning av stödet till särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige. Därtill hade regeringen föreslagit att mjölksubventionerna skulle avskaffas. Sammantaget hade regeringens olika förslag kommit att slå mycket hårt mot en redan svårt ansträngd näring.

Som tur är har jordbruksutskottet rättat till en del av dessa dåliga förslag. Det är jag tacksam för. Men ytterligare åtgärder borde vidtas. Det säger jag med utgångspunkt i de erfarenheter vi har fått under de senaste åren. Jag har gång på gång både som kommunalråd och riksdagsman fått se hur pressad situationen är för bönderna. Jag har också upplevt hur den ena mjölkbonden efter den andra har gett upp. Många bönder har faktiskt upphört med verksamheten under de senaste åren. Av dem som är kvar kommer en stor del att uppnå pensionsåldern inom en snar framtid. Samtidigt är rekryteringen till näringen mycket låg. På sikt kan detta leda till en mycket kraftig minskning av jordbruksnäringen, inte minst i skogs länen. Men det kan också gälla delar av Dalsland, Bohuslän och Småland samt flera andra landskap. Det skulle vara förödande på många sätt, inte minst för vårt öppna landskap.

Vi har i vårt land under de senaste åren bedrivit en kampanj vid namn Landsbygd 90. I den kampanjen har hundratusentals personer varit inblandade och engagerade. Tidigare i vår samlades många av de i kampanjen engagerade till en landsbygdsriksdag i Umeå. Under denna riksdag avhandlades många för vår svenska landsbygd viktiga frågor. I ett uttalande från denna landsbygdsriksdag slogs det fast att jord- och skogsbruket är landsbygdens viktigaste näringar, bl.a. därför att många på landsbygden får någon del av sin utkomst från dessa näringar. Det är därför också nödvändigt att bibehålla jordbruket i alla delar av landet, som en bas för allas vår strävan, nämligen en levande landsbygd. En svensk jordbruksproduktion är utomordentligt viktig för en inhemsk livsmedelsförsörjning, som också är anpassad till konsumenternas önskemål.

Men vi får också andra samhällsvärden så att säga på köpet genom att vi har ett fungerande jordbruk. Vi får ett öppet landskap. Värdefulla miljö- och kulturvärden bevaras. En spridd jordbruksproduktion minskar också sårbarheten i livsmedelsförsörjningen. Regionala mål för boendeservice kan infrias. Jordbruket är bas för sysselsättningen på landsbygden. Därutöver skapas det också arbetstillfällen i förädlingsledet och i andra till den här näringen knutna servicefunktioner.

Dessa slutsatser från landsbygdsriksdagen tycker jag är helt riktiga. De understryker också vikten av att vi behåller ett livskraftigt jordbruk i hela vårt land. Enligt riksdagens jordbrukspolitiska beslut skall animalieproduktionen inom stödområden bibehållas på 1984 års nivå. Trots det har produktionen minskat under de senaste åren. Den minskningen kommer med all sannolikhet att fortsätta. Förmodligen kommer minskningstakten att öka, om man inte vidtar åtgärder som gör att vårt jordbruk får bättre förhållanden. I mitt hemlän Värmland har man klart kunnat märka denna negativa trend för jordbruket. I LRF, kommuner och länsstyrelse har det framförts krav på förbättringar för det värmländska jordbruket, både vad gäller stödområdesjustering och omställningsstöd. Jordbruksnämnden hade också föreslagit en uppflyttning av kommunerna Sunne, Munkfors, Filipstad, Kil och Forshaga från område 4 till område 3. Det fanns därför en del förhoppningar om en viss förbättring. När regeringen sedan lägger fram ett förslag som inte medger några förändringar av stödområdena, har det uppstått både missnöje och uppgivenhet bland de berörda bönderna.

Utskottsmajoriteten hänvisar till det regionalpolitiska målet i livsmedelspolitiken, som kommer att innefatta bl. a. nuvarande prisstödet till Norrlandsjordbruken. Men, herr talman, det är omgående som jordbruket behöver stöd. Vi borgerliga ledamöter på Värmlandsbänken, och även Bo Finnkvist och Björn Samuelson, har insett allvaret för näringen i vårt län. Det är därför vi har motionerat i ärendet, bl. a. om justering av stödområdesindelningen. Vi är ytterst bekymrade över vad som kommer att ske om ingenting görs. Den av jordbruksnämnden föreslagna stödområdesförändringen var ett minimum, som vi trodde skulle komma till stånd. Till detta hade det också varit högst nödvändigt med en förändring där Arvikas, Edas och Årjängs kommuner hade flyttats upp från stödområde 3 till 2 b. Olika utredningar har också visat att betingelserna för jordbruk i de här områdena inte är bättre än t. ex. i Jämtlands eller Västernorrlands län. Det hade därför varit klart motiverat med en förändring även för dessa områden. När nu frågan skall behandlas ytterligare i olika utredningar är jag rädd för att kon dör innan veterinären hinner fram.

Herr talman! I motionen 1988/89:Jo49 har vi även tagit upp frågan om nyetableringsstöd. Vi vet att avgången från näringen är mycket stor, samtidigt som rekryteringen är svag. Det hade därför varit högst nödvändigt att ett nyetableringsstöd hade införts i enlighet med jordbruksnämndens förslag. Likaså hade det varit nödvändigt att åtgärdsprogrammet för norra Sverige hade tillförts 100 miljoner, som vi föreslagit, i stället för de 45 miljoner som regeringen och majoriteten föreslår. Vi behöver åtgärder som gör att våra bönders framtidstro återvänder. Vi behöver en långsiktig jordbrukspolitik.

Herr talman! Med stöd av det jag har anfört yrkar jag bifall till de reservationer som centern står bakom.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Under många år har vi socialdemokrater från Kalmar-län och från Gotland engagerat oss i sockernäringsens framtida utveckling. Skälet till det är den betydelse som denna näring har för våra bygder. Det gäller då inte bara den direkta odlingen och sockerproduktionen, utan också all kringverksamhet. Den här näringen är t.ex. den största uppköparen av transporter i området.

Sockerproduktionens omfattning och brukens lokalisering har länge varit föremål för diskussioner. Självfallet förändras förutsättningarna vid en rationellare produktion, genom växtförädling osv. Vi är inte motståndare till att diskutera förändringar, men det vi har motsatt oss är att man alltid skall ifrågasätta de mindre enheternas existens i en bransch. Vi har framhållit de regionalpolitiska konsekvenserna just för våra bygder vid en eventuell nedläggning av sockerbruken på Öland och Gotland. Den regionalpolitiska situationen är väl känd för kammarens ledamöter, så jag avstår i dag från att upprepa den.

Utskottet har med anledning av ett antal motioner ansett att man, när det gäller den framtida bruksstrukturen, behöver ha en mera allsidig utredning. Tidigare utredningar har i huvudsak bara utgått från företagsekonomiska aspekter. Den allsidiga utredningen skulle då också ta hänsyn till effekter på odlingsstruktur, transporter, miljö och sysselsättning, och det är med anledning av detta som jag vill skicka med några synpunkter.

Det är mycket bra att man vidgar perspektivet. I tidigare debatter har jag framhållit att man måste se på de totala samhällsekonomiska konsekvenserna och inte enbart på de företagsekonomiska. Jag skulle önska att man i det här sammanhanget kunde belysa företagets regionalpolitiska ansvar, särskilt som det i det här fallet handlar om ett stort monopolföretag med goda resurser, vilket ingår i en stor koncern med ännu bättre resurser. Det skulle också vara bra om det gick att få fram något mått på värdet av samhällets investeringar för att möjliggöra denna industriella produktion. Det kan handla om att göra i ordning industriområden och försörja dem med el, vatten, avlopp och vägar. Det handlar om bostäder, utbildningsmöjligheter, barnomsorg osv. Med det vidare perspektiv som utskottet har föreslagit, bör man också kunna bryta med den inställning som länge har varit förhärskande, nämligen att en nedläggning av mindre enheter alltid är mest lönsamt.

Förutom regionalpolitiska och miljöpolitiska skäl för spridning av både odling och produktion inom en sådan bransch finns också beredskapsskäl, vilket bör belysas i utredningen. Låt mig bara nämna ordet Tjernoby! så får man en tankeställare när det gäller strävanden att försöka koncentrera odling.

Som jag nämnde så har vi under en följd av år levt i en ständig diskussion om de mindre sockerbrukens existens. Eftersom de har så stor betydelse för våra bygder har vi deltagit i den diskussionen. Det vore bra om man kunde få litet mer långsiktiga beslut både om odlingsareal och bruksstruktur, så att både odlare, producenter, transportörer och berörda kommuner vågade göra nödvändiga investeringar.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, utan jag biträder utskottets förslag på den punkten.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Jordbruksprisreglering
m.m.

I detta anförande instämde Ulla Pettersson och Bengt Kronblad (båda s).

Anf. 51 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Den internationella utvecklingen inom jordbrukssektorn är för närvarande ett mycket aktuellt diskussionsämne. Villkoren för svenskt jordbruk blir i allt större grad beroende av internationella förhandlingsuppgörelser. Jordbrukets betydelse ur beredskaps- och regionalpolitisk synpunkt och för landskapsbildningen spelar allt mindre roll.

Gotland blir, genom den stora dominans som jordbruket har då det gäller sysselsättningen, mer beroende av en eventuell förändrad jordbrukspolitik eller jordbruksreglering än något annat län. Konsekvenserna av förändrade villkor för jordbruket bör därför i ett tidigt skede ses över för den gotländska lantbruksnäringen. Jag har i motion Jo292, väckt under allmänna motionstiden i januari, och i motion Jo53, väckt i anledning av proposition 140 om jordbruksprisregleringen, påtalat den utomordentligt besvärliga situation som kan uppstå om en allmän lönsamhetsförsämring och generella beslut tillåts slå igenom fullt ut på Gotland.

Mer än 15 % av de yrkesverksamma på Gotland sysselsätts direkt i lantbruket och en tredjedel av de industrissysselsatta återfinns inom livsmedelsindustrin. Det finns industrianläggningar som är relativt nyuppförda och då med statliga medel. Vi har en slakterianläggning som är anpassad till EG:s krav. Dessa anläggningar är beroende av produktionen på Gotland – och enbart av den. Det är inte praktiskt möjligt att samverka med något annat län eller annat upptagningsområde med tanke på våra kommunikationer. Dessa förhållanden borde vara välkända för jordbruksutskottet, och om det inte är så rekommenderar jag ett besök på Gotland för att på ort och ställe ta del av de problem som kan uppstå där.

Jag har i motion Jo53 föreslagit att av regionalpolitiska skäl förhållandet mellan omfattningen av lantbruksnäringens verksamhet och kapaciteten inom livsmedelsindustrin i länet borde utredas, för att få en någorlunda harmoni totalt inom näringen. Jag kan då konstatera att utskottet i sitt betänkande hänvisar till förra riksmötets beslut i vad gäller vissa regionala frågor. Utskottet ägnar en halv sida i betänkandet åt att upprepa vad som sades då. Detta är som jag ser det en betydande nonchalans mot de väl genomarbetade redovisningar som skildrar utvecklingen inom svenskt lantbruk. Låt mig ändå uttala förhoppningen att den parlamentariska arbetsgruppen lägger ner stort intresse och arbete på att få fram en helhetssyn som gagnar det svenska lantbruket. Det skall vara en positiv helhetssyn och en ekonomisk utveckling som ger dagens unga lantbrukare tillbaka tron på framtiden, ger dem en glädje i att producera mat till människor, mat med hög kvalitet – och det borde stå i eldskrift i arbetsgruppens direktiv.

Herr talman! När det gäller sockerproduktionen yrkar jag bifall till reservation 21, i vilken vi slår vakt om den 95-procentiga självförsörjningsgraden. Jag har i motion Jo292 krävt detta, och det är sedan lång tid tillbaka ett centerkrav. Om riksdagen hade lagt fast denna målsättning hade vi inte

behövt uppleva dessa ständiga nedläggningshot över vissa mindre sockerbruk. Jag noterar att utskottet har tagit del av jordbruksministrernas uttalande i en frågedebatt tidigare i vår om att ö-sockerbruken inte skall beröras av en nedskärning av den totala arealen. Jag förutsätter att detta är ett löfte också för framtiden.

Nu aviserar man i betänkandet en ny sockerutredning, och då av en mer allsidig karaktär. Det har också Lena Öhrsvik talat om här. Det är viktigt att man ser det hela ur en regionalpolitisk aspekt. Jag förutsätter att regeringen är beredd att äntligen i utredningssammanhang se till helhetsperspektivet.

Herr talman! Slutligen har Martin Olsson och jag i motion Jo51 tagit upp frågan om fårskötseln i förhållande till GATT-överenskommelsen. Får- och lammproduktion har sitt berättigande som ett alternativ till andra driftsformer inom jordbruket, som komplement i ett kombinerat företag, som naturvårdare och som en del i bilden av det öppna landskapet.

Den form av köttproduktion som fårskötseln utgör är från både djurskyddssynpunkt och etisk synpunkt föredömlig. Till skillnad från det importerade köttet är det svensproducerade helt fritt från antibiotika. Förutom denna höga köttkvalitet förser oss får- och lammskötseln också med värdefulla produkter i form av päls och ull. Det är en hantering som omfattas av allt större intresse, i synnerhet på Gotland. Det är alltså enligt min mening helt nödvändigt att det i fortsättningen ges ekonomiska möjligheter för denna näring att fortleva och att utvecklas. Jag yrkar med detta bifall till reservation 16.

Anf. 52 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag känner ett behov av att säga någonting om det norrländska jordbruket, bl.a. med anledning av att det har varit en företrädare från moderaterna som har talat om det norrländska jordbruket. Jag vill ge mitt stöd till vad Margareta Winberg sade i sitt anförande, nämligen att det är viktigt att vi har en decentraliserad livsmedelsproduktion, att vi försöker minska transporter av livsmedel och i övrigt försöker skapa en bättre miljö när det gäller hela landet – speciellt jordbruket. Detta kan ske genom en minskning av användandet av gödselmedel och gifter.

Jag tycker också att det är viktigt att understryka det som Annika Åhnberg tog upp i sitt anförande angående hur viktigt det är med de signaler som ges till lantbruksnäringen, speciellt till Norrlandsjordbruket. Det räcker inte med vackra ord. Ord måste följas av handling. Annars blir det precis som med järnvägen. Man talar vackert om att den skall utvecklas, och under tiden läggs stationerna ner.

När det gäller stödet till Norrland kan jag konstatera att den höjning som vi har enats om i utskottet på 55 milj. kr. är en minsta gemensam nämnare. Det är moderaterna och folkpartiet som har satt gränsen. Jag tycker att det var litet förmätet av Hans Dau att ge moderaterna äran av denna överenskommelse. Det är snarare så att moderaterna och folkpartiet får ta ansvaret för att höjningen inte blev högre. Både vpk, centern och miljöpartiet var faktiskt beredda att gå med på jordbruksnämndens förslag, vilket skulle ha inneburit 101 milj. kr. till Norrlandsstödet.

Jag tänkte kort beröra kvalitetsaspekten. Det är mycket viktigt att vi har en

kvalitetsaspekt på det vi importerar, om vi skall kunna bevara ett bra jordbruk i Sverige och i Norrland. Vi kan inte konkurrera med importerade produkter som är producerade med hjälp av kemikalier som vi inte tillåter i Sverige och som vi faktiskt inte alls behöver i Norrland. Det sägs ibland att det inte går att visa på mätbara kvalitetsskillnader mellan svenska och importerade produkter.

Till detta kan jag bara säga att den som har ätit av importerade italienska morötter och sedan smakat en morot som är producerad i t.ex. Västerbotten kan mycket lätt tala om att det finns stora skillnader.

Då undrar jag om oviljan att anlägga kvalitetsaspekter och kräva skärpt importkontroll är ett led i de större ekonomiska sammanhang som Annika Åhnberg också berörde i sitt anförande. Hur tungt väger begreppet kvalitet inom livsmedelsproduktionen, när man i andra sammanhang talar om fria kapitalrörelser mellan olika länder?

Varför stödjer inte moderaterna kravet på skärpt importkontroll? Jag undrar just om Hans Dau kommer att rösta på den reservationen, eftersom den faktiskt innebär ett stöd till det norrländska jordbruket. Vi i Norrland kan producera livsmedel med mycket hög kvalitet med ett minimum av bekämpningsmedel.

Med detta yrkar jag än en gång bifall till vpk:s reservationer till detta betänkande.

Anf. 53 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Jag vill helt kort kommentera en motion som vi socialdemokrater från Västmanland har väckt, nämligen Jo235 som handlar om stodområdesindelningen som flera talare redan har berört.

I motionen hemställer vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Västmanlands bergslagsdel vad gäller prisstödet till jordbruket skall överföras till stodområde 4. Låt mig ge en kort bakgrund.

Vi anser att jordbruksnäringen har stor betydelse för vårt län och att det är synnerligen angeläget att jordbruket kan vidmakthållas i alla delar av vårt län. Det ger sysselsättning åt både brukare och anställda inom livsmedelsindustrin, och den håller också landsbygden levande.

Jordbruket har också grundläggande betydelse för turistnäringen som i hög grad i är beroende av det öppna kulturlandskap som utövändet av jordbruk, åkerbruk och boskapsskötsel inneburit genom århundraden.

Prisstöd utgår alltså till jordbruket i norra Sverige. Det är stöd för produktion av mjölk, nötkött och fläsk. De här stöden utgår bl.a. till jordbruk i Gävleborgs län och till delar av Örebro län, men således inte alls till Västmanlands län. Prisstödet skall i princip motsvara den för området i fråga större produktionskostnaden med utgångspunkt i områdets naturliga förutsättningar.

De naturliga förutsättningarna för jordbruket i bergslagsdelen av Västmanlands län är inte på något vis bättre än vad de är i närliggande stödberättigade regioner. Det är därför vår uppfattning att sydgränsen för prisstöd även i Västmanland bör anpassas till de naturliga förutsättningarna för jordbruk och inte som i dag följa länsgränsen.

Utskottet har behandlat motionen och med hänsyn till vad som anförts i

propositionen om behandlingen av det regionalpolitiska målet i livsmedelspolitiken, som kommer att innefatta bl.a. det nuvarande prisstödet till Norrlandsjordbruket, har utskottet anslutit sig till regeringens bedömning att det inte finns anledning att nu föreslå ändringar i stödområdesindelningen. Nyckelordet är alltså "nu".

Vi motionärer drar då den slutsatsen att utskottet nog kommer att följa frågan. Vi förutsätter att frågan skall både sakligt och grundligt prövas. Den har alltså mycket stor betydelse inte minst för de människor som berörs av detta i vårt läns bergslagsdel. Det nuvarande stödet upplevs där som djupt orättvist. Detta har jag velat understryka med det här inlägget.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 39.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 39 om ökat stöd till riksdagens ledamöter.

Ökat stöd till riksdagens ledamöter

Anf. 54 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall i största korthet beröra detta KU-betänkande. Tyvärr har det tydligen uppstått något missförstånd, eftersom Margó Ingvardsson inte finns i kammaren. Jag skall ändå beröra de frågor som behandlas.

Jag vill betona att de förslag som utskottet lägger fram i betänkandet är mycket starkt förankrade. De är det i folkstyrelsekommitténs betänkande som tog upp frågan om att riksdagsledamöterna numera i mycket liten utsträckning har möjlighet att delta i kommunal verksamhet. Därmed har en naturlig kontaktyta gått förlorad. Därmed menade man att det är viktigt att riksdagsledamöterna på annat sätt kan hålla kontakt med den politiska verksamheten i hemmavalkretsen och att de har möjlighet till direktkontakter med medborgarna. Då framfördes synpunkten att ledamöterna i riksdagen bör få förbättrade möjligheter till service. Detta framkom under remissbehandlingen och även i propositionen. Det var naturligt att säga att det är riksdagens egen sak att utreda dessa frågor. Det har också gjorts. En parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp har utrett frågorna. Dess förslag präglas av den syn på politikerrollen som jag tror allmänt omfattas av oss som verkar som riksdagsledamöter. Vilken är då denna?

Jo, vi måste så organisera vårt arbete att vi får utrymme för att agera både som ansvarskännande beslutsfattare och som lyhörda representanter för väljarna.

Om det förslag som senast kommit från förvaltningsstyrelsen råder betydande enighet. Samtliga partier utom vpk tillstyrker förslaget om en höjning av ledamöternas kostnadsersättning. Enligt utskottet är en höjning väl motiverad med tanke på kraven på ledamöterna att vara tillgängliga för kontakter med allmänheten, medierna och olika organisationer både under

pågående riksdagsarbete och mellan sessionerna. De kraven är också väsentliga då ledamoten fullgör sitt förtroendeuppdrag utanför riksdagshuset.

En viktig princip bakom förslaget är att ge största möjliga frihet för ledamöterna att välja teknisk utrustning och annat stöd med hänsyn till den egna arbetssituationen. I det sammanhanget vill jag understryka vad miljöpartiets representant har sagt när vi har diskuterat dessa frågor. Jag vill också betona att i reservation 2 från miljöpartiets företrädare sägs att partiet tycker att det från demokratisk synpunkt är viktigt att ledamöterna har möjlighet att själva bestämma hur uppdraget skall fullgöras och att avgörandet faller på dem själva vilket stöd i form av teknisk utrustning som de föredrar att använda i sitt arbete. På den punkten är vi så gott som överens, majoriteten och reservanten. Vi tycker dock inte att man kan beställa en utvärdering av verksamheten redan till 1990/91 års riksmöte. Jag yrkar avslag på reservation 2 i den delen. I övrigt delar reservanten majoritetens principiella synpunkter.

Eftersom vpk inte har haft möjligheter att utveckla sina synpunkter tidigare i debatten väntar jag med att kommentera dem, men vill ändå redan nu föreslå att riksdagen stöder utskottets hemställan i alla delar.

Anf. 55 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! För några år sedan fick jag från en riksdagsledamot i mitt parti en PM med önskemål om förbättrad service på en rad områden. Häromdagen kom han in till mig med den listan, och i kanten hade han prickat av de förbättringar som skett. Det var en ansenlig mängd önskemål som kunde avföras. Den här ledamoten, som tillhör de mer kritiska och krävande, sade att han var mycket nöjd med vad som skett under de senaste åren, och han var själv förvånad över att det hade hänt så mycket. Det tycker jag är ett gott betyg åt förvaltningen och även åt oss själva; vi har tagit oss i kragen för att nu effektivisera vårt arbete.

De förbättringar i servicen som nu sker är naturligtvis inte ett otillständigt beviljande av förmåner åt oss själva. Det handlar om självklara förbättringar, som ger oss möjlighet att bättre motsvara de berättigade krav som medborgarna kan ställa på oss. Det är naturligtvis inte rimligt att vi skall syssla med kontorsarbete i stället för att ha kontakt med våra väljare. Det är självklart att vi skall utnyttja de tekniska hjälpmedel som finns för att höja kvaliteten på och effektivisera vårt arbete. Vi blir helt enkelt bättre riksdagsmän, om vi utnyttjar de nya informationskanalerna, precis som det sker ute i samhället i övrigt.

Denna förbättring av servicen handlar inte bara om en effektivisering av arbetet för oss som redan är riksdagsledamöter. Den handlar ytterst om parlamentets roll i styret av Sverige, och den handlar också om vår förmåga att behålla duktiga riksdagsledamöter och framför allt att kunna rekrytera nya för framtiden.

Jag skulle för min del gärna se ett större offentligt engagemang från hela kammarens sida i försvaret av de s.k. förmåner som vi riksdagsledamöter beviljar oss själva. Jag tycker inte att vi har någon anledning att sätta vårt ljus under skäppan.

Det är tacksamt för medierna att häckla oss för att vi fortbildar oss, skaffar oss en bredare erfarenhet också från andra länder och för att vi kan resa fritt i landet för att lära oss hur Sverige fungerar.

Nu senast var det en tidning som hade jämfört olika gruppers semestrar. Man påstod att riksdagsledamöterna hade 21 veckors semester. Det direkta arbetet i kammaren är avbrutet i 16 veckor under sommaren. Ledamöterna har under tiden som arbetet här i kammaren ligger nere en mängd andra engagemang i statliga utredningar och verkstyrelser, och de har partiuppdrag, utskottsresor, utskottssammanträden för att förbereda höstsessionerna och fortbildningskurser, för att inte tala om alla PM, böcker och utredningar som vi inte har tid att plöja igenom under sessionstid. Dessutom har vi som alltid naturligtvis bevakningen av den aktuella politiska debatten. Några 16 veckors semester är det verkligen inte fråga om. I själva verket visar det sig att det är näst intill omöjligt att pricka in sammanträden före midsommar samt i augusti och september, därför att almanackorna redan är nästan fulla.

Men visst har vi också möjlighet till en ordentlig ledighet, och den tycker jag att vi är värda. Det gäller inte minst de ledamöter som har sina familjer utanför Stockholm. Att regelmässigt vara borta från sina hem tre–fem dagar i veckan är en betydande uppoffring för många.

Herr talman! Jag kommer så mer direkt in på det föreliggande betänkandet. Jag beklagar att det inte varit möjligt att i den här etappen individualisera stödet mer än vad som nu sker. Ett betydande ansvar för det har regeringskansliet, som konstade när det gällde våra möjligheter att snabbt kunna ta utbildningsdepartementets lokaler i anspråk. Men det är den snö som föll i fjol.

Folkpartiet anser inte att de beslut som vi nu fattar innebär en slutpunkt, utan vi måste gå vidare framför allt vad det gäller möjligheterna till utredningsresurser för ledamöterna och i fråga om att göra stödet mera individanpassat, så att vi själva kan styra vår verksamhet.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 56 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Det råder inga som helst delade meningar om behovet av ökad teknisk hjälp till riksdagens ledamöter. I det avseendet delar vpk helt och fullt majoritetens uppfattning. Men vad vi har en annan mening om är hur det skall gå till för att riksdagsledamöterna skall få den här ökade tekniska hjälpen.

Vi i vpk anser att riksdagsledamöternas löneförhållanden och arbetsförhållanden i största möjliga utsträckning skall vara desamma som gäller i samhället i övrigt. Vi tycker att det är både riktigt och naturligt att arbetsgivaren tillhandahåller all den tekniska utrustning som vi ledamöter behöver för att klara våra uppdrag, oavsett om den behövs här i riksdagshuset eller på hemorten.

Vi anser också att om det skulle vara en allmän bedömning att uppdraget medför så oerhört stora merkostnader för oss ledamöter att vi behöver löneförstärkningar, skall man i stället justera just lönerna. Vi tycker inte att det är bra att göra som riksdagen nu gör, dvs. att höja den särskilda kostnadsersättningen och att ledamöterna skall betala avgifter för att få låna

den tekniska utrustningen av riksdagen. Det går inte att komma ifrån att detta kan uppfattas som en dold löneförmån till riksdagsledamöterna. Motiveringen i betänkandet för höjningen av kostnadsersättningen är också att den skall underlätta för ledamöterna att få skatteavdrag för den avgift de betalar till riksdagen för den hyrda utrustningen. Det är detta vi vänder oss emot. Vi tycker alltså att det skall gälla samma skatteregler för riksdagsledamöter som för andra som får en lön för sitt arbete. Man skall med andra ord i deklarationen redovisa vilka utgifter man har haft för inkomstens förvärvande. Sedan ankommer det på skattemyndigheterna att bedöma om de yrkade avdragen är skäligen eller inte. På så sätt får man alltså ersättning för sina utgifter. Detta är vad som gäller för övriga inkomsttagare här i landet. Om vi som riksdagsledamöter tycker att skattemyndigheterna gör felaktiga bedömningar av yrkandena om avdrag för inkomsternas förvärvande, skall vi ändra på skattereglerna för alla som befinner sig i samma situation och inte konstruera system som bara gäller för riksdagens ledamöter.

Det är alltså på denna punkt vi har olika meningar. Jag respekterar majoritetens mening. Majoriteten har en annan uppfattning än vi och tycker att man skall höja kostnadsersättningen.

Men jag har väldigt svårt att förstå miljöpartiets agerande. Jag tycker att ni här försöker sitta på två stolar samtidigt. Dels tillstyrker ni att vi skall ha de här pengarna, dels kommer ni i reservationen med invändningar på så sätt att ni vill ha en utvärdering för att se hur systemet fungerar.

Då ställer jag mig frågan: Hur skall den utvärderingen gå till? Kommer riksdagsledamöterna efter något år att få fylla i formulär där de redogör för hur de har använt den här kostnadsersättningen? Och vad kommer att hända med de ledamöter som kanske uppger att de har köpt godis för de 1 500 kr. som vi kommer att få extra i månaden, i stället för att hyra teknisk utrustning?

Skall samtliga ledamöter i så fall bli av med de här pengarna, eller gäller det bara de ledamöter som inte har utnyttjat pengarna till det ändamål som de var avsedda för? Det är en mycket märklig reservation som miljöpartiet har avgivit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservation, nr 1, vid utskottets betänkande.

Anf. 57 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, eftersom jag i mitt tidigare anförande, då Margó Ingvardsson ännu inte var inne i kammaren, redogjorde för bakgrunden till förslaget. Med anledning av hennes anförande vill jag understryka att tidigare har vänsterpartiet kommunisterna stött förslaget om stöd till kontorshjälp åt ledamöterna och stödet till partigrupperna. Enligt min uppfattning – där håller jag med Margó Ingvardsson – förbättras därmed även de enskilda ledamöternas möjligheter att få service via partigrupperna. Så långt är vi alltså överens.

Kostnadsersättningen måste betraktas som ett viktigt komplement till den övriga resursförstärkningen. Den tar sikte på att göra det möjligt att tillgodose de skiftande behov som ledamöterna har och som har dokumenterats i den enkät som vi alla har fått svara på. Dess resultat visar att våra önskemål är beroende av en rad faktorer, t.ex. valkretsens geografiska

belägenhet och storlek, möjligheten att på hemorten redan i nuläget använda olika slags kommunikationsutrustning samt ledamotens engagemang i olika uppdrag inom organisationer och för det allmänna och de krav som då ställs.

Då menar jag att förvaltningsstyrelsens förslag, som är öppet redovisat i alla delar – här finns ingenting att dölja – ger största möjliga frihet i ledamotens val av service för att underlätta riksdagsarbetet. Det är med den motiveringen som utskottet inte har kunnat godta vänsterpartiet kommunisternas avslagsyrkande.

Med tanke på att miljöpartiet har nämnts vill jag gärna citera några rader ur reservation 2 som visar att miljöpartiet principiellt stöder förvaltningsstyrelsens förslag: "Ur demokratisk synpunkt är det viktigt att ledamöterna har möjlighet att själva bestämma hur uppdraget skall fullgöras och att avgöra vilket stöd i form av teknisk utrustning m.m. som de behöver i sitt arbete."

Med detta yrkar jag avslag på reservationerna.

Anf. 58 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag har redan talat om för Olle Svensson att han och jag är fullt överens i bedömningen av behovet av teknisk utrustning. Vi i vpk inser också att olika ledamöter har olika behov, beroende på var man bor i landet och hur man arbetar. Men vi kan inte inse att det skulle stå i motsättning till att arbetsgivaren tillhandahåller den utrustning som man behöver.

Jag har väldigt svårt att tänka mig att ledamöter som inte vill ha personatorer och inte använder dem skulle begära av riksdagen att få en sådan utrustning som skulle stå oanvänd, utan jag har fullt förtroende för ledamöterna att de kan avgöra vilken utrustning de skall ha och att arbetsgivaren då tillhandahåller den utrustningen.

Vi tycker inte om metoden att höja kostnadsersättningen. Kostnadsersättningen till riksdagens ledamöter är något slags underlig mellanform mellan "fringis", traktamente och lön. Kostnadsersättningen skall beskattas, men den är exempelvis inte pensionsgrundande. Vi tycker att den typen av ersättningar för utfört arbete på sikt skall bort och att ersättning för uppdrag och arbete skall betalas i form av lön. Det skall också gälla riksdagens ledamöter.

Sedan tycker vi att alla skatteregler som gäller för folk i allmänhet som har inkomst också skall gälla för riksdagens ledamöter. Det går inte att komma ifrån att det här blir litet av särlagstiftning som enbart gäller riksdagsledamöterna. Jag kan inte på rak arm komma på en enda yrkesgrupp inom statlig förvaltning som har kostnadsersättning motsvarande den som vi har som riksdagsledamöter.

Det är förklaringen till att vi i vpk vänder oss mot systemet med kostnadsersättning, inte att vi på något sätt skulle vara emot att riksdagsledamöterna får den tekniska utrustning som de behöver.

Anf. 59 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Margó Ingvardsson har klarat ut att bakom vpk-reservationen finns inte en icke öppet redovisad rekommendation om att man skall vara mindre aktiv i arbetet. Jag tycker då att hon bör inse att utskottets förslag möjliggör en effektiviserad organisation av arbetet i

riksdagen och också ger oss redskap för bättre kontakter med våra väljare ute i valkretsarna.

Att vara riksdagsledamot är ett mycket särpräglat arbete, Margó Ingvardsson, och den speciella kostnadsersättningen underlättar för oss att utföra det arbetet.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Ökat stöd till riksdagens ledamöter

Anf. 60 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att det verkar som om Olle Svensson inte riktigt vill se på vilka punkter våra uppfattningar skiljer sig åt. Det är inte alls i fråga om behovet av teknisk utrustning utan i fråga om hur riksdagen skall tillgodose våra önskemål om att få sådan utrustning.

Vi i vpk vill på sikt komma bort från specialregler för riksdagsledamöterna. Det är en specialregel att ge oss en särskild kostnadsersättning i stället för lön. Kostnadsersättning kan vi besluta om själva, medan löner är något som det förhandlas om och som handläggs i annan ordning.

Vi vill inte alls stämma in i kritiken att riksdagsledamöter skulle ha det så oerhört bra och ha så väldigt höga löner, utan vi menar att om det anses att våra uppdrag är så ekonomiskt betungande att de kräver större ersättning, då är det lönedelen som skall höjas och inte kostnadsersättningen.

Kostnadsersättningen har tillkommit för att det skall vara gynnsamt i skattehänseende. Det skall vara lättare att få ett avdrag för inkomsternas förvärvande. Vi menar att riksdagsledamöter i skattehänseende skall behandlas precis som alla andra inkomsttagare. Det är på den punkten Olle Svensson och jag har olika meningar.

Anf. 61 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Margó Ingvardsson ställde en fråga till miljöpartiet och försökte ge sken av att vi inte riktigt visste vilket ben vi skulle stå på i den här frågan. Men det är alldeles solklart, om man läser innantill. Vi anser att det är mycket bra att riksdagsledamöterna får bättre tekniska möjligheter och att det blir ett flexibelt system, som gör det möjligt att också utnyttja sekreterarhjälp, skrivbyråer eller någonting annat som man kan behöva för att göra ett bättre arbete här.

Vi har i en reservation föreslagit att det skall göras en utvärdering på den här punkten. Anledningen är att vi vill se att det verkligen går till på det sätt som vi nu förutsätter. Det är naturligtvis inte meningen att man retroaktivt skall kunna gå in och beslagta någon del av kostnadsersättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 62 TALMANNEN:

Innan vi går att votera vill jag påminna om att det på ledamöternas bänkar har delats ut ett meddelande om att arbetsplenum tisdagen den 6 juni börjar redan kl. 10.00. Motivet för tidigareläggningen finns också noterat i meddelandet.

Sammanträdet inleds med ett kort högtidlighållande av nationaldagen. Direkt därefter följer behandling av lagutskottets betänkande nr 30 om

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Jordbruksutskottets betänkande 21

Mom. 2 (vissa regionala frågor)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 37 för reservation 1 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander.

Mom. 3 (användningen av bekämpningsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 17 för reservation 2 av Åsa Domeij.

Mom. 4 (kvävegödsling och växtnärläcksage)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 5a (etableringskontroll)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5b (koncessionsplikt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anpassad djurhållning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (jordbruk och miljöpolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (de statliga bidragen till de areella näringarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (röttslamhantering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (förbud mot spridning av röttslam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 17a (stöd till alternativ odling m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 17b (rådgivning avseende alternativ odling)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 30 för reservation 12 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17c (plan för fortsatt stöd till alternativ odling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (statens ekonomiska delansvar för överskottsarealen)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 138 för reservation 14 av Hans Gustafsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (kompensation efter genomsnittsavkastning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (stöd till färskötseln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (kompensation i enlighet med jordbruksnämndens förslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 31 och 32 (sänkning av interna avgifter m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 och 35 (inflationssuppräkning av kompensationen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 60 för reservation 19 av Sven Eric Lorentzon m.fl.

Mom. 39 (skärpning av importkontrollen)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 65 för reservation 20 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 41 (självförsörjningsgraden för socker)

Först biträdde reservation 21 av Karl Erik Olsson m.fl. med 96 röster mot 36 för reservation 22 av Bengt Rosén och Anders Castberger. 169 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 96 för reservation 21 av Karl Erik Olsson m.fl. 35 ledamöter avstod från att rösta..

Mom. 48 (användningen av avgiftsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (packeribidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (produktstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 60–62 (höjning av stödnivån i stödområde 4 m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 66 (anslag till särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige)

Först biträdades reservation 28 av Karl Erik Olsson m.fl. – som ställdes mot reservation 29 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 69 för reservation 28 av Karl Erik Olsson m.fl. 55 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 68 (stöd till nyetablering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (ändrad stödområdesindelning i enlighet med jordbruksnämndens förslag)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 71 för reservation 31 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 75 (villkor för användning av genteknik vid växtodling m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 32 av Sven Eric Lorentzon m.fl., *dels* reservation 33 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 76 och 77 (returförpackningar för mjölk m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 39

Mom. 1 (kostnadsersättningen och det tekniska stödet)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 14 för hemställan i reservation 1 av Bo Hammar. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 2 av Hans Leghammar anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Företogs till avgörande näringsutskottets betänkande 1988/89:NU34 (beträffande debatten i detta ärende, se prot. 126).

Mom. 1 (försäljning av statliga företag)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 127 för reservation 1 av Per Westerberg m.fl.

Mom. 2 (principer vid försäljning av statliga företag)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Per Westerberg m.fl. anförda motiveringen, *dels* reservation 3 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (försäljning av Celsius Industrier AB:s dotterbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Per Westerberg m.fl., *dels* reservation 5 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (affärsverkens verksamhet)

Först biträdades reservation 6 av Per Westerberg m.fl. med 126 röster mot 17 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Lars Norberg anförda motiveringen. 153 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot reservation 6 av Per Westerberg m.fl. – genom uppresning.

Mom. 5 (försäljning av skogsmark från domänverket)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* reservation 8 av Per Westerberg m.fl., *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 9 av Paul Lestander anförda motiveringen, *dels* reservation 10 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (ändrade riktlinjer för domänverkets verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (Ncb Vallvik)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 60 för reservation 12 av Per-Ola Eriksson m.fl.

Prot. 1988/89:127
2 juni 1989

Mom. 8 (statliga företag och regionalpolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Paul Lestander
– bifölls med acklamation.

6 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1988/89:FiU29 Den kommunala ekonomin

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU19 Sverige och den västeuropeiska integrationen

Socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU26 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1988/89:SoU28 Anslag till forskning om amalgam och andra dentalmaterial

Utbildningsutskottets betänkande

1988/89:UbU32 Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90,
m.m.

Trafikutskottets betänkanden

1988/89:TU24 Tilläggsanslag till transportforskningsberedningen

1988/89:TU25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkanden

1988/89:NU36 Kompletteringspropositionen

1988/89:NU37 Allmänna pensionsfonden

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1988/89:AU21 Sysselsättningsskapande åtgärder m.m.

7 § Kammaren åtskildes kl. 14.29.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren